

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΗ'.

ΜΑΡΤΙΟΣ 1955

ΑΡΙΘ. 158.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΝ ΚΙΝΗΣΙΝ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

Ἡ πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἄχανῆς συμπολιτεία κατοικεῖται, ὡς γνωστόν, ἀπὸ λαὸν ἀνομοιογενεῖς προελεύσεως, ἀποτελοῦντα ποικιλόχρωμον μωσαϊκόν, εἰς τὸ ὁποῖον συνδυάζονται ὑπὸ μορφὴν ἰδιοτύπου συνόλου ὅλα τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἐκπροσωποῦμένων συστατικῶν.

Οἱ Ἀμερικανοί, ὅπως συνήθως ὀνομάζομεν τοὺς κατοίκους τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, ἔχοντες ὡς ὑπόβαθρον τὸν πολιτισμὸν τῶν χωρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἀρχικῶς προῆλθον ὡς ἄπαικτοι, καὶ διαμορφώσαντες αὐτὸν κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος, δὲν ἔχουν, ὅπως οἱ λαοὶ τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης, μακροαἰώνα ἱστορίαν, βυθίζουσιν τὰς ρίζας τῆς εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθόν, ἀλλὰ, βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν ἀμύθητον πλοῦτον τῆς εὐδαίμονος χώρας των, διαδραματίζουν τοὺς ἥρωας καὶ τοὺς πρωταγωνιστὰς τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν σκηνῶν.

Εὐτυχήσας ἐπὶ ἐπτάμηνον νὰ ζήσω εἰς τὴν χώραν αὐτὴν τῶν «ρεκόρ» καὶ τῶν παραδόξων, καὶ νὰ τὴν διατρέξω ἀπὸ Ν. Ὑόρκης μέχρις Ἀγ. Φραγκίσκου καὶ ἀπὸ τῶν μεγάλων λιμνῶν μέχρι τῶν συνόρων τοῦ Μεξικοῦ, ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἔσχον πολλὰς εὐκαιρίας ἐπισταμένης μελέτης τῶν μερῶν, ἐκ τῶν ὁποίων διῆλθον καὶ τῶν κατοικῶν αὐτῶν. Ἐπειγόμενος νὰ πραγματοποιήσω κατὰ τὸ δυνατόν πληρέστερον τὸ ἐπιστημονικόν μου πρόγραμμα καὶ νὰ ἐξασφαλίσω ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα ἐπιστημονικὰ ὠφελήματα ἐντὸς σχετικῶς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος, κατηνάλω-

σα τὸ μέγιστον μέρος τοῦ διαστήματος τούτου ἐντὸς τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν συγχρόνων Ἀστεροσκοπειῶν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ περιορίσθην εἰς ὀλιγομέρους μόνον ἐπισκέψεις τῶν πολυανθρώπων κέντρων, ὡς ἡ Ν. Ὑόρκη, ἡ Washington, τὸ Cleveland, ἡ Minneapolis, τὸ Chicago, τὸ Los Angeles καὶ ὁ Ἀγ. Φραγκίσκος.

Ὅπως εἶναι πολὺ φυσικόν, ὅπου καὶ ἂν εὐρέθην τὸ ἐνδιαφέρον μου ἐστράφη ὄχι μόνον πρὸς πᾶν ὅ,τι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἄξιον ἰδιαίτερας προσοχῆς ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστήμης ἢ τέχνης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως Ἑλληνοαμερικανικῆς. Ὡς καταλληλότατος πρὸς τοῦτο ὁδηγὸς μοῦ ἐχρησίμειυσαν εἶτε αἱ κατὰ τόπους Προξενικαὶ Ἀρχαὶ εἶτε αἱ Ἑλληνοορθόδοξοι Ἐκκλησίαι. Εἶναι εὐνόητος ἡ συγκίνησις, ἡ ὁποία μὲ κατελάμβανεν ὡσάκις εἰς τὴν ἀνθρωποπλημμύραν ἐκείνην τῶν ἀμερικανικῶν μεγαλουπόλεων συνήντων ξενητευμένους ἀδελφούς, διψῶντας νὰ μάθουν νέα ἀπὸ τὴν μακρινὴν πατρίδα, ἐπιθυμοῦντας νὰ ἀκούσουν τὰς προόδους τῆς ἀνασυγκροτήσεώς της, συμπονοῦντας διὰ τὰ δευτὰ τοῦ παρελθόντος καὶ προθύμους πάντοτε νὰ βοηθήσουν ὡς φιλόστοργα τέκνα τὴν ἀλησμόνητον μητέρα.

Θὰ μοῦ μείνῃ ἀνεξάλειπτος ἀπὸ τὴν μνήμην ἡ συγκινητικὴ ἐντύπωσις ἀπὸ τὴν κοσμοπλήμμυραν εἰς τὰς ὡραίας ἐκκλησίας μας τῆς Washington, τοῦ Σικάγου καὶ τοῦ Ἀγ. Φραγκίσκου. Εἰς ὅλας τὰς ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνοορθόδοξους Ἐκκλησίας ψάλλον συνοδεία ὀργάνου. Τὸ ἐκκλησίασμα κάθεται εἰς θρανία. Ἡ λειτουργία

συνοδεύεται πάντοτε ἀπὸ κήρυγμα τόσον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἀγγλικὴν. Ἡ χρῆσις τῆς Ἀγγλικῆς εἰς τὸ κήρυγμα ἀποτελεῖ σκοπιμωτάτην καινοτομίαν, δοθέντος ὅτι ἡ νέα γενεὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀντιστῆ εἰς τὸν ὀρηκτικὸν καὶ ἀκατάσχετον ροῦν τοῦ ἐξόχως ἀφομοιωτικοῦ περιβάλλοντος, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ νεολαία μετὰ μεγάλης δυσκολίας δύναται νὰ περισώσῃ τὴν γλῶσσαν τῶν γονέων ἢ τῶν πάππων.

Παρὰ τὴν τοιαύτην ὅμως δυσκολίαν, ἀξιοθαύμαστον εἶναι ἡ βαθέως ἐροριζωμένη ἐν τῇ ψυχῇ ὄλων τῶν ἐκεῖ ἀδελφῶν ἔθνικὴ συνείδησις καὶ ἔθνικὴ φιλοτιμία. Ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀντιληφθῶ κατ' ἐπανάληψιν πόσον δίκαιον εἶχε παλαιὸς μου διδάσκαλος εἰς τὴν Μεγάλῃν τοῦ Γένους Σχολῆν ὅταν, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ, ἔλεγεν ὅτι «ὅταν ὁ Ἕλλην εὐρεθῆ εἰς περιβάλλον εὐνομίας μεγαλουργεῖ». Εἶναι νομίζω περιττὸν νὰ ὑπομνησθῶν τὰ μεγαλουργήματα τῶν Ἑλληνοαμερικανῶν ἀδελφῶν μας τόσον εἰς τὴν ἀρχικὴν των γενέτειραν, ὅσον καὶ εἰς τὴν θετὴν των πατρίδα.

Αἱ Ἐκκλησίαι μας ἐν Ἀμερικῇ ὑπὸ τὴν θερμορῶδη πνοῇ τοῦ ἀκαταπονήτου Ἀρχιεπισκόπου αὐτῶν τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς κ. Μιχαήλ εἶναι κέντρα σπουδαίας πνευματικῆς κινήσεως. Μοῦ ἐνεθύμησαν τὰ ἀλησιμῶντα ἐκεῖνα πνευματικὰ κέντρα τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, μὲ μόνην τὴν σπουδαίαν διαφορὰν ὅτι ἐν Ἀμερικῇ τὰ κέντρα αὐτὰ ἀναρριπίζονται ἀπὸ τὴν ζεῖδωρον αὔραν τῆς Ἐλευθερίας καὶ ἀποφέρουν εὐχύμους καρπούς εἰς πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς των ἀποστολῆς.

Ἡ Ἑλληνοορθόδοξος ἐκκλησία ἐν Ἀμερικῇ δὲν εἶναι ἀπλῶς ὁ τόπος τῆς λατρείας· εἶναι συγχρόνως ἡ μητρικὴ ἀγκάλη, πρὸς τὴν ὁποίαν σπεύδουν ἀπὸ τὰ πέρατα ἐκάστης μεγαλουπόλεως τὰ ἀνὰ τὰς ἐσχάτιας αὐτῆς κατεσπαρμένα τέκνα τῆς Ὀρθοδοξίας. Παρὰ τὴν ἐκκλησίαν λειτουργεῖ τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον, τὸ Δημοτικὸν ἢ καὶ τὸ Γυμνάσιον, κάτωθεν δὲ αὐτῆς ὑπάρχει συνήθως εὐρυτάτη αἴθουσα, ἐντὸς

τῆς ὁποίας δίδονται διαλέξεις, γίνονται συνεδριάσεις ἢ καὶ συνεστιάζονται χριστιανικώτατα οἱ ἀπόδημοι ἀδελφοί, ἔχοντες οὕτω τὴν εὐκαιρίαν ἀναπτύξεως στενωτέρων δεσμῶν μεταξὺ των.

Ἀλησμόνητος θὰ παραμείνῃ ἡ ἀνάμνησις μιᾶς τοιαύτης συνεστιάσεως εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Κωνσταντίνου ἐν Washington μετὰ τὴν τελευτὴν τῆς καταθέσεως τοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Μιχαήλ. Ἡ αἴθουσα περιελάμβανε περὶ τοὺς 1000 συνδαιτυμόνας. Ἡ συγκέντρωσις εἶχεν ὄργανωθῆ ὑπὸ τῆς GOYA, ἧτοι τῆς Ἐνώσεως τῆς Ἑλληνοορθοδόξου Νεολαίας, κατ' αὐτὴν δὲ ἐγένοντο διάφοροι ὁμιλίαι Ἑλληνιστὶ καὶ Ἀγγλιστὶ καὶ ἐν κατακλείδι ὁμιλήσεν ὁ Σεβασμιώτατος διαφωτιστικώτατα περὶ τῶν λόγων τοῦ Σχίσματος μεταξὺ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὴν βραχείαν διαμονὴν μου ἐν Washington ηὐτύχησα νὰ παρευρεθῶ εἰς δύο τοιαύτας συγκεντρώσεις, χάρις εἰς τὴν καλωσύνην τοῦ ἐκεῖ μετεκπαιδευμένου ἱατροῦ καὶ μέλους τῆς Χ.Ε.Ε. κ. Σπύρου Μακροῦ. Ἡ μία τῶν συγκεντρώσεων τούτων ἐγένετο ὑπὸ τὴν φιλόξενον στέγην Ἑλληνικῆς οἰκογενείας παρουσίᾳ 50άδος ὁμογενῶν καὶ ἡ ἕτέρα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐκ τῶν διακεκριμένων ἡγετῶν τῆς International Christian Leadership κ. Vereidi. Τόσον εἰς τὰς συγκεντρώσεις αὐτάς, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν μετὰ τινος ἡμέρας εἰς τὸ Army & Navy Club, ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκφράσω τὰ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης, τὰ ὁποῖα κάθε Ἕλλην αἰσθάνεται ἀπέναντι τῶν Ἑν. Πολιτειῶν, τῆς εὐλογημένης αὐτῆς χώρας, ἡ ὁποία ἀσκεῖ ἔμπρακτον ἐφαρμογὴν τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν, δαφιλῶς χορηγοῦσα τὰ πνευματικὰ καὶ τὰ ὕλικά ἀγαθὰ της, χωρὶς καμμίαν ἰδιοτέλειαν καὶ μὲ μόνον σκοπὸν τὴν ἐπιτέδωσιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὸν ἐφιάλτην τῆς πείνης καὶ τοῦ φόβου.

Ἄς μοι ἐπιτραπῆ νὰ προσθέσω ὅτι ἡ παρὰ τῷ Ἀποδήμῳ Ἑλληνισμῷ τῆς Ἀ-

μερικῆς ἀπήχησις τῆς παρ' ἡμῖν χριστιανικῆς κινήσεως εἶναι βαθυτάτη. Ὅπου λαμβάνονται τὰ ἡμέτερα δημοσιεύματα γίνονται ἀσμένως δεκτά, ὅπου δὲ ταῦτα δὲν ἔφθασαν ἀκόμη ἀναμένονται ὡς πολῦτιμοι ὁδηγοὶ προθύμων συνεργατῶν, ἐπιθυμούντων νὰ ἐπεκτείνουν τὴν ἡμετέραν προσπάθειαν καὶ πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

Μεταξὺ τῶν τοιούτων ἐνθουσιωδῶν συνεργατῶν θὰ ἐπεθύμουν νὰ μνημονεύσω ἰδιαιτέρως τὰ μέλη δύο πυρήνων, ὧν ὁ εἷς ἐν Ν. Ὑόρκη καὶ ὁ ἕτερος ἐν Ἀγ. Φραγκίσκῳ. Ἐν Ν. Ὑόρκη, χάρις εἰς τὸν ἐκεῖ ἐλλεκτὸν ἐπιστήμονα κ. Ρωμανὸν Σαραντίδην, ἠτύχησα νὰ τύχω θερμῆς φιλοξενίας παρὰ τῇ ἀξιοτιμῷ οικογενείᾳ τοῦ ἐφοπλιστοῦ κ. Σ. Ζούλα. Τόσον ὁ κ. καὶ ἡ κ. Ζούλα, ὅσον καὶ ὁ κ. καὶ ἡ κ. Χατζηπατέρα, εἶναι γνωστοὶ διὰ τὴν ἐθνωφελῆ καὶ τὴν φιλανθρωπικὴν των δρασίαν, ἡ δὲ ζῶηρὰ ἐπιθυμία των ὅπως ἰδρυθῆ ἔν Ν. Ὑόρκη ἔν εἶδος παραρτήματος τοῦ «Ἐλληνικοῦ Φωτός» εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ πραγματοποιηθῆ εὐθὺς ὡς ἤθελεν ἐπιστῆ εὐθετος στιγμή.

Ἐξ ἴσου σκόπιμος θὰ ἦτο ἡ ἠθικὴ ἐνίσχυσις τοῦ παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἐιρηνικοῦ πολυτίμου φίλου καὶ ἐκλεκτοῦ μέλους τῆς Χ.Ε.Ε. ἱατροῦ κ. Ἀθαν. Ἀθανασίου, ὅστις ἀπὸ τριετίας ἐγκατασταθεὶς μονίμως ἐν Ἀγ. Φραγκίσκῳ, συνεχίζει λίαν ἐπιτυχῶς τὴν χριστιανικὴν των δρασίαν ἐν μέσῳ τοῦ νέου του περιβάλλοντος, ἐλάνθόμενος ἀπὸ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν κεκτημένην ταχύτητα.

Ἐν συμπεράσματι θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ ὅτι παρὰ τῷ ὁμογενεῖ στοιχείῳ τῶν Ἑν. Πολιτειῶν ὑπάρχει τόσον μεγάλη δίψα πνευματικῆς τροφῆς καὶ τὸ ἕδαφος εἶναι τόσον πρόσφορον διὰ καρποφόρον Ἐλληνοχριστιανικὴν δρασίαν, ὥστε δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξαρθῆ ἑπαρκῶς ἡ σκοπιμότης τῆς ἐνισχύσεως καὶ ἐντάσεως πάσης προσπαθείας, ἀποσκοπούσης εἰς τὴν διὰ παντὸς δυνατοῦ μέσου ἐνθάρρουνσιν τῶν πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ θιασωτῶν καὶ ὑποστηρικτῶν τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἰδεωδῶν τοῦ «Ἐλληνικοῦ Φωτός».

Ἀπὸ Ἑλληνικῆς πλευρᾶς ἐλλυσεν ὡσαύτως τὸ ἐνδιαφέρον μου κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Washington διαμονῆς μου

τὸ ἐκεῖ ὀνομαστὸν κέντρον Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ὅπου ἠτύχησα νὰ γνωρίσω, ξεναγούμενος ὑπὸ τοῦ φίλου κ. Λαγουδάκη, ὑπαλλήλου τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, τὸν διαπρεπῆ Ἐλληνοαμερικὸν καθηγητὴν κ. Μίλτονα Ἀνάστον μετὰ τοῦ υἱοῦ του καὶ νὰ παρακολουθῆσω ὁμιλίαν τοῦ καθηγητοῦ κ. Wilson.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ Ἀμερικανικὴ καλλιτεχνία εἶναι κατ' οὐσίαν ἀντικατοπτρισμὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς, ὁ μηχανικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ κίνησις φέρουν ἐκδηλον τὴν Ἀμερικανικὴν φιλοδοξίαν ὑπερβάσειος τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνατοτήτων.

Ἐθαύμασα τὰ Πανεπιστήμια, τὰ Ἐπιστημονικὰ Ἐργαστήρια, τὰς Βιβλιοθήκας καὶ εἰδικώτερον τὰ Ἀστεροσκοπεῖα τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐμακάρισα τοὺς νέους οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὸ μέγα προνόμιον νὰ φοιτοῦν εἰς τοιαῦτα κέντρα, ὅπου εἶναι ἐλευθέρῳ ἡ ἀνάπτυξις τῆς εὐγενούς ἀμίλλης. Ὅπου αἱ δάφναι δὲν στεφανώνουν μόνον τοὺς πλουσίους, ἀλλὰ τὰς πραγματικὰς ἰδιοφυΐας, τοὺς φιλοπόνους ἐργάτας τοῦ πνεύματος, τοὺς ἀφωσιωμένους ζητητὰς τῆς ἀληθείας.

Τῆς πλουσίας ἐπιστημονικῆς πανδαισίας μέτοχοι εἶναι εἰς τὰ περιώνυμα ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα τῶν Ἑν. Πολιτειῶν ὄχι μόνον οἱ Ἀμερικανοὶ πολῖται, ἀλλὰ καὶ πλείστοι ἐπιστήμονες προερχόμενοι ἐκ ξένων χωρῶν. Ὁ ἀριθμὸς μάλιστα τῶν τελευταίων εἶναι πολλάκις τόσος, ὥστε τὰ διάφορα ἰδρύματα νὰ παρουσιάζουν ὄμην διεθνῶν ἐπιστημονικῶν κέντρων. Συχνόταται εἶναι αἱ περιπτώσεις συνεργασίας ἐνὸς Ἰάπωνος μὲ ἓνα Δανόν, ἐνὸς Σουηδοῦ μὲ ἓνα Αἰγύπτιον, ἐνὸς Ἰνδοῦ μὲ ἓνα Γερμανὸν κ.ο.κ. Οὐδένα ἀσφαλῶς διαφεύγει τὸ μέγα ὄφελος ἐκ τῆς τοιαύτης στενῆς ἐπικοινωνίας καὶ γνωριμίας πνευματικῶν ἀνθρώπων καὶ εἶναι προφανῶς περιττὴ πᾶσα ἔξαρσις τῆς σπουδαιότητος, ἣν ἔχει ἡ τοιαύτη ἐπαφή, διὰ τὴν θεμελιώσιν τῆς παγκοσμίου ἀδελφωσύνης.

Καὶ ἤδη τοῦ λόγου ὄντως περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων τῶν Ἑν. Πολιτειῶν, θὰ ἔπρεπε νὰ τονισθῆ ἰδιαιτέρως ἡ μεγάλη σπουδαιότης ἐνὸς παράγοντος, εἰς τοῦ

ὁποῖου τὴν πολυτιμοτάτην συμβολὴν ὀφείλεται ἀναντιρρήτως κατὰ μέγιστον μέρος τὸ μεγαλεῖον τῆς Βορειοαμερικανικῆς Συμπολιτείας. Ὁ παράγων αὐτὸς εἶναι ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν περιμένουν τὰ πάντα ἀπὸ τὸ Κράτος. Τούναντίον τὰ πάντα μαρτυροῦν ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ ἐφαρμόζουν πιστῶς τὸ δόγμα τῆς αὐτοβοηθείας—τὸ «help yourself»—τὸ ὁποῖον διδάσκονται ἐκ νηπιακῆς τῶν ἡλικίας. Τὰ πλεῖστα τῶν Πανεπιστημίων καὶ διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων εἶναι ἰδιωτικὰ καὶ ἀμιλλῶνται πρὸς ἄλληλα τόσον εἰς πλοῦτον μέσων ὅσον καὶ εἰς ἀπόδοσιν.

Ἐκ τῶν 300 περίπου ἀστεροσκοπειῶν, τὰ ὁποῖα λειτουργοῦν εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, ἓν καὶ μόνον ὑπάγεται εἰς τὸ Κράτος, τὸ ἐν Washington, D. C. Naval Observatory, τοῦ ὁποῖου κύριος σκοπὸς εἶναι ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἀκριβοῦς ὥρας καὶ ἡ ρύθμισις τῶν ὑπὸ τῶν διαφόρων ραδιοσταθμῶν ἐκτεπιμιζόμενων ὠριαίων σημάτων πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ Πολεμικοῦ ἢ τοῦ Ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ, ὡς καὶ τῆς Πολεμικῆς ἢ τῆς Πολιτικῆς Ἀεροπορίας τῆς Συμπολιτείας. Ἐξαιρέσει τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τούτου, ἐν ᾧ καλλιεργοῦνται ἐκ παραλλήλου πάντες οἱ κλάδοι τῆς Ἀστρονομίας, ὅλα τὰ ἄλλα ἀστεροσκοπεῖα ἔχουν ἰδρυθῆ δι' ἰδιωτικῶν δωρεῶν καὶ ὑπάγονται εἰς Κολλέγια ἢ εἰς Πανεπιστήμια.

Κροῖσοι καὶ Μαϊκῆναι, ὡς ὁ James Lick, ὁ Charles Yerkes, ὁ J. Hooker, ὁ W. J. Me Donald, ἡ Katherine Burrell, ὁ Mc Math καὶ ἄλλοι, προσέφερον σημαντικὸν μέρος τῆς περιουσίας των διὰ τὴν ἰδρυσιν τῶν φερόντων τὸ ὄνομά των Ἀστεροσκοπειῶν ἢ ἐξώπλισαν αὐτὰ διὰ βαρυτίμων ἀστρονομικῶν ὀργάνων, πασίγνωστοὶ δὲ ὀργανισμοί, ὅπως εἶναι ἡ Rockefeller Foundation καὶ τὸ Carnegie Institution, προσέφερον τὸ μυθῶδες ποσὸν τῶν \$ 6.550.000 διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν ὑπαρχόντων σήμερον ἐν τῷ κόσμῳ κατοπτρικῶν τηλεσκοπίων, τοῦ διασήμεου Ἀστεροσκοπεῖου τοῦ Palomar.

Οὕτω σήμερον δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ Ἀστρονομία κατήντησεν ἐθνικὴ ἐπιστήμη τῶν Ἀμερικανῶν. Ἐκλεκτοὶ μύσται τῆς

Οὐρανίας, ἔχοντες εἰς τὴν διαθεσὴν των τὰ τελειότατα τῶν ἐπιστημονικῶν ἐφοδίων, ἀμιλλῶνται νὰ προωθήσουν τὰ ὄρια τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ ὡς ἄλλοι Οἰδίποδες ἐνώπιον τῆς Σφιγγὸς προσπαθοῦν νὰ εὑρουν τὰς λύσεις τῶν περιπλόκων προβλημάτων τῆς Φύσεως. Βυθομετροῦντες ἀφ' ἑνὸς τὸ Σύμπαν μέχρις ἀκτίνος ἐνὸς δισεκατομμυρίου ἐτῶν φωτός, ἀνατέμνουν ἀφ' ἑτέρου τὸ ἄτομον τῆς ὕλης διὰ νὰ καθορίσουν τοὺς νόμους τῆς δομῆς αὐτοῦ. Ἄν ἀπὸ τὰ φάσματα τῶν σπειροειδῶν νεφελειδῶν ἀναζητοῦν νὰ διαπιστώσουν τὴν πραγματικότητα τοῦ νόμου τῆς διαστολῆς τοῦ ὄρατοῦ ὕλικου κόσμου, ἀπὸ τὰ φάσματα τῶν ἀπλανῶν προσπαθοῦν νὰ διαλευκάνουν τὴν ποσοτικὴν ἀναλογίαν τῶν χημικῶν στοιχείων ἐντὸς τῶν ἀστρων, νὰ φέρουν εἰς φῶς τὴν πηγὴν ἐνεργείας, τὴν ἐμφωλεύουσαν εἰς τὰ ἔγκατα τῶν Ἡλίων, καὶ νὰ λύσουν τὸ μυστήριον τῆς προελεύσεως τῶν χημικῶν στοιχείων, τῆς ἡλικίας τοῦ Σύμπαντος καὶ τῆς δημιουργίας τῶν κόσμων.

Αὕτῃ ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς εἶναι ἡ ἀμυδρὰ εἰκὼν τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς κινήσεως ἐν Ἀμερικῇ, ὅπως ἠδυνήθη νὰ τὴν ἀντιληφθῶ κατὰ τὴν ἐσπευσμένην διαδρομὴν μου ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τοῦ ἐνὸς ὠκεανοῦ μέχρι τῆς ἀκτῆς τοῦ ἄλλου.

Ἄν ὁ ἥλιος τοῦ πολιτισμοῦ βαίῃ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀπὸ τοῦ στερεώματος τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν πρὸς τὸ στερέωμα τῶν χωρῶν τῆς δύσεως, δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας μεσουρανεῖ μετὰ ξὺ Ἀντλατικῶν καὶ Εἰρηνικοῦ. Πρὸς τὰ ἐκεῖ σήμερον κατ' ἐξοχὴν στρέφονται τὰ βλέμματα ὄλων, ὅσοι διψοῦν τὸ φῶς τῆς γνώσεως, πρὸς τὴν χώραν, ὅπου τὸ πνεῦμα κυβερνᾷ τὴν ὕλην καὶ ὅπου ἡ ἔμπροσθεν ἐφαρμογὴ τῶν βασικῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν τῆς ἀνιδιοτελοῦς ἀλληλοβοηθείας καὶ τῆς ἀκραιφνοῦς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης ἀποτελοῦν τὸ μόνον σταθερὸν θεμέλιον τῆς ἁρμονικῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

ΣΤΑΥΡΟΣ Μ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Καθηγητῆς τῆς Ἀστρονομίας
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Οι εν Ἀμερικῇ ἡγέται τῆς θεωρητικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ κινήσεως, ἀπὸ τίνος τώρα χρόνου, προσπαθοῦν νὰ ἐπιβάλουν εἰς τὸ γενικὸν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τῆς Ἀμερικῆς μαθήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ὑποβοηθήσουν τοὺς μαθητὰς τῶν Γυμνασίων καὶ τῶς φοιτητὰς Κολλεγίων καὶ Πανεπιστημίων εἰς τὴν κατανόησιν καὶ ἐγκόλπωσιν ὑγιῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἀποδοῦν ἢ ζύμη διὰ μίαν βαθμιαίαν ἐπὶ τὰ βελτιώ ἀλλαγὴν τῆς κοινωνίας, ἢ ὁποῖα, θαμβωμένη ἀπὸ τὰς θριαμβευτικὰς ἐπιτυχίας τῆς εἰς τὸ βασιλείον τῆς Τεχνολογίας, ἀρχίζει νὰ ἀποκτᾷ καὶ ἀναπτύσσει τάσεις καταφώρως ὑλιστικὰς. Ἐν ἀπὸ τὰ μαθήματα αὐτὰ εἶναι καὶ ἡ μετὰ περισσοτέρας ἐμφάσεως καὶ εὐρύτητος διδασκαλία τῆς ἱστορίας τῆς χώρας ταύτης καὶ τοῦ κόσμου γενικῶς, ἱστορίας, τὴν ὁποίαν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ στατιστικῶν γενομένων ἐπὶ τῇ βάσει ἐξετάσεων, πολλοὶ μαθηταὶ καὶ φοιτηταὶ δὲν γνωρίζουν καλῶς. «Ἱστορίαν» κραυγάζουν Καθηγηταὶ, Φιλόσοφοι, Κληρικοὶ, Ἠθικολόγοι, «διδάξατε εἰς τοὺς νέους μας τὴν ἱστορίαν εἰς ὅλας τὰς διαστάσεις. Εἰς αὐτὴν θὰ ἀνακαλύψουν τὸ μεγαλεῖον τοῦ παρελθόντος τῆς πατρίδος μας, τοὺς ἀγῶνας τῶν πατέρων μας διὰ νὰ τὴν κάμουν ἠνωμένην, ἔνδοξον καὶ ἰσχυράν, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῆς θὰ ἀντιληφθοῦν καὶ τοὺς ἀγῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δέον νὰ ἀποδυθοῦν διὰ νὰ τὴν κρατήσουν μεγάλην, ὥστε νὰ ἀποτελῇ διαρκῆ ἐγγύησιν τῆς ἐλευθερίας, ὑπάρξεως καὶ εὐημερίας καὶ ἄλλων λαῶν».

Εἶναι ὄντως φοβερὸν ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ὄχι μόνον ἐν Ἀμερικῇ, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην πεπολιτισμένην χώραν τοῦ κόσμου, οἵτινες, ἐν μέσῳ εἰκοστῶ αἰῶνι, δὲν γνωρίζουν τὴν ἱστορίαν των ἢ οὐδεμίαν ἔχουν περὶ αὐτῆς γενικὴν ἰδέαν, καμμίαν ἐρμηνείαν τοῦ ἀνθρωπίνου δράμα-

τος ἢ πίστιν πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φυλὴν ἢ γνώσιν τῆς κατευθύνσεως πρὸς τὴν ὁποίαν κινεῖται καὶ τοῦ τελικοῦ τῆς προορισμοῦ. Καὶ αὐτὰ συμβαίνουν εἰς περιόδον, ὅτε γνώσις καὶ ἐρμηνεία τῆς ἱστορίας ἔχουν ἀποβῆ ἰσχυροὶ παράγοντες, ἐμπνέοντες ἄτομα καὶ ἔθνη καὶ κοινωνίας ἔθνῶν πρὸς δρᾶσιν εἰς μεγάλην κλίμακα.

Διατί, παραδείγματος χάριν, ὁ Χίτλερ καὶ ὁ Ναζισμὸς εἶχον μεγίστην ἐπιτυχίαν εἰς τὴν νεολαίαν τῆς Γερμανίας; Ὁ καθένας πού εἶχε ἐπισκεφθῆ τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τὸ 1933 ἕως τὸ 1939 ὁμιλεῖ διὰ τὰ υπερήφανα πρόσωπα καὶ τοὺς λάμποντας ὀφθαλμοὺς τῆς Γερμανικῆς νεολαίας. Εἶχον εὐρεῖ οἱ Γερμανοὶ κάτι, χάριν τοῦ ὁποίου ἤξιζε πλέον νὰ ζήσουν τὴν ζωὴν των. Ἡ ζωὴ ἀπέκτησε σημασίαν καὶ σπουδαιότητα. Ὁ Φύρερ καὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Mein Kampf διεκήρυττον εἰς τοὺς Γερμανοὺς ὅτι ζοῦν εἰς τὴν κρισιμοτάτην περίοδον τῆς ἱστορίας των καὶ ὅτι ἐκ γενετῆς ἔφερον ἐντὸς των τὸ ἀναγκαιὸν στοιχείον διὰ νὰ ἀποδοῦν ἡ Κυριαρχοῦσα Φυλὴ. Τὰ κατορθώματα, τὰ ὁποῖα ὁ Χίτλερ ὑπέσχετο, θὰ ἀπεφάσιζον τὴν τύχην τῆς παγκοσμίου ἱστορίας κατὰ χίλια τοῦλάχιστον ἔτη. Οἱ Γερμανοὶ τὸν ἐπίστευσαν. Ἐδέχθησαν καὶ ἔκαμον τὴν παρὰ τοῦ Χίτλερ ἐρμηνείαν τῆς ἱστορίας ἰδικὴν των ἐρμηνείαν ἐπίσης. Ἐρρίφθησαν εἰς τὴν ἐργασίαν διὰ νὰ τὴν θέσουν εἰς ἐφαρμογὴν. Ἐκεῖνο πού ἔδωσε εἰς τὴν ζωὴν των κατεύθυνσιν, ἀφοσίωσιν καὶ ἐπάρσιν ἦτο ἡ πεποίθησις των, ὅτι ἦσαν ἐπὶ τέλους ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἔθνους των καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ κόσμου. Ἦσαν ἀπολύτως βέβαιοι ὅτι ἐδημιούργουν ἱστορίαν καί, ὅπως διαβάσει κανεὶς εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Τσῶρτσιλ, ὀλίγον ἔλειψε καὶ θὰ τὴν ἐδημιούργουν—κατὰ τὸ σχέδιόν του.

Ὁ Χίτλερ καὶ ὁ Ναζισμὸς ἔχουν παρῆλ-

θει, ἀλλὰ εἰς τὴν θέσιν των εἶναι τώρα μία ἄλλη ἐρμηνεία τῆς ἱστορίας, μὲ τὴν ὁποίαν, εἴτε τὸ θέλομεν εἴτε ὄχι, θὰ ἔχωμεν νὰ κάμωμεν διὰ πολλὰ ἔτη. Χάρις εἰς τὸν Κάρλ Μάρξ, οἱ κομμουνισταὶ εἰς κάθε μέρος τοῦ κόσμου ἰσχυρίζονται, ὅτι ἔχουν τὸ κλειδί τῆς πορείας τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς μας. Ἀρνοῦμενοι ὅτι ὑπάρχει τὸ ἀπόλυτον ἢ ὑπερφυσικὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν, σκέψιν καὶ θρησκείαν, πιστεύουν ὅτι ἔχουν φθάσει εἰς μίαν ἐπιστημονικὴν κατανόησιν τῆς κατευθύνσεως τῆς ἱστορίας. Ἐν συνόψει ἡ θεωρία αὕτη ἔχει ὡς ἐξῆς: Ἡ νίκη τοῦ προλεταριάτου εἶναι ἔν προαποφασισμένον γεγονός. Ὁ καπιταλισμὸς κατέπεσε καὶ πνέει τώρα τὴν ἐπιθανάτιον πνοήν του. Ἐνῶ θριαμβεύει ὁ καπιταλισμὸς εἰς τὴν ἰκανότητά του νὰ παραγάγῃ, στερεῖται τῆς ἰκανότητος νὰ διανέμῃ καὶ ἔφερει εἰς ὑπαρξιν τὰς δυνάμεις ἐκείνας αἱ ὁποῖαι τὸν ὑποσκάπτουν, δηλαδὴ εἰς μὲν τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν τοῦ κάθε καπιταλιστικοῦ ἔθνους τὴν ἐκμετάλλουσιν καὶ ἀδικίαν, εἰς δὲ τὴν ἐξωτερικὴν ζωὴν τοὺς ἀπελπιστικὸς καὶ καταστρεπτικὸς πολέμους. Οἱ μαρξισταὶ ὄχι μόνον πιστεύουν ὅτι ὁ κομμουνισμὸς καὶ ὁ καπιταλισμὸς ἔχουν συμπλακῆ διὰ μίαν πάλην θανάσιμον, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἰς τὴν πάλην αὐτὴν, ἕνεκα μιᾶς ἀδυσωπῆτου ἀνάγκης ἐνυπαρχούσης εἰς τὸν ὄργανισμὸν τῆς ἱστορίας, ὁ κομμουνισμὸς θὰ ὑπερισχύσῃ καὶ θὰ εἰσαγάγῃ τὴν ἄνευ τάξεων κοινωνίαν, τὴν ἐξουσίαν τοῦ λαοῦ, τὴν ἐπὶ τὸσους αἰῶνας ζητουμένην καὶ ἀναμενομένην οὐτοσίαν.

Διὰ τὸν κομμουνιστὴν αὐτὸ δὲν εἶναι ἀκαδημαϊκὴ θεωρία. Εἶναι ἡ θρησκεία του, ἡ φιλοσοφία του, ἡ ἐξήγησις τοῦ ἀνθρωπίνου παρελθόντος καὶ τὸ φῶς τὸ ὀδηγοῦν εἰς τὸ μέλλον του. Εἶναι σάλπιγξ καλοῦσα πρὸς δρᾶσιν. Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ κατανοήσῃ κανεὶς τὸ κομμουνιστικὸν μανιφέστον, καὶ ἰδιαίτερός του σημαίωσις τὸ συμπέρασμα του. Ἡ τελευταία του παράγραφος εἶναι τὸ σύνθημα τῆς μάχης. «Αἱ διευθύνουσαι τάξεις ἅς τρέμουν τὴν Κομμουνιστικὴν Ἐπανάστασιν. Οἱ προλετάριοι δὲν ἔχουν νὰ χάσουν τίποτε εἰμὴ μόνον τὰ δεσμά των. Ἐχουν ὅμως τὸν κόσμον νὰ κερδίσουν μὲ τὸ μέρος των. Προ-

λετάριοι ὄλων τῶν χωρῶν, ἐνωθῆτε!». Αὐτό, ὅπως ἀντιλαμβάνεται κανεὶς, δὲν εἶναι ἄπλοῦς τρόπος παρατηρήσεως τῆς ἱστορίας. Εἶναι τρόπος προαγωγῆς καὶ ἐπεκτάσεώς της. Χιλιάδες διανοουμένων καὶ ἑκατομμύρια ἐργατῶν ἔχουν δεῖξει ὅτι εἶναι προθυμότατοι νὰ ἐπενδύσουν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των μὲ τὰς ἀξίας τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ. Τοὺς ἔχει δώσει μίαν νέαν ἐξήγησιν εἰς τὴν σημασίαν τῆς ζωῆς καὶ τοὺς ἔχει ἐμπνεύσει τὴν βεβαιότητα, ὅτι ἐνεργοῦν ἐν ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ μὲ τὰς κολλοσιαίας ἱστορικὰς δυνάμεις, αἵτινες κινῶνται ἀνεμποδίστως πρὸς ἓν προσδιωρισμένον τέρμα—τὴν ἄνευ τάξεων κοινωνίαν, τὴν ἀπόκτισιν τοῦ ἀπολεσθέντος παραδείσου, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν μαζῶν ἀπὸ τὰ δεσμά.

Ἀρνούμεθα τὴν κομμουνιστικὴν ἐξήγησιν, ὅπως ἠρησθήμεν καὶ τὴν ναζικὴν, ἀλλὰ τί θὰ βάλωμεν εἰς τὴν θέσιν της; Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος μέχρι τοῦ 1914, καὶ ἀκριβέστερον μέχρι τοῦ 1939, ἡ κοινὴ πεποίθησις εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν ἦτο, ὅτι ὁ κόσμος ἐκνεῖτο πρὸς μίαν περίοδον, ὅτε ἡ πτωχεία καὶ αἱ διαμάχαι καὶ ἡ ἀδικία θὰ κατηργούντο, τὰ πολεμικὰ θούρια δὲν θὰ ἠκούοντο πλέον καὶ αἱ σημαῖαι τῶν μαχῶν θὰ ἦσαν ἀνατεπταμέναι μόνον εἰς τὰ μουσεῖα ἢ εἰς τὰς αἰθούσας μιᾶς διεθνούς κυβερνήσεως. «Προχωροῦμεν πρὸς τὰ ἔμπροσ, ὅλοεν πρὸς τὰ ἔμπροσ καὶ πρὸς τὰ ἐπάνω», ἔσυνήθιζε νὰ λέγῃ ὁ Ἄγγλος πρωθυπουργὸς Ramsay Macdonald. Πίστις τοιούτου εἴδους, εἰς αὐτόματον δηλαδὴ πρόοδον, εἰς τὴν πρὸς τὰ πρόσω ταχινὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος, πρὸς μίαν δικαίαν καὶ μένουσαν τάξιν κοινωνίας, δὲν ἔχει μὲν τελείως ἀποσυντεθῆ σήμερον, ἀλλὰ εἶναι ἡ σκιά τοῦ ὅ,τι ἦτο. Τὰ σύγχρονα γεγονότα τείνουν νὰ δημιουργήσουν ἀπαισιοδοξίαν καὶ κνισμὸν. Ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ κομμουνισμὸς εὐρίσκειται ἐν ἀνόδῳ εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἡ Δύσις εὐρίσκειται ἐν ἀπογνώσει καὶ ἀγνοίᾳ περὶ τοῦ ποῖαν ἐξήγησιν νὰ δώσῃ εἰς τὸ ἀνθρώπινον δράμα καὶ κινδυνεύει νὰ παρασυρθῇ εἰς μίαν κατάστασιν πανικοῦ καὶ ὑστερικότητος, ἢ ἀπαθείας καὶ ἀπολείας πάσης ἐλπίδος.

Ἰδιαίτερος πρέπει νὰ ἀντισταθῶμεν εἰς τὴν περὶ ἱστορίας ἰδέαν, ὅπως τὴν ἐξέφρασαν ὁ ἱστορικὸς Γίββων, ὅτι «ἡ ἱστορία εἶναι γενικῶς ἡ καταγραφὴ τῶν ἐγκλημάτων, τῶν ἀνοησιῶν καὶ τῶν λαθῶν τῆς ἀνθρωπότητος». Μία τοιαύτη μονόπλευρος κρίσις ὀδηγεῖ πρὸς τὸ συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον ἐξέφρασαν ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος Spengler, ὅτι ἡ ἱστορία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ εἰς μάταιος κύκλος γεννήσεων καὶ φθορᾶς, ἢ ὑπαρξίς εἶναι ἓνας λυπηρὸς τροχὸς αἰωνίως στρεφόμενος, οἱ πολιτισμοὶ καὶ τὰ ἄτομα γεννῶνται μόνον διὰ νὰ ἀποθάνουν καὶ νὰ ταφοῦν, ὅτι δὲν ὑπάρχει μέλλον εἰς τὸν κόσμον ἐκτὸς τῆς τραγικῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ὅτι ἤδη ἔχει συμβῆ—μεγάλαι κινήσεις, θρησκείαι, κοινωνικαὶ ἐπαναστάσεις ἐγειρόμεναι γεμᾶται ἀπὸ ὑψηλὰ ἰδανικὰ καὶ θαυμασιώτατας ὑποσχέσεις, ἀλλὰ μὲ τὰς ἐλπίδας τῶν ἰδρυτῶν τινῶν οὐδέποτε ἐκπληρουμένας, κόσμος κινούμενος πρὸς τὴν παλαιάν του δυστυχῆ πορείαν καὶ συνταρασόμενος ἀπὸ συνεχεῖς κρίσεις.

Χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ ἀκολουθήσῃ κανεὶς κατὰ γράμμα τὸν Spengler ὑπάρχει κίνδυνος νὰ περιορίσῃ ἑαυτὸν εἰς ἓν μελαγχολικὸν καὶ ἀπαγορευθὲν εἶδος ἀρνητικότητος. Ὅταν σκεπτόμεθα τὴν κατὰ τοὺς χρόνους καὶ ἐπιρροὴν τῆς Ναζικῆς καὶ Μαρξιστικῆς ἐρμηνείας τῆς ἱστορίας, εἶναι ἐνοχλητικὸν ὅτι εὐρίσκομεν ἓνα μέγαν σύγχρονον ἱστορικόν, ὡσὰν τὸν κατὰ τὸ 1940 ἀποθανόντα Ἄγγλον Η. Α. L. Fisher, νὰ συνοψίσῃ τὴν ἰδέαν περὶ ἱστορίας ὡς ἐξῆς: «Ἀνθρωποὶ σοφώτεροι καὶ περισσότερον πεπαιδευμένοι ἀπὸ ἐμὲ ἔχον ἀνακαλύψει εἰς τὴν ἱστορίαν ἓν σχέδιον, ἓνα ρυθμὸν καὶ ἓνα προκαθορισμένον σκοπόν. Αἱ ἀρμονίαι αὐτὰ ἔχον ἀποκρυβῆ ἀπὸ ἐμέ. Ἐκεῖνο ποῦ βλέπω εἶναι ἢ ἀνάδυσις μιᾶς ἀνάγκης ἀκολουθουμένης ἀπὸ ἄλλων ἀναγκῶν, ἀκριβῶς ὅπως τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ἀκολουθοῦνται τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Μόνον ἓνας κανὼν ὑπάρχει διὰ τὸν ἱστορικόν: ἢ ἀναγνώρισις τοῦ ρόλου τὸν ὁποῖον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρωπίνου προορισμοῦ παίζουν τὸ τυχαῖον καὶ ἀπόροπτον».

Ἐχει ὁ Fisher δίκαιον; Εἶναι αὕτη ἡ

καλύτερα σπουδὴ τοῦ ἀνθρωπίνου δράματος; Δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ἱστορίαν σχέδιον καὶ σκοπός; Δὲν κατευθύνεται ἡ κοινωνία πρὸς κάποιον τελικὸν σκοπόν, πρὸς ἓν εὐεργετικὸν τέρμα, πρὸς τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ κινῆται μὲ ταχύτερον βῆμα; Εἶναι ἀρὰ γε ἀδύνατον νὰ παρουσιάσωμεν εἰς τὴν νεολαίαν τῆς Δύσεως, εἰς τὴν νεολαίαν τῶν ἐλευθέρων καὶ δημοκρατικῶν ἔθνων, μίαν ἐρμηνείαν τοῦ ἀνθρωπίνου δράματος, ἣτις θὰ δώσῃ ἔννοιαν καὶ ἀξιοπρέπειαν καὶ καθοδήγησιν εἰς τὴν προσωπικὴν τῆς ζωὴν καὶ θὰ συντελέσῃ, ὥστε αὕτη νὰ ἐπιτελέσῃ ἓν ἀξιόλογον ἔργον καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ μίαν μεγάλην αἰτίαν; Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι εἰς τόσα σχολεῖα καὶ Κολλέγια τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ ὑπάρχον διδάσκαλοι, οἵτινες μελετοῦν τὴν ἱστορίαν ἐκκινουῦντες ἀπὸ βάσεις ὑλιστικᾶς. Δι' αὐτοὺς ἡ ἱστορία δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἀκτίνα θείας ἀληθείας. Οὐδεμίαν ἔνδειξιν θείου νόμου βλέπομεν εἰς αὐτήν. Τὴν θεωροῦν ὡς μίαν βιολογικὴν πορείαν δυναμένην νὰ ἐξηγηθῇ μὲ κλιματολογικοὺς ὄρους καὶ ὄρους τῆς κληρονομικότητος καὶ τοῦ περιβάλλοντος. Αὐτὸ ἀπέχει ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν θεωρίαν τῆς ἱστορίας ὅσον ἀπέχουσι ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν. Ἡ τραγωδία τῆς Δύσεως εἶναι ὅτι ἔχει μὲν μίαν ἐρμηνείαν, ἢ ὅποια δύναται νικηφόρος νὰ ἀντιμετωρηθῇ μὲ τὴν Μαρξιστικὴν θεωρίαν, ἀλλ' ἠμέλησε νὰ τὴν θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν. Δὲν τὴν διδάσκει εἰς τὰ παιδιὰ τῆς, οὔτε τὴν διαδίδει. Μόνον κωχᾶται διὰ τὴν τεχνολογίαν τῆς καὶ τὰς φοβερὰς μηχανὰς ὀλοκαυτώσεως.

Ποία εἶναι ἡ χριστιανικὴ ὄψις τῆς ἱστορίας; Κατὰ πρῶτον ὅτι ὁ κόσμος ἔχει ἰδρυθῆ ἐπὶ ἠθικῶν βάσεων, ὅτι, καθὼς οἱ Ἑβραῖοι προφήται ἐδίδαξαν αἰῶνας πρὶν, ὁ κόσμος ἐν χρόνῳ εἶναι καλὸς μὲ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ κακὸς μὲ τοὺς πονηροὺς, ὅτι ἡ ἀδικία καὶ τὸ ψεῦδος ἴσως νὰ διατηρηθοῦν ἐπ' ἀρεκτόν, ἀλλὰ ἡ πτώσις τῶν θὰ ἔλθῃ ἀναποφεύκτως ἐπὶ τέλους. Ἀνάμεσα εἰς τὰ ἔθνη καὶ τὰ ἄτομα, ἡ ζωὴ εἶναι μόνον δι' ὅσους ἀγαποῦν τὸ δίκαιον καὶ πράττουσιν τὸ δίκαιον. Ἡ ὁδὸς ἐπὶ τῆς ὁποίας βαδίζει ἡ ἀνθρωπότης εἶναι ἐσπαρμένη μὲ ἐρείπια κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἦσαν εὐτυ-

χῆ καὶ ἰσχυρὰ εἰς τὰς ἡμέρας των, ἀλλὰ ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ εὐημερία, αἱ καταπιέσεις καὶ ἡ βία ἐπέφεραν τὴν κατάρρευσίν των καὶ ὅσα ἐξ αὐτῶν δὲν ἔφερον καὶ στοιχειῶν τι ὥσαν τὸ διατηροῦν ἄλλας, ὡς ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς, κατέπεσαν τελείως εἰς ἐρείπια. Ἔθνη, πολιτισμοὶ καὶ αὐτοκρατορίαι, ὡς ὁ μέγιστος τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν καὶ ἐπὶ ἔτος σπουδάσας καὶ ἐν Ἀθήναις Ἄγγλος Τογνβее μετ' ἐπιμονῆς ὑποστηρίζει εἰς τοὺς δέκα ὀγκώδεις τόμους τοῦ ἔργου του «Σπουδὴ τῆς Ἱστορίας», ποτὲ σχεδὸν δὲν καταστρέφονται ἀπὸ ἐξωτερικῆς ἐπιθέσεως καὶ εἰσβολῆς, ἀλλ' αὐτοκαταστρέφονται. Καὶ ἡ αὐτοκαταστροφὴ των ὀφείλεται πάντοτε εἰς τὰ ἐλαττώματα τοῦ χαρακτῆρός των, εἰς τὸ ἐν τῇ ψυχῇ των ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν σχίσμα.

Ἴσως ὁ Τογνβее νὰ ἀπλοποιῇ κάπως τὰ πράγματα. Ἠθικαὶ κρίσεις ἐκδηλοῦνται εἰς τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ πάντοτε πρέπει νὰ ὑπονοῆται ἐκεῖ καὶ ὁ ὅρος «ἐν χρόνῳ», ἐπειδὴ δὲν ἐκδηλοῦνται αὐταὶ εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ἀμέσως, οὔτε καὶ πάντοτε μετ' ἀκριβείας, οὐδὲ καὶ πάλιν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν μίαν ἀκριβῆ ἰσοδυναμίαν μεταξὺ τῶν ἀρετῶν ἢ κακιῶν ἐνὸς ἔθνους καὶ τῆς τύχης του. Ὁ Χίτλερ καὶ ὁ Μουσολίνι παρήλθον, ἀλλὰ τὸ νῆμα τῆς ζωῆς των καὶ τῆς ἀπανθρώπου δράσεώς των ἦτο δυσαρέστως μακρόν, καὶ ἔνεκα τούτου ὑπῆρξαν ὑπεύθυνοι διὰ τὸν ὃν ἐσώρυσαν φρικώδη ὄγκον ἀθλιότητος. Παρὰ ταῦτα γεγονὸς παραμένει ὅτι αἱ μεγάλα αὐτοκρατορίαι καὶ οἱ πολιτισμοὶ τοῦ παρελθόντος ἔχουν καταρροῦσαι λόγῳ τῆς ἐσωτερικῆς των σαπίλας. Ὁ κόσμος ἔχει ἰδρυθῆ ἐπὶ ἠθικῶν βάσεων καὶ ἐν χρόνῳ εἶναι καλὸς μὲ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ κακὸς μὲ τοὺς πονηροὺς. Διὰ πᾶσαν σκληρότητα, ἀδικίαν καὶ βίαν μία τιμὴ θὰ καταβληθῆ τελικῶς. Οἱ μύλοι τοῦ Θεοῦ ἀλέθουν. Μερικὰ πταίσματα καὶ ἁμαρτήματα ἠμποροῦν εἰς τὴν ἀρχὴν νὰ περάσουν χωρὶς νὰ ὑπολογισθοῦν, ἀπαρατήρητα. Ἀλλά, ἂν ἀνθρώποι ἢ ἔθνη ἐμπιστεύονται εἰς τοιαύτην ἀτιμωρησίαν, τότε τὰ παλαιὰ χρέη ἀθροίζονται καὶ σωρεύονται μὲ τόκον καὶ ἀνατοκισμὸν καὶ ἀπαιτοῦν τὴν καταβολὴν τῆς τιμῆς, ὅταν ἡ στιγμή τῆς τελικῆς ἐξομαλύνσεως

τῶν λογαριασμῶν καταφθάσῃ.

Ὁ χριστιανὸς πιστεύει ὅτι ὁ κόσμος ἔχει ἰδρυθῆ ἐπὶ ἠθικῶν βάσεων, διότι πιστεύει εἰς Θεόν, τὸν ζῶντα Θεόν, τοῦ Ὁποίου ἡ σχέσις πρὸς τὴν ἱστορίαν δὲν εἶναι ἡ τοῦ ἀπλοῦ θεατοῦ, ἀλλὰ ἡ τοῦ μετέχοντος. Διὰ τὸν χριστιανὸν αἱ ἐκβάσεις τῆς ἱστορίας δὲν εἶναι ἀπλῶς εἰς τὰ χέρια φυσικῶν ἢ ἀνθρωπίνων δυνάμεων. Εἶναι εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἐνός, ὅστις εὐρίσκεται ὑπεράνω ἀμφοτέρων, τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ τελικὴ δύναμις τῆς ἱστορίας πηγάζει ἀπὸ ἓνα κόσμον πέραν τῆς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία δὲν εἶναι κλειστὴ τάξις, ἀπὸ φυσικὰς δυνάμεις προσδιωρισμένη. Εἶναι ἡ σφαῖρα τῶν δημιουργικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ, ὅστις ζητεῖ εἰς αὐτὴν καὶ μέσῳ αὐτῆς τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Αὕτη εἶναι ἡ πίστις, ἡ ὁποία ἐμψυχώνει ὀλόκληρον τὴν Βίβλον—ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Κύριος τῆς ἱστορίας ἐλέγχων τὴν πορείαν της, ἐγκαθιστῶν νέας περιόδους, ἐγγείρων μεγάλους ἠγέτας, κατευθύνων τὸν προορισμὸν τῶν ἐθνῶν. Ὅτι ὑπάρχουν καὶ προβλήματα συνδεδεμένα μὲ τὴν τοιοῦτον εἶδους πίστιν καὶ ὅτι αὕτη δὲν καρποφορεῖ χωρὶς πνευματικὸς ἀγῶνας, κάθε ἀνθρώπος πού ἔχει σχέσιν μὲ τὴν Βίβλον τὸ ἀντιλαμβάνεται. Παρὰ τὰς δυσκολίας ὅμως οἱ συγγραφεῖς τῆς Βίβλου ἐβασίσθησαν εἰς τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεκάλυπεν ἐν Χριστῷ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως, ὅτι ἴσεται ἐπὶ καὶ ὑπεράνω τῆς ἱστορίας, καὶ ὅμως ἐργάζεται ἐν αὐτῇ.

Ὁ παρῶν κόσμος εἶναι τοῦ Θεοῦ. Μὲ αὐτὸ ὡς ἐσωτερικωτέραν πεποίθησίν του ὁ χριστιανὸς πιστεύει ὅτι ὑπάρχει σχέδιον, σκοπὸς καὶ τέρμα εἰς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα. Ἡ ἱστορία δὲν εἶναι κυκλικὸς ροῦς, δὲν εἶναι μηχανικὴ πορεία ἀτελειώτως ἐπαναλαμβανούσα ἐαυτήν. Εἶναι ἡ αὐθεντικὴ καὶ προοδευτικὴ ἐκτέλεσις, ὡς λέγει ὁ Τογνβее, ἐνὸς θείου σκοποῦ ἀποκαλυφθέντος εἰς ἡμᾶς κατὰ τμήματα, ὁ δὲ σκοπὸς αὐτὸς ἐνδυναμώνει τὰς ἀνθρώπιναις ἰκανότητας ἐνοράσεως καὶ κατανοήσεως καθ' ὅλας τὰς διαστάσεις. Τὸ τέρμα τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Πότε ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ θὰ ἰδρυθῆ ἐν τῇ πλη-

ρότητι καὶ τελειότητι της, δὲν γνωρίζομεν. Ἴσως νὰ συμβῆ ὥστε νὰ πραγματοποιηθῆ εἰς χρόνους πέραν τῆς ἱστορίας. Προκειμένου περὶ τοιούτων ζητημάτων χωρὶς ἀμφιβολίαν ὑπάρχει πάντοτε ὀλίγος χρόνος δι' ἓνα εὐσεβῆ ἀγνωστικισμόν. «Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος». Ἄνδρες—καὶ ἔθνη—ἴσως ἀγνοήσουν, ἐξεγερθοῦν, παρακούσουν καὶ μέχρι τινὸς σημείου παρεμποδίσουν τὸν θεῖον σκοπόν, ἀλλὰ τελικῶς δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ τὸν νικήσουν. Αὐτὸς ὁ κόσμος εἶναι τοῦ Θεοῦ. Ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ εὐρίσκεται εἰς τὰς χεῖράς του. Ὁ Θεὸς εἶναι Κύριος τῆς ἱστορίας.

Αὐτὴ δὲν εἶναι εὐκόλος πίστις. Διὰ χιλιάδας τῶν συγχρόνων μας εἶναι ἀπλῶς μία θεωρία, μιὰ ὑπόθεσις, ἓν εἶδος διακαοῦς ἐπιθυμίας. Θὰ ἦτο ὡραῖον πρᾶγμα, ἔαν αὐτοὶ ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι πιστεύομεν εἰς τὸν Θεόν, ἀντελαμβανόμεθα πόσον μέγα τόλμημα εἶναι ἡ πίστις αὐτή. Τὸ θεμελίον της δὲν κατατίθεται διὰ συλλογιστικῶν συζητήσεων. Δὲν εἶναι συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον ἐξάγομεν ἀπὸ μιάν ἀπλήν σπουδὴν τῆς πορείας τῆς ἱστορίας. Εἶναι μία ἐξ ἐνοράσεως βεβαιότης, γεννωμένη ἀπὸ ὅ,τι εὐρίσκομεν εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἀπὸ ὅ,τι βλέπομεν εἰς τὸν Χριστὸν τοῦ Ὁποίου ἡ ἔλευσις ὑπῆρξε ἡ ἀποφασιστικὴ στροφή τῆς ἱστορίας, ἀπὸ ὅ,τι ἀνακαλύπτομεν εἰς τὴν πείραν. Εἶναι μία ἐσωτερικὴ βεβαιότης, τὴν ὁποίαν οἰαδήποτε μελέτη τοῦ μυστηρίου τῆς ζωῆς ἢ τοῦ προβλήματος τοῦ κακοῦ ἀδυνατεῖ νὰ κλονίσῃ. Κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴν νόησιν ἐνυπάρχει ἐδῶ.

Ὁ διάσημος σύγχρονος Ἄγγλος δραματικὸς ποιητῆς George Elliot ἐξετάζει καλῶς τὸ ζήτημα αὐτὸ εἰς τὸ ἔργον του Silas Marner. Παρουσιάζει ἐκεῖ ἓν πρόσωπον νὰ λέγῃ: «Ἄ, πολλὰς φασαρίες στὸν κό-

σμο καὶ πράγματα ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ ἀνακαλύψωμε τί σκοπὸ ἔχουν. Ἄλλὰ ὅ,τι μποροῦμε νὰ κάμωμε εἶναι νὰ ἔχωμε ἐμπιστοσύνη, νὰ κάμωμε τὸ καλὸ ὅσο μποροῦμε καὶ νὰ ἔχωμε ἐμπιστοσύνη. Διότι ἔαν ἡμεῖς ποὺ ξεύρομε τόσο λίγα μποροῦμε νὰ βλέπωμε κάτι καλὸ καὶ δίκαιο, ἄς εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ὑπάρχει ἓνα καλὸν καὶ ἓνα ὡραῖον μεγαλύτερο ἀπὸ ὅ,τι γνωρίζομε. Τὸ αἰσθάνομαι αὐτὸ μέσα μου, καὶ ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι». Αὐτὴ εἶναι ἡ κρίσις τῆς ἱστορίας τῆς ὁποίας τὴν ἠχῶ εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. «ᾧ βᾶθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! τίς γὰρ ἔγνω νῦν Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι (καὶ ἐδῶ εἶναι ἡ οὐσία τῆς χριστιανικῆς ὄψεως τῆς ἱστορίας) ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας».

Μία πίστις τοιαύτη εἶναι περισσότερον δυναμικὴ ἢ ὅλαι αἱ μαρξικαὶ θεωρίαι, καὶ ὅστις τὴν κατέχει δὲν θὰ εἶναι ἰκανοποιημένος μὲ τὰ κοινὰ καὶ τετριμμένα τοῦ κόσμου τούτου, οὔτε θὰ τὴν ἐκλάβῃ χωρὶς σοβαρότητα καὶ βαθύτητα. Εἶναι ἡ πίστις ποὺ κατεργάζεται μαθητάς, ἀποστόλους, ἁγίους, μάρτυρας ὄλων τῶν ἐποχῶν. Ἐὰν ὄντως πιστεύομεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Κύριος τῆς ἱστορίας, ἡ πηγὴ της, τὸ ἐνεργοῦν αἷτιον, τὸ τέραμα της, ἔαν ἡ πίστις μας αὐτὴ εὐρίσκεται ὄχι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ νοῦ μας ἀλλὰ εἰς τὰ μύχια τῆς καρδίας μας, θὰ βαδίζωμεν μὲ ζωηρὰ βήματα καὶ μὲ πρόσωπα πρὸς τὰ ἑπάνω καὶ οὐδὲν θὰ μᾶς πτοῇ ἢ φοβίξῃ. Καὶ ἡμεῖς θὰ ἔχωμε τότε μιάν ἠχηρὰν σάλπιγγα καλοῦσαν πρὸς ἄμεσον δρᾶσιν: «Χριστιανοὶ ὅλου τοῦ κόσμου, ἐνωθῆτε!».

ΟΙ ΑΚΑΤΑΝΙΚΗΤΟΙ

«Τὸ Κρεμλίνον χάνει ἢ ἔχασε ἤδη τὴν μάχην, τὴν ὁποίαν διεξήγαγε κατὰ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, μεταξύ τῶν λαϊκῶν ρωσικῶν μαζῶν», ἔγραφε ἑλληνικὴ καθημερινὴ ἐφημερίς. Κανεὶς ὅμως δὲν ξέρει νὰ μᾶς πῇ πόσες χιλιάδες λαοῦ παρακολουθοῦν κάθε Κυριακὴ μὲ κατάνυξι καὶ βαθειὰ πίστι τῇ θεῖᾳ Λειτουργίᾳ στὶς ἐκκλησίες τῆς Ρωσίας: «Ἐπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου...» λέει ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ θόλοι ἀντηχοῦν ἀπὸ τὶς ἀρμονικὰς φωνὰς τῆς χορωδίας: «Κύριε ἐλέησον».

«Κύριε ἐλέησον». Φωνή, αἴτημα βγαλμένο μέσα ἀπὸ τὶς ψυχὰς ἐκείνων ποὺ γιὰ 37 ὀλόκληρα χρόνια ὑφίστανται τὴν κομμουνιστικὴν προπαγάνδα, ποὺ προσπαθεῖ νὰ τοὺς ξεροζώσῃ μὲ κάθε μέσο τὴν πίστι στὸ Θεό, τὴν πίστι αὐτὴ ποὺ θὰ ἦταν ἡ μόνη τους παρηγοριά καὶ καταφυγή.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι μιὰ ἐγκύκλιος, ποὺ ἐξέδωκε ὁ πρῶτος γραμματεὺς τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Νικήτας Κρούτσσεφ:

«Πολλὰ σφάλματα—γράφει ἡ ἐγκύκλιος—διεπράχθησαν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν ἀθεϊστικῆς ἐπιστημονικῆς προπαγάνδας μεταξύ τοῦ πληθυσμοῦ. Εἴμεθα βεβαίως ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἄς εἴμεθα περισσότερο εὐέλκτικοι καὶ φιλοσοφημένοι καὶ ὀλιγώτερον τραχεῖς καὶ τρομεροί, ἀποπειρώμενοι νὰ πείσωμε τὰς ἐκ παραδόσεως θρησκευτικὰς μάζας τῆς χώρας αὐτῆς, ὅτι ἡ θρησκεία ἀποτελεῖ πρόληψιν».

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἔχει σημασίαν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἐνῶ θὰ περιμένῃ κανεὶς, ὅτι ὀλόκληρη ἡ καινούργια γενεά, ποὺ μεγάλωσε καὶ ἀνετράφη μὲ τὴν ἀθεϊστικὴν προπαγάνδα γιὰ ὀδηγό, δὲν θὰ εἶχε πιά καμμία σχέσι μὲ τὴν ἐκκλησία, συνέβηκε ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο.

Ἡ ἑλβετικὴ ἐφημερίς «Weltwoche» μᾶς πληροφορεῖ σὲ εἰδικὸ ἄρθρο τῆς, ὅτι ἓνα ἐπίσημο ρωσικὸ φύλλο προσπαθεῖ μὲ παράδοξο τρόπο νὰ δικαιολογήσῃ τὸ κῆμα τῆς θρησκευτικῆς ἀναγεννήσεως ποὺ παρατηρεῖται στὶς κατεχόμενες περιοχές. Καὶ γράφει μεταξύ ἄλλων: «Ὁ πόλεμος συνετέλεσε στὴν ἐξάπλωσι τῆς θρησκείας. Ἡ κατὰ καιροὺς κατοχὴ σοβιετικῶν περιοχῶν ἀπὸ τὰ γερμανο-φασιστικὰ στρατεύματα ὠδήγησε σὲ μιὰ γενικὴ ἐξάπλωσι ἀστικῶν ἰδεολογιῶν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐπαναβίωσι θρησκευτικῶν καὶ ἄλλων ἰδεῶν».

Πρέπει νὰ παρατηρήσωμε ὅμως, ὅτι γιὰ λόγους καθαρὰ πολιτικῆς σκοπιμότητος, ἀπὸ τὸ 1941 σταμάτησε κάθε ἀθεϊστικὴ προπαγάνδα στὴ Ρωσία. Ἡ κομμουνιστικὴ ἡγεσία ἄδειασε πολλὰς ἐκκλησίες ἀπὸ τὸ σιτάρι ποὺ ἀποθημεύετο ἐκεῖ, οἱ παλῆς ἅγιες εἰκόνες ξανακρεμάστηκαν καὶ ἐδόθηκε στὸ λαὸ κάθε, ποὺ νὰ φαίνεται ἅν ἓν μιὰ μικρὴ ἐλευθερία.

Κι' ἔκανε μεγάλη ἐντύπωσι στους ἀρχηγούς τοῦ κομμουνισμοῦ τὸ ὅτι ἐκεῖνοι, ποὺ ἐχρησιμοποίησαν αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν καὶ παρέβησαν τοὺς κανονισμούς τοῦ Λένιν, δὲν εἶναι οἱ ἡλικιωμένοι, ποὺ εἶχαν ἀνατραφῆ στὴν θρησκευτικὴ ἀτμόσφαιρα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Τσάρου, ἀλλὰ ἡ νέα κομμουνιστικὴ γενεά, οἱ ἴδιοι νέοι ἄνθρωποι, ποὺ θὰ περιμένῃ κανεὶς νὰ μὴ ἔχουν κανένα θρησκευτικὸ συναίσθημα. Ἴσως αὐτὸ νᾶταν κι' ἡ ἀφορμὴ γιὰ τὴν καινούργια ἀθεϊστικὴ ἐκστρατεία, ποὺ ἄρχισε πρὶν ἑξὶ μῆνες καὶ ποὺ ἦταν πολὺ ἐντονώτερη καὶ συστηματικώτερη ἀπ' ὅ,τι τὰ προηγούμενα χρόνια.

Ἡ ἀθεϊστικὴ κίνησις ἄρχισε ἀπὸ τὸν Ραδιοσταθμὸ τῆς Μόσχας μὲ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ «Θρησκεία καὶ Ζωή», ποὺ εἶναι ὀλόκληρο ἀ-

φιερωμένο σὲ ἀθεϊστική προπαγάνδα. Ξανάνοιξαν μερικά ἀπὸ τὰ 30 ἀντιθρησκευτικά μουσεῖα καὶ κτίστηκε ἓνα εἰδικὸ στυντόν στὴν Οὐκρανία γιὰ τὴν παραγωγή ἀντιθρησκευτικῶν ταινιῶν καὶ συνεχίστηκε στὸν τόπο ἐντατικά ἢ κατὰ τῆς θρησκείας ἐκστρατεία. Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ τὸ «Newsweek», στίς 24 Ἰουλίου ἢ Πράβδα δημοσίευσε σὰν κύριον ἄρθρον τῆς ἓνα πανικόβλητο κομμάτι μὲ τίτλο: «Ἄστε μας νὰ διαδώσωμε τὴν ἐπιστημονικὴ ἀθεϊστικὴ προπαγάνδα. Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἢ «ἐφημερίδες τῶν διδασκάλων» ζητεῖ ἀπὸ τοὺς παιδαγωγοὺς νὰ καταγγέλλουν ὅποιονδήποτε ἀνάμεσά τους δείχνεται συμπαθὴς πρὸς τὴν θρησκείαν. Ἀκόμη καὶ τὸ νὰ ἐπιτρέψῃ θρησκευτικὴ συζήτησι στὴν τάξι εἶναι τώρα ἐπίσημα ἓνα σημαντικό φταίξιμο. Στὸ πρόγραμμα διδασκαλίας ὑπάρχουν ὠρισμένες ὥρες ἀφιερωμένες στὴν ἀθεϊστικὴ προπαγάνδα, ὅπου ὁ δάσκαλος προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὰ παιδιά μὲ τὶς πάρα κάτω ἐπιχειρηματολογίες: «Παιδιά, κοιτᾶτε αὐτὴν τὴν θαυμάσια φύσι, ξέρετε ποῖος προνοεῖ γι' αὐτήν; ἢ Κομμουνιστικὴ μας πατρίδα... Βλέπετε τὰ δένδρα; ἀπὸ τότε ὑπάρχουν. Μόνον τὰ πράγματα πὸν μπορεῖτε νὰ βλέπετε καὶ νὰ ἐγγίψετε, ὑπάρχουν. Μὴν πιστεύετε στὸ Θεό. Θεὸς δὲν ὑπάρχει. Δὲν μπορεῖτε νὰ τὸν δῆτε».

Ὅστόσο, ἐνῶ μέχρι τὶς 24 Ἰουλίου 1954 τὸ θρησκευτικὸ πρόβλημα ἄφινε τὸν τύπο ἀδιάφορο, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ὅπου ἢ «Πράβδα» ἀρχίζει τὴν ἔντονη ἀντιχριστιανικὴ τῆς ἐκστρατεία, τὸ θέμα ἔρχεται στὴν ἡμερησία διάταξι.

Περιοδικά, ὅπως τὸ «Κροκοντίλ», ποὺ εἶναι χιουμοριστικὸ φύλλο, παραπονοῦνται: «Φέτος τὸ καλοκαίρι, ἀτελείωτη σειρὰ τῶς Ρώσων περιμένα ὥρες γιὰ τὸ αὐτοκίνητο πὸν θὰ τοὺς μετέφερε στὸ νεκροταφεῖο νὰ ἐορτάσουν τὴν ἡμέρα τῶν ψυχῶν».

Καὶ ἢ «Τροῦντ» ἀναφέρει, ὅτι τὸν Ἰούλιο χιλιάδες ἀνθρώπων συνέχιζαν νὰ συνωθοῦνται κοντὰ στὴ Μόσχα καὶ νὰ πλένωνται στὰ θεραπευτικὰ ὕδατα. Ἐπιστήμονες μηχανικοὶ καὶ ἢ Σοβιετικὴ ἀριστοκρατία ἐκάθητο

στὴ γραμμὴ μὲ τοὺς κοινούς Ρώσους», παραπονεῖται ἢ «Τροῦντ», «γιὰ νὰ γεμίσουν δοχεῖα μὲ ἄγιο ὕδωρ».

Τὸ «Ράδιο Βόλγα»—πὸν ἀπευθύνεται στὰ στρατεύματα τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης—προειδοποιεῖ τὸν Αὐγούστο, ὅτι «τὸ ἐπίπεδο τῆς πολιτικῆς ἐπιστημονικῆς προπαγάνδας στὸ στρατὸ ἔπεσε προσφάτως κ' αὐτὴ ἢ κατάστασις δημιουργεῖ εὐνοϊκὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀνάπτυξι θρησκευτικῆς κινήσεως... Εἶναι ἐπιτακτικὸ, προσέθετε, νὰ διοργανώσωμε διαλέξεις καὶ δημοσιογραφικοὺς ἀγῶνα, γιὰ νὰ σταματήσῃ ἢ ἐπίδρασις τῆς θρησκείας στὸ στρατό». Ἡ «Κράσναια Ζυέσντα», ἐπίσημο περιοδικὸ τοῦ Σοβιετικοῦ Ναυτικοῦ, ἀπορεῖ, γιὰτί τόσο πολλοὶ ναυτικοὶ ἀπασχολοῦνται μὲ ἐκκλησιαστικὰ προβλήματα. «Πολλοὶ ναυτικοὶ τῆς Βαλτικῆς κάνουν ἐρωτήσεις πάνω σὲ θέματα πὸν ἀφοροῦν τὴ δημιουργία τῆς ζωῆς στὴ γῆ... καὶ ῥέπουν στὸ νὰ βλέπουν θεῖα ἐκδήλωσι σ' αὐτὰ τὰ φυσικὰ φαινόμενα καὶ τὰ ἐρημνεύουν ξεκινώντας ἀπὸ ὑπερφυσικὰ καὶ θρησκευτικὰ ἀξιώματα, πὸν εἶναι ἀπαράδεκτα καὶ ἀσυμβίβαστα μὲ τὴν σοσιαλιστικὴ πραγματικότητα».

Ἡ «Κομοσολοσκαιά Πράβντα», ἢ ἐφημερίς τῆς κομμουνιστικῆς ὀργανώσεως τῆς νεολαίας, διεπίστωσε μίαν «λυπηρὴν» κατάστασι, ἓνα γεγονός πὸν εἶχε ἐξακριβωθῆ στὴν Inza: «Τρεῖς φοιτηταί, μέλη τῆς ὀργανώσεως τῆς κομμουνιστικῆς νεολαίας—ἔγραφε τὸ περιοδικὸ—γιὰ πολλὰ χρόνια μελετοῦσαν θρησκευτικὰ θέματα, ἔψελαν στὴ χορωδία τῆς ἐκκλησίας καὶ βοηθοῦσαν τοὺς ἱερεῖς στὰ ἐκκλησιαστικὰ καθήκοντα, στὴν ἐνορία τοῦ Κούρσκ».

Ἡ ἐφημερίς «Λιτερατούρναϊα» γράφει ὅτι στὴ μικρὴ πόλι Κολοντναῖα συνέβη κάτι ἄλλο συνταρακτικὸ: Ἐνας νέος μηχανικὸς ἀνέβηκε στὸν ἄμβωνα καὶ ἐκήρυξε, ἐζήτησε ἀπὸ τὸ ἐκκλησίασμα νὰ προσευχηθῆ γιὰ τοὺς ἐχθρούς του. Ὁ κόσμος σηκώθηκε ἀπὸ τὴ θέσι του καὶ γονατιστός, μὲ σκυμμένα τὰ κεφάλια, ἄκουσε μὲ ἀτέραντη ἱκανοποίησι τὸ πνευματικὸ κήρυγμα τοῦ μηχανικοῦ.

Τὸ ἀνακοινωθὲν τοῦ Κροῦστσεφ ἐξεδόθη 6 μῆνες μετὰ τὴν ἔντασι τῆς ἀντιθρη-

σκευητικῆς προπαγάνδας. Ἐκεῖνο ὅμως πού εἶναι ἀξιοπαρατήρητο, εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι γιὰ πρώτη φορά ἓνα διάταγμα τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος ὑπογράφεται προσωπικά ἀπὸ τὸν Κροῦστσεφ, γιατί συνήθως τέτοιου εἶδους διατάγματα ὑπογράφονται πάντα ἀπὸ τὴν κεντρικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως.

Τὸ ἀνακοινωθὲν τοῦ κόμματος εἶναι προφανῶς ἀποτέλεσμα διαμαρτυριῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ πιστεύεται γενικά ὅτι τὸ κόμμα ἐνήργησε ἔτσι ἐξ αἰτίας τῆς σφοδρότητος τῆς ἀντιθρησκευτικῆς προπαγάν-

δας, πού εἶχε ἀντίθετο ἀποτέλεσμα ἀπὸ αὐτὸ πού οἱ ὑπεύθυνοι περίμεναν, γιατί αὔξησε τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐκκλησιαζομένων μεταξὺ τῆς νεολαίας.

A. Π.

Γιὰ περισσότερες πληροφορίες γύρω στὴ θρησκευτικὴ καὶ ἀστάσι στὴ Ρωσσία βλέπε: Lady Kelly: Miroir de la Russie (γαλλικὴ μετάφρασις Amiot—Dumont).

F. George—Gr. Parlmer: Αὐτοὶ δὲν ὑπέκυψαν. (Ἐκδόσ. ἡ «Δαμασκός», Ἀθήναι 1954.)

Karl Rose: Pretigt der russisch-orthodoxen Kirche (Berlin 1952).

Περιοδικά: Sobornost (Λονδίνον), Irenikon (Βέλγιον), Russie et Chrétienté (Παρίσι) καὶ Istina.

Ο ΛΙΠΟΤΑΚΤΗΣ

Γιὰ λίγη πρόσκαιρη χαρά,
πλάϊ σὲ μιὰ τριανταφυλλιά
τὴν πανοπλία του παράτησε.
Ξεχνιέται, τώρα, δίνεται...
μὲ φευγαλέες εὐωδιές μεθ' ἃ
κι' ἄπραγος βαλαντώνει.

Ἄχ, ἡ βουὴ τῆς μάχης πέρα, μακρὰ...
κι' αὐτός, ἐκεῖ, τ' αὐτιά βουλώνει,
ἔρπει μέσ' τὰ χαμόκλαδα
κι' ἡ Μάγια
μὲ τὰ μάγια της
τὸν δένει, τὸν τυλίγει, τὸν διπλώνει.

Ποῦν ὁ παλῆος ἀγωνιστής,
κεῖνος ὁ ὠραῖος ἀγωνιστής
πού σὰν ἀγέρας ἀστροπέλεκον
μέσ' τῆ βουὴ καὶ στήν ἀντάρα ἐξορμοῦσε.
Ρίψασπις, τώρα κεῖ παραπατάει
ἐνῶ τὸ τάγμα του, τάγμα ἀετῶν φτεροκοπᾷ
χτυπάει τὰ σκότη
σ' ἀστραπῶν ἐξαίσια δίνη.

Κι' αὐτός,
αὐτὸς ἐκεῖ, ριζὰ
σὲ μιὰ ξερὴ τριανταφυλλιά
πού μόνο ἀγκάθια τῆς ἀπόμειναν,
τὸ βλέμμα ρίχνει κάτου κεῖ
πρὸς τὸν ἀχό, πέρα, πού σῆνει.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΑΠΟΠΕΙΡΑΙ ΠΡΟΣ ΙΔΡΥΣΙΝ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον, μὲ τὴν θαυμαστὴν σημερινήν του ἐξάπλωσιν καὶ τὴν ἠθικὴν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας ἐπιβολήν του, δὲν ὑπῆρξεν εὐκόλον ἔργον. Ἐχρειάσθη κόπος πολὺς, μέχρις οὗτου φθάσῃ εἰς τὴν παρούσαν καρποφορίαν του. Ἐὰν δὲ ἀπολαμβάνωμεν σήμερον τὸν «ἐκατονταπλασίονα» καρπὸν του, εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν καὶ τοὺς «ἐν δάκρυσι» σπείραντας τὴν ἀγαθὴν τοῦ σχολείου τούτου ἰδέαν. Τοὺς ἐμπνευσμένους τῷ ὄντι ἐκείνους ἄνδρας, οἱ ὅποιοι ἐχρειάσθη νὰ ἀντιμετωπίουν ἐπιφυλάξεις, παρεξηγήσεις, ἀντιδράσεις, ὅλας ἐκείνας τὰς «συμφυομένας ἀκανθὰς», αἱ ὁποῖαι ἠπεύλον νὰ καταπνίξουν τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον, πρὶν προλάβῃ νὰ ἀνθίσῃ. Καὶ ἐχρειάσθη μεγάλη σύνεσις καὶ ἐπιμονὴ καὶ πνεῦμα αὐτοθυσίας ἀπὸ τοὺς πρώτους βοτανιστάς, διὰ νὰ ἀρθοῦν αἱ ἄκανθαι καὶ νὰ καρποφορήσῃ ὁ ἀγαθὸς σπόρος.

Ἡ πρώτη ἀπόπειρα πρὸς ἰδρύσιν τοιούτων σχολείων ἐγένετο τῷ 1870 ὑπὸ τῆς «Συνάξεως τῶν Πρεσβυτέρων—Ἐταιρία τῶν ἐγγάμων ἱερέων» ἣτις ἀπρῆτιζετο ἐκ τῶν ἐφημερίων Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ περιχώρων καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ συμμετεῖχον καὶ λαϊκοὶ ὡς ἐπίτιμα μέλη αὐτῆς. Ὡς πρῶτον σκοπὸν αὐτῆς ἡ «Σύναξις τῶν Πρεσβυτέρων» ἔθεσε «τὴν σύστασιν Κυριακῶν σχολείων, ἐν οἷς θὰ διδάσκωνται κατὰ Κυριακὴν οἱ παῖδες τοῦ Λαοῦ τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων αὐτῶν». Συντόμως ἤρξατο ἡ λειτουργία τῶν σχολείων τούτων, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Εἰρήνης καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου Καρύστης, ἀργότερον δὲ εἰς ἅπαντας σχεδὸν τοὺς ναοὺς τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ Πειραιῶς⁽¹⁾. Τὴν προσπάθειαν ταύτην συνέτρεξε μεγάλως ἡ ἀθηναϊκὴ κοινωνία. Ἀπὸ τῶν ἐπιτίμων μελῶν

τῆς «Συνάξεως τῶν Πρεσβυτέρων» ἐγκρίτων Ἀθηναίων, μέχρι καὶ τῶν εὐσεβῶν κυριῶν, αἵτινες ἀπετέλουν τὰ μέλη τῶν ἐφορειῶν τῶν Κυριακῶν τούτων σχολείων, θερμὴ καὶ ἀνεπιφύλακτος ὑπῆρξεν ἡ συμπαράστασις.

Δυστυχῶς ὁμως ἡ πρώτη καὶ εὐδαίμων αὕτη προσπάθεια ὑπῆρξε βραχύβιος, διότι διεβλήθη ἡ γενικὴ τοῦ ἱερατικοῦ τούτου συνδέσμου προσπάθεια ὡς «ἀντιπειθαρχικὴ καὶ ὑποποτς». Ἀποτέλεσμα τῶν διαβολῶν τούτων ὑπῆρξεν ἡ δι' ἀποφάσεως τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Θεοφίλου Βλαχοπαπαδοπούλου (1862-1871)⁽²⁾ διάλυσις τῆς «Συνάξεως». Ἀνάστατος ἡ ἀθηναϊκὴ κοινωνία ἐκ τοῦ ἐγχειρήματος τούτου τοῦ γηραιοῦ μητροπολίτου Θεοφίλου ἐκινήθη πρὸς διάσασιν τῶν Κυριακῶν Σχολείων. Ἀλλεπάλληλοι συνεδριάσεις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐξέχοντος Ἀθηναίου καὶ διαπρεποῦς νομομαθοῦς Παύλου Καλλιγᾶ (1814-1896)⁽³⁾ συνεκροτήθησαν πρὸς μελέτην τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως. Ἐπιτροπὰι ἀπεστάλησαν παρὰ τῷ Μητροπολίτῃ πρὸς συνεννόησιν. Ἐκλήσεις καὶ παράπονα διευτυποῦντο πολλαχόθεν. Ἀκάρπως ὁμως. Ματαίως ὑπεμνήθησαν εἰς τὸν μητροπολίτην Θεοφίλον οἱ θερμοὶ λόγοι, δι' ὧν, ἐν ἐγγράφῳ αὐτοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 7 Νοεμβρίου 1870, εἶχεν ἐκφρασθῆ διὰ τὴν «Σύναξιν», πρὸς ἣν μεταξὺ ἄλλων ἔγραφεν: «Ἐἴθε οἱ φυσικοὶ διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ. Τὰ Κυριακὰ σας Σχολεῖα ἔσονται εἰσαγωγή εἰς τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν πανταχόθεν οἱ παρόντες καιροὶ περιμένουσιν ἐκ τοῦ Ἱεροῦ».

Ἡ ἐμμονὴ τοῦ Θεοφίλου ἦτο πείσμων

(2) Ὁρα Κ. Κ(ούρκουλα), «Ἀρχιεπίσκοποι Ἀθηνῶν—Σύντομον ἱστορικὸν σημείωμα», Περιοδ. «Ἀνάπλασις», τόμ. 1953, σελ. 141-142.

(3) Ὁρα Παν. Μπρατσιώτου, «Ὁ Παῦλος Καλλιγᾶς ὡς χριστιανὸς ἐπιστήμων», Περιοδ. «Θεολογία», τόμ. 1951 (ΚΒ), σελ. 26-39.

(1) Ὁρα Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, «Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν», Ἀθῆναι 1928, σελ. 85.

καὶ οἱ ἱερεῖς ἠναγκάσθησαν νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὴν διαταγὴν τοῦ μητροπολίτου διαλύσαντες τὴν «Σύναξιν». Τὰ λαϊκὰ ὁμως μέλη, συνεδριάζοντα ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τῆς Μεγάλης Βρετανίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Παύλου Καλλιγᾶ, ἐσυνέχισαν τὸν ἀγῶνα, ἐπεξηγήσαντα καὶ ἐγγράφως τοὺς σκοποὺς τῶν Κυριακῶν σχολείων, ἀλλ' ὁ μητροπολίτης ἀπέριψε τὴν προσφυγὴν, ἀρνηθεὶς τὴν σκοπιμότητα τῶν σχολείων τούτων. «Αἱ προφορικαὶ καὶ γραπταὶ αὐτὰ δηλώσεις τοῦ μητροπολίτου— παρατηρεῖ ὁ ἱστορικός, Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος⁽⁴⁾—καὶ ἡ ἀπροκάλυπτος ἐπίθεσις κατὰ τῶν Κυριακῶν Σχολείων, πάντων δὲ μάλιστα ἡ ἀρνήσις εἰς τοὺς λαϊκοὺς τοῦ δικαιώματος τοῦ φροντίξαι περὶ τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν παιδῶν καὶ περὶ τῆς ἀνορθώσεως τοῦ Κλήρου, προῦξήνησαν λίαν δυσάρεστον ἐντύπωσιν. Συνεκροτήθη δὲ τῇ 30 Μαρτίου 1871 δευτέρα συνεδρίασις τῶν λαϊκῶν μελῶν τῆς Συνάξεως ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Παύλου Καλλιγᾶ ἀνεκοινώθησαν τὰ μεταξὺ ἐπιτροπείας καὶ μητροπολίτου προφορικῶς καὶ γραπτῶς ἀνταλλαγέντα, συνεζητήθη δὲ διὰ μακρῶν ἢ θλιβερὰ στάσις τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ἣτις ἀπεδείχθη ἐπιβλαβεστάτη διὰ τὴν θρησκευτικὴν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας κατάστασιν. Ἡ συζήτησις, διεξαχθεῖσα ὑπὸ διαπρεπεστάτων ἀνδρῶν, συνεχίζει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ἐθίξε τὴν ὄλην κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς ἐν τῷ ἑλληνικῷ Κράτει καὶ ἀπεπειράθη μὲν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἢ αὐτὴ Ἐπιτροπεία τὰς ἐνεργείας αὐτῆς παρὰ τῇ Κυβερνήσει, ἀλλὰ δυστυχῶς, ἔνεκα τῆς ἐπιμονῆς τοῦ μητροπολίτου, ἡ «Σύναξις τῶν Προεσβυτέρων» διελύθη ἐπὶ ἀνεπανορθώτῳ ζημίᾳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἣτις πρῶτην φορὰν εἶδε τοιοῦτον ζῶηρον ἐνδιαφέρον τῆς κοινωνίας πρὸς θρησκευτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ καὶ ἀνορθωσιν τοῦ Κλήρου».

Τὸ μητροπολιτικὸν τοῦτο πλῆγμα κατὰ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου ὑπῆρξε βαρὺ.

(4) Ὅρα Χρυσόστομος Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 86.

Εὐτυχῶς ὁμως δὲν ὑπῆρξε θανάσιμον, διότι ἡ ἰδέα τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου διειρηθήθη ἄσβεστος εἰς τὰ στήθη ἐμπνευσμένων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι εἶρον τὴν εὐκαιρίαν ὅπως ἀναστήσουν καὶ πάλιν τὴν ἰδέαν ταύτην⁽⁵⁾. Ἡ ὁμὰς αὕτη, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν διαπρεπῆ ἄνδρα Κωνσταντῖνον Διαλησμᾶν (1855-1921)⁽⁶⁾, ἤρξατο νὰ ἀπευθῆναι ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ περιοδικοῦ «Ἀγάπη» καὶ διὰ τοῦ Μαΐου 1893 ἐκκλήσεις, ἵνα «ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου λειτουργήσῃ κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν 10-12 π. μ. Κυριακῶν σχολείων διὰ τοὺς ἀπόρους παῖδας καὶ τὰς ἐργάτιδας τῶν ἐργοστασίων»⁽⁷⁾.

«Ἐξεμισθώθη ἀπὸ τοῦδε μεγάλη αἴθουσα—ἀνέφερεν ἡ σχετικὴ ἀγγελία—δυναμένη νὰ περιλάβῃ περὶ τοὺς 400 ἀκροατάς, ἵνα παρασκευασθῇ καταλλήλως ὅπως ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου γίνωνται ἐν αὐτῇ πρὸς τὸν λαὸν καθ' ἑκάστην ἑσπέραν θρησκευτικὰ μαθήματα, κατὰ πᾶσαν δὲ Κυριακὴν χρησιμεύῃ ὡς Κυριακῶν σχολείων διὰ τοὺς ἀπόρους παῖδας καὶ ἐργάτιδας τῶν ἐργοστασίων. Εἰς τὰ ἑσπερινὰ μαθήματα θὰ ἐρμηνεύηται τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον. Εἰς δὲ τὰ Κυριακὰ σχολεῖα θὰ διδάσκονται ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἐπὶ ὠρισμένων ἐκκλησιαστικῶν ἀσμάτων, ὠδικὴ ἐπὶ ὠρισμένων ἠθικῶν ποιημάτων καὶ ὅλος ὁ εὐαγγελικὸς νόμος. Διὰ τὴν ἐπίπλωσιν τῆς αἰθούσης καὶ τὴν πληρωμὴν τῶν ἐνοικίων καὶ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ μουσικοδιδασκάλου, ὅστις καὶ μόνος θὰ εἶναι ἔμμισθος, ἀνοίγεται κατάλογος συνδρομητῶν ἐν τῇ «Ἀγάπῃ»⁽⁸⁾. Εἰς τὴν ἔκκλησιν ταύτην θεορμὴ ὑπῆρξεν

(5) Χαρακτηριστικὸν τυγχάνει τὸ γεγονός καθ' ὃ κατὰ τὸ ἔτος 1890, εἴκοσι δηλαδὴ περίπου ἔτη ἀπὸ τῆς διαλύσεως τῶν πρώτων Κυριακῶν σχολείων, τὸ Σωματεῖον ἐμποροῦπαλλήλων Ἀθηνῶν δι' ἀναφοράς του πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν Γερμανὸν Ζητεῖ, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς προέδρου τῆς «Ἀναπλάσεως» τὴν ἴδρυσιν Κυριακῶν σχολείων. Ὅρα Περιοδ. «Ἀνάπλασις», τόμ. 1890 (Γ'), σελ. 655.

(6) Ὅρα «Κωνσταντῖνος Διαλησμᾶς—Εἰς μνημόσυνον» Ἀνάπτυον ἐκ τοῦ περιοδ. «Σίφνος», θέρ. 1946.

(7) Ὅρα Περιοδ. «Ἀγάπη», τόμ. 1893, ἀριθ. 216.

(8) Ἐνθ' ἄνωτέρω, τόμ. 1893, ἀριθ. 21.

ἢ ἀνταπόκρισις. Πολλὰ ἐνθαρρύνσεις ἀλλὰ καὶ χρηματικαὶ εἰσφοραὶ ἀπεστάλησαν, τὸν σχετικὸν δὲ κατάλογον τῶν συνδρομητῶν ἤνοιξεν ἡ σύζυγος τοῦ πρωτεργάτου Καλλιόπῃ Διαλησιμῇ διὰ τοῦ σημαντικοῦ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ποσοῦ τῶν πεντακοσίων δραχμῶν.

Τὸ Κυριακὸν σχολεῖον τῆς «Ἀγάπης», ὡς ὠνομάζετο, ἤρξατο λειτουργοῦν ἐν τῇ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φλέσσα ἀριθ. 5 αἰθούσῃ τοῦ συλλόγου, ἐνωρὶς δὲ κατεβλήθη προσπάθεια συνδυασμοῦ καὶ τῶν ἐκδηλώσεων τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Οὕτω ἐν ἄρθρῳ αὐτοῦ κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1893 ὁ συντάκτης τῆς «Ἀγάπης» Μιχαὴλ Γαλανὸς ἀτηρήθηνε ἐμπνευσμένην ἔκκλησιν πρὸς τοὺς χριστιανούς, ὅπως ἐνισχύσουν τὸ νεοσύστατον τοῦτο Σχολεῖον, ὥστε οἰκονομικῶς νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ «παρέχωνται ἐνδύματα εἰς πτωχοὺς μαθητὰς τοῦ Κυριακοῦ Σχολείου τῆς «Ἀγάπης» ἐνοῦντας μετὰ τῆς πνευματικῆς προκοπῆς καὶ τοῦ ἤθους τὴν σεμνότητά»⁽⁹⁾.

Τὸ Κυριακὸν Σχολεῖον τῆς «Ἀγάπης» δὲν ἐλειτούργησε δυστυχῶς ἐπὶ μακρόν, διότι μὴνὰς τινὰς καὶ δὴ μετὰ τὰ μέσα Νοεμβρίου 1893 ἔπαυσε δι' ἀγνώστους λόγους λειτουργοῦν.

Εὐτυχεστέρα ὅμως ὑπῆρξε ἕτερα ἀπόπειρα πρὸς ἴδρυσιν τοιοῦτου κατηχητικοῦ σχολείου, ἣτις ἀνελήφθη ὑπὸ τοῦ συλλόγου «Ἀνάπλασις» κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ γραμματέως αὐτῆς καὶ μετέπειτα πρεσβυτέρου ἐν Πειραιεὶ Γεωργίου Μακρῆ (1871-1942)⁽¹⁰⁾. Τῆς «Ἀναπλάσεως» τὸ κῦρος

καὶ τοῦ Κατηχητικοῦ ὁ ζῆλος συνετέλεσαν, ὥστε νὰ παρακαμφθοῦν τὰ ἐμπόδια καὶ νὰ ἐπιβληθῇ τὸ σχολεῖον τοῦτο, ὅπερ ἰδρῦθῃ ἐν Πειραιεὶ τῶν ἐξυπηρέτησιν κατ' ἀρχὰς τῶν τέκνων τῶν ἐν Πειραιεὶ μελῶν τοῦ συλλόγου «Ἀνάπλασις». Κατὰ τὴν σχετικὴν ἀνακοίνωσιν ἐπρόκειτο νὰ γίνωνται «κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν, πλὴν τοῦ θέρους, μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἐπὶ μίαν ὥραν, μαθήματα θρησκευτικὰ ἀπλοποιημένα κατ' εἰδικὸν τρόπον διὰ τὰ παιδιά τῶν γονέων ἐκείνων, οἵτινες εἶναι μέλη τοῦ συλλόγου. Αἱ ἐξετάσεις γενήσονται δημοσίᾳ κατ' ἔτος, καθ' ἡμέραν ὁρισθησομένην. Κυριακὸν σχολεῖον διὰ τὰ παιδιά τοῦ δρόμου ἰδρῦθήσεται βραδύτερον»⁽¹¹⁾.

Τοῦ Κυριακοῦ τούτου σχολείου ἡ ὑποδοχὴ ὑπῆρξε θερμῇ. Ἐγγράφονται περὶ τὰ ἑκατὸν κατ' ἀρχὰς ἀγόρια καὶ κορίτσια ἡλικίας 6 μέχρι 14 ἐτῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν δὲ ἀνέρχεται συντόμως εἰς 400 καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ μέχρι καὶ τοῦ Σχολαρχείου⁽¹²⁾. Τὰ μαθήματα ἐγίνοντο καθ' ἐκάστην Κυριακὴν ἀπὸ τῆς 10ης μέχρι τῆς 11.30' π. μ. «Καθ' ὅλως εἰδικὸν τρόπον, τὰ παιδιά διδάσκονται τὰς πρώτας θρησκευτικὰς ἰδέας καὶ τὰ στοιχειώδη καθήκοντα καὶ μανθάνουσι προσευχὰς καὶ θρησκευτικὰ καὶ παιδαγωγικὰ ποιήματα συνδεδεμένα μετὰ τῶν γνώσεων τὰς ὁποίας διδάσκονται. Ἡ διδασκαλία διεξάγεται δι' ἐρωταποκρίσεων πρὸς ἕκαστον παιδίον καὶ πρὸς ὅλα ὁμοῦ, χωρὶς νὰ γίνονται χρήσις βιβλίων καὶ ἀποστηθίσεως. Ἐν ταυτῷ δὲ μανθάνουσι καὶ νὰ ψάλλωσι ὡραῖα ἠθικοθρησκευτικὰ ἄσματα διδασκόμενα ὑπὸ τοῦ κ. Θωμᾶ Παπαθανασίου, εἰδικοῦ διδασκάλου τῆς μουσικῆς, ὅστις λίαν εὐγενῶς προσεφέρθη νὰ διδάσκῃ δωρεάν. Οὕτω βεβαίως, τοῦ Θεοῦ ἐυλογούντος τὸ ἔργον, ἡ νέα αὕτη γενεὰ θέλει διαμορφωθῆ δι' ὑγιῶν ἀρχῶν καὶ ἀσφαλῶν βᾶ-

(9) Ὅρα Περιοδ. «Ἀγάπη», φύλ. 10ης Ὀκτωβρίου 1893 ἀριθ. 41 ἀνώνυμον ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐσπερινὸν καὶ Κυριακὸν σχολεῖον τῆς «Ἀγάπης». Περὶ τοῦ ὅτι συντάκτης τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου ἦτο ὁ Μιχαὴλ Γαλανός, βλέπε αὐτόθι, φύλλον 24ης Ὀκτωβρίου 1893 ἀριθ. 43 καὶ ἐν ἄρθρῳ «Δεῖγμα Μακρακικῶν ἀισθημάτων».

(10) Ὅρα «Γεώργιος Σπ. Μακρῆς (1871-1942), τεύχος ἀναμνηστικόν», Ἐκδόσεις «Ἐνορίας», Ἀθήναι 1948. Σ π. Γ. Μακρῆ, «Τὸ πρῶτον Κατηχητικὸν Σχολεῖον ἐν Πειραιεὶ», Περιοδ. «Ἐνορίας», τόμ. 1954 (Θ'), σελ. 278-279 καὶ 294-295. Ν. Θ. Μπουγάτσου, «Στοιχεῖα Ἐσωτερικῆς Ἱεραποστολῆς», Ἀθήναι 1953, σελ. 21-22. Τοῦ αὐτοῦ «Ὁ πατήρ Γεώργιος Μακρῆς», Περιοδ.

«Ἀνάπλασις», τόμ. 1942, Τεύχος 3 καὶ 4.

(11) Ὅρα Περιοδ. «Ἀνάπλασις», τόμ. 1897, σελ. 35.

(12) Ὅρα «Εἰκοσιπενταετηρὶς ποιμαντικῆς διακονίας. Ἀναμνηστικὸν τεύχος εἰς τιμὴν Γεωργίου Σ. Μακρῆ, πρωτοπρεσβυτέρου», ἐν Ἀθήναις 1932, σελ. 13.

σεων»⁽¹³⁾. Τὸ Σχολεῖον του τοῦτο ὁ αἰόδιμος πατήρ Γεώργιος Μακρῆς συνέδεσε μὲ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν τονίζων ὅτι «δὲν ἐννοοῦμεν νὰ ἰδρυθῶσιν ἀκριβῶς ὁμοία Σχολεῖα πρὸς τὰ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ λειτουργοῦντα, διότι ὑπὸ ἄλλους ἡμεῖς ὄρους διαβιοῦμεν ἢ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ νὰ συστηθῶσι παρόμοιά τινα. Τὰ Κυριακὰ Σχολεῖα—πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τοῦτο καλῶς—δὲν εἶναι ἐφεύρημα καὶ ἐπινόημα τῆς Ἑσπερίας, ἀλλ' ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἀπ' ἧς παραλαβόντες οὗτοι ταῦτα, τὰ διεμόρφωσαν ὡς οἱ παρ' αὐτοῖς ὄροι ἀπίτητον»⁽¹⁴⁾.

Δυστυχῶς ὁμως καὶ τοῦ σχολείου τούτου ὁ βίος δὲν ὑπῆρξε μακρός. Διελύθη μετὰ ἐν ἔτος, ἦτοι τῷ 1897, ἕνεκα τοῦ ἐπισυμβάντος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀτυχοῦς πολέμου. Παρὰ τὸ βραχύβιον ὁμως αὐτοῦ τὸ Κυριακὸν σχολεῖον τοῦ Πειραιῶς ἀφῆκε τὰς ὠραιότερας τῶν ἐντυπώσεων καὶ τὰς ἀγαθοτέρας τῶν ἀναμνήσεων. Μετὰ πολλῆς τῆς νοσταλγίας ὁ κατηχητὴς αὐτοῦ, ὁ μετέπειτα πατήρ Γεώργιος Μακρῆς ἀναμνησκαίεται «τὰς ὠραίας ἐκεῖνας ὥρας—ὡς ἔγραφεν ἀργότερον εἰς τὸ περιοδικόν του «Χριστιανικὴ Ἀλήθεια»—τὰς εὐχαρίστους αὐτὰς Κυριακὰς πρωίας, τὰς ὁποίας διήλθον ἐπ' ἀρκετὸν καιρὸν μὲ τὸν φαιδρὸν καὶ εὐχάριστον ἐκείνον ὄμιλον τῶν ἀθῶων

παιδίων»⁽¹⁵⁾. Ὁ ἴδιος δὲ ὑπῆρξε μετὰ ταῦτα θερμὸς ἀπόστολος τῆς ιδέας τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου. «Εἶναι καιρὸς—ἔγραφε—νὰ ἐξυπνήσωμεν. Ἀρκετὰ ἀφήσαμεν τὰ τέκνα μας ἀμόρφωτα χριστιανικῶς, μὲ μόνην τὴν ξηρὰν σχολικὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν, ἣτις καὶ ἀτελῶς γίνεται καὶ ἀκαρποφόρητος εἶναι. Ἄς ἐννοήσωμεν ὅτι τὸ πρῶτιστον βῆμα θρησκευτικῆς ἀναγεννήσεως εἶναι ἡ θρησκευτικὴ διαπαιδαγώγησις καὶ κατήχησις τῶν ἀκατηχῆτων τέκνων μας. Τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ καταλλήλως καὶ πλήρως, εἰμὴ μόνον διὰ τῶν τοιούτων Κυριακῶν σχολείων, ἅτινα κάμνουσιν ἀλλαχοῦ ἀληθῶς θαύματα... Ἡ ἡμέρα καθ' ἣν τὰ Κυριακὰ σχολεῖα θὰ καθιδρύνοντο ὀριστικῶς καὶ παρ' ἡμῖν, θὰ ἦτο ἡμέρα πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναγεννήσεως. Εἴθε νὰ ἴδωμεν ταύτην ταχεῖαν! Θὰ ηὐχόμεν δὲ νὰ συνετέλουν καὶ ἐγὼ ὅση μοι δύναμις»⁽¹⁶⁾.

Μετὰ τὴν διακοπὴν τῶν μαθητῶν τοῦ ἐν Πειραιεῖ κατηχητικοῦ σχολείου (1897) νέαι ἀπόπειραι πρὸς ἴδρυσιν τοιούτων σχολείων ἀνελαμβάνοντο ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς δευτέρας δεκαετηρίδος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ὅστις αἰὼν, ὡς ἀποδεικνύει ἡ σύγχρονος καρποφορία τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου, ὑπῆρξε πρόσφορος διὰ τὴν τελικὴν παγίωσιν καὶ εὐόδωσιν τοῦ θεσμοῦ τούτου.

ΚΩΝΣΤ. ΚΟΥΡΚΟΥΛΑΣ

(13) Ὅρα Περιοδ. «Χριστιανικὴ Ἀλήθεια», τόμ. 1897, Φεβρουάριος ἀριθ. Ε 2.

(14) Ὅρα Γεωργ. Μακρῆ, «Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα—Μικρὰ ἱστορικὴ ἀνασκόπησις», Περιοδ. «Ἱερὸς Σύνδεσμος», τόμ. 1934, σελ. 258.

(15) Ὅρα τοῦ αὐτοῦ, «Τὸ μικρὸν μου Κυριακὸν Σχολεῖον», Περιοδ. «Χριστιανικὴ Ἀλήθεια», τόμ. 1901, σελ. 20.

(16) Ἐνθ' ἀνωτέρω.

ΥΠΕΡ Ἡ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΑΣ;

ΕΝΑ ΕΠΙΜΑΧΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ἡ προίκα εἶναι σήμερα σημεῖο ἀντιλεγόμενο. Ὁ διαξιφισμὸς τῶν ἐπιχειρημάτων γίνεται με ἐπιμονή, με φανατισμό. Οἱ κατήγοροι ἔχουν ἐπιχειρήματα σοβαρά. Μὰ καὶ ἡ ὑπεράσπιση δὲν ἔχει ἀπομείνει μόνο στους... προικοθηρες. Ὑπάρχουν καὶ σοβαρότεροι συνήγοροι!

Τὸ γεγονός εἶναι ἕνα: αὐτὸς ὁ παμπάλαιος θεσμὸς, πὺ λέγεται «προίκα», ὑφίσταται σήμερα αὐστηρὴ κριτική. Σείεται ἀπὸ τὰ θεμέλιά του. Ἴσως, ὅμως, ἀκόμη σοβαρότερο εἶναι τὸ γεγονός ὅτι μένει ἀνεξέταστο σχεδὸν τὸ πρόβλημα, ἢ ἡ ἐξέτασίς του γίνεται πολὺ ἐπιπόλαια, πολὺ ἐπιφανειακά.

Πρὶν πάντως προχωρήσουμε στὴν ἀντιπαραβολὴ τῶν ἐπιχειρημάτων, πὺ προβάλλονται ἀπ' τὶς δυὸ πλευρές, θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ ποῦμε δυὸ λόγια γιὰ τὸ θεσμὸ τῆς προίκας.

Α'.

Ἡ ἔννοια τῆς προίκας εἶναι γνωστή: ἀποτελεῖ τὸ σύνολο τῶν περιουσιακῶν στοιχείων πὺ προσφέρεται στὸν ἄνδρα ἀπὸ τὴ γυναῖκα ἢ ἀπὸ τρίτο πρὸς χάριν της, με σκοπὸ τὴν ἀνακούφιση τῶν βαρῶν τοῦ γάμου⁽¹⁾.

Ὁ θεσμὸς εἶναι παλαιότατος. Τὸν συναντοῦμε σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ ἀρχαῖα δίκαια νὰ διαδέχεται σιγά-σιγά ἕνα σύστημα πὺ καὶ σήμερα ἀκόμη ἰσχύει σ' ὠρισμένες ἀπολίτιστες περιοχὲς τῆς γῆς: τὴν ἀγορὰ τῆς γυναίκας ἀπὸ τὸν ἄνδρα⁽²⁾ ἢ ἀκόμα

καὶ τὴ βίαιη ἀρπαγὴ της⁽³⁾. Ἀπὸ αὐτὸ μάλιστα μπορούμε νὰ καταλάβουμε γιὰ τὸ «προικῶο σύστημα», γενικά, ἔγινε δεκτὸ σὰν σημαντικὴ πρόοδο. Ἡ προίκα θεωρήθηκε σὰν μιὰ κατάκτηση σχεδὸν τῆς γυναίκας, πὺ ἔπαυσε πιά ν' ἀποτελῆ πρᾶγμα (res), ὑποκείμενο σὲ ἀγοραπωλησία, ἀλλὰ προσερχόταν στὸ γάμο ὡς ὁ ἄνδρας, προσφέροντας κ' αὐτὴ τὴν οικονομικὴ τῆς βοήθεια στὴ νέα οἰκογένεια πὺ δημιουργεῖται.

Ἀπὸ τότε ἡ προίκα εἶχε μιὰ ἱστορία πολυκύμαντη στοὺς εἴκοσι καὶ πλέον αἰῶνες τῆς ἐπίσημης ζωῆς της, ὡς τίς σημαντικὲς διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος⁽⁴⁾. Ὅλη ὅμως ἡ προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γύρω ἀπὸ τὸ θεσμὸ ἐξαντλήθηκε, σ' αὐτὸ τὸ μακρὸ διάστημα, στὴ νομοθετικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ προσπάθεια γιὰ τὴ διατήρησή σῶας τῆς προίκας⁽⁵⁾. Ποτὲ δὲν ἀμφισβητήθηκε ἡ ἀξία της ὡς θεσμοῦ.

Τώρα ὅμως ἀμφισβητεῖται! Γιὰ εἶναι ἀναντίρρητο πὺς ὁ θεσμὸς τῆς προίκας ὑφίσταται σήμερα δριμυεῖα κριτικὴ.

(3) Π. χ. ἡ γνωστὴ ἀρπαγὴ τῶν Σαβίνων.

(4) Α. Κ. 1406 ἐπ., 1945 ἐπ. Πρβλ. Ν ο μ ι κ ο ῦ, Γυναίκα, οἰκογένεια, δίκαιον, «Ἀκτίνας» 1944, σελ. 13.

(5) Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ λόγιον τοῦ Ρωμαιοῦ νομικοῦ Π α ῦ λ ο υ: «Rei Publicae interest mulieres dotes solvas habere» (D. 23, 1, 2). (Εἶναι συμφέρον τῆς πολιτείας, οἱ γυναῖκες νὰ ἔχουν σῶας τίς προίκές τους). Τὸ θέμα προίκα προκαλοῦσε ἔντονο τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινωνίας καὶ τῆς Πολιτείας. Τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ γίνεται φανερὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχή. Σὲ περίπτωσι ἀμφιβολίας καλύτερα νὰ δίνουμε λύσι ὑπὲρ τῆς προίκας. «In ambiguis pro dotibus respondere melius est». (D. 23, 70, Παῦλος).

(1) Ἄρθρο 1406 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος.

(2) Ἀντὶ πολλῶν, πὺ δὲν ἔχουν ἐδῶ τὴ θέση τους, ἀναφέρουμε χαρακτηριστικὰ τὸν Ἀριστοτέλη, (Πολιτικά II, 8, 20): «τοὺς γὰρ ἀρχαίους νόμους λίαν ἀπλοῦς εἶναι καὶ βαρβαρικούς. Ἐσιδηφοροῦντο γὰρ οἱ Ἑλλήνες καὶ τὰς γυναῖκας ἐωνοῦντο παρ' ἀλλήλων».

B'.

Ἄς κάνουμε τώρα μιὰ συνοπτικὴ ἐπισκόπηση τῶν ἐπιχειρημάτων πού προβάλλουν οἱ ὑπέρμαχοι τῆς προίκας ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά, καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀπὸ τὴν ἄλλη:

A) Τὸ ἐνεργητικὸ τῆς προίκας θὰ μπορούσαν νὰ τὸ ἀποτελέσουν τρία βασικά «κονδύλια»:

1) Ἡ προίκα εἶναι συνήθως πεδίο καὶ ἀπόδειξη στοργῆς τῶν γονέων τῆς νέας. Οἱ γονεῖς, καὶ μάλιστα οἱ μικροαστοί, μὲ φροντίδα καὶ ἀγάπη θὰ ἐτοιμάσουν τὰ προικιά τῆς κόρης. Βρέφος θὰ εἶναι ἀκόμη ἢ αὐριανὴ νύφη καὶ ἢ μάνα τῆς θ' ἀρχίσῃ σιγά-σιγά νὰ τῆς φτιάχνῃ τὴν προίκα τῆς, μὲ θυσίες, πολλές φορές, πού γιγαντώνουν ὅμως τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ παιδί τῆς. Συγχρόνως, σὰν παρεπόμενο ἀγαθὸ, ἔρχεται ἢ ἀσκῆσις τῆς οἰκογενείας σὸ πνεῦμα τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς φειδοῦς γιὰ ν' ἀποκατασταθῇ ἢ κόρη.

2) Ἄλλὰ καὶ τὴ γυναῖκα βοηθεῖ ἢ προίκα. Πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο, ἢ κοπέλα ἐτοιμάζει πολλές φορές μόνη τῆς ὅ,τι ἀφορᾷ κυρίως τὸ ράψιμο καὶ τὸ κέντημα, μαθαίνοντας συγχρόνως καὶ τὰ δύο, πού θὰ ἀποτελέσουν ἐφόδιο πολύτιμο γιὰ τὴν αὐριανὴ νοικοκυρά. Ἀκόμη ἢ ἀνάγκη νὰ φτιάξῃ τὴν προίκα τῆς τὴ συνηθίζει σ' ἓνα πνεῦμα οἰκονομίας καὶ «λελογισμένων δαπανῶν», πού καὶ αὐτὸ μόνον τοῦ ἀποτελεῖ ἤδη προίκα τῆς κοπέλας.

Μετὰ ἀπ' τὸ γάμο ἢ προίκα ἀποτελεῖ ψυχολογικὸ καὶ ὕλικὸ ἐφόδιο γιὰ τὴ γυναῖκα. Πραγματικὰ ἢ γυναῖκα πού ἐπρόσφερε καὶ αὐτὴ τὴν προίκα τῆς στὴν ἰδρυστῆ τῆς οἰκογενείας αἰσθάνεται νὰ ἰσορροπῇ κάπως ἢ ἀνισότης πού ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτὴν καὶ τὸν ἄνδρα τῆς. Ἐχει ἀκόμη καὶ ἓνα αἶσθημα ἀσφαλείας γιὰ τὴν ἀπενυκταία μὲν, ἀλλὰ ὄχι καὶ ἀδύνατη περίπτωση ἀτυχίας σὸ γάμο τῆς. Γιατί καὶ τότε ἐμφανίζεται ἢ ἀξία τῆς προίκας ὡς ὕλικῆς βοηθείας πρὸς τὴ γυναῖκα—ἢ διαζευγμένη ἢ ἢ χήρα φτωχοῦ ἀνδρὸς θὰ μπορέσῃ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ πρόβλημα τῆς διαβιώσεώς τῆς.

3) Ἡ προίκα ὅμως δὲν βοηθεῖ μόνον τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκογένεια ὁλόκληρη.

Ἡ σκοπὸς τῆς εἶναι ὄχι μὲν νὰ σηκώσῃ, ἀλλὰ πάντως νὰ ἐλαφρύνῃ τὰ βάρη τοῦ γάμου, ἀνακουφίζοντας τὸν ἄνδρα⁽⁶⁾. Ἡ νεοσύστατη οἰκογένεια αἰσθάνεται πολὺ τὴ βοήθεια τῆς προίκας εἴτε, κυρίως, κάνοντας χρῆσι τῶν στοιχείων πού τὴν ἀποτελοῦν ἢ εἰσπράττοντας τὰ εἰσοδήματά τους, εἴτε, σὲ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις, ξοδεύοντας καὶ ἀπὸ τὸ κεφάλαιο τῆς προίκας.

Γ'.

B') Ἄς πᾶμε τώρα σὸ παθητικὸ τῆς προίκας, χωρίζοντας τὶς κακὲς τῆς συνέπειες καὶ τὰ μειονεκτήματά τῆς σ' ἐκείνα πού ἀφοροῦν τὴ γυναῖκα, τὸν ἄνδρα, τὴν οἰκογένεια.

1) Τὰ μειονεκτήματα τοῦ θεσμοῦ τῆς προίκας προκύπτουν σοβαρώτατα στὴν περίπτωση τῆς ἀπροικῆς κοπέλας. Ὁ γάμος γι' αὐτὴν ἀποτελεῖ ἓνα πρόβλημα μὲ δυσκολώτατη λύση. Ποιὸς θὰ τὴν πάρῃ χωρὶς προίκα; Τὸ πρᾶγμα μπορεῖ νὰ ἔχῃ καὶ περαιτέρω συνέπειες: ἀφοῦ δὲν ἔχει προίκα δὲν πρέπει νὰ εἶναι «δύσκολη». Πρέπει νὰ πῇ τὸ «ναί» στὸν πρῶτον πού θὰ χτυπήσῃ τὴν πόρτα τῆς, ἀνεξαρτήτως ἡλικίας, προσόντων, χαρακτῆρος. Τὸ ἄγχος πού τὴν κατέχει, μήπως μείνῃ γεροντοκόρη (φαινόμενο, βέβαια, πού δὲν παρουσιάζεται μόνον στὴν ἄπροικη, ἀλλὰ σ' αὐτὴν πάντως ἐμφανίζεται μὲ ἐντονώτερον μορφή) τῆς ἀπαγορεύει καὶ τὴν πρὸ στοιχειώδη καμμιά φορὰ ἐκλεκτικότητα. Ἄντὶ ὅμως γι' αὐτὴν τὴν ἐντελῶς παθητικὴ στάση, μπορεῖ νὰ ἔχουμε τὴν ἐντελῶς ἀντίθετη: «τὸ ψάρεμα τοῦ γαμπροῦ» μὲ ὁποιοδήποτε θεμιτὸ ἢ ἀθέμιτον τρόπο. Ἀρχίζει τότε μιὰ προσπάθεια πού ἔξερει πολὺ καλὰ τὸ σκοπὸ τῆς—τὴν ἀνεύρεση τοῦ συζύγου—πού ὅμως μπορεῖ πολὺ εὐκόλα νὰ ξεχάσῃ πὸς ὑπάρχουν μέσα ἐπιτρεπόμενα καὶ μὴ, ἀξιοπρεπῆ καὶ ἀναξιοπρεπῆ.

Καὶ ὅταν ὅμως τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν συμβαίνει, καὶ μόνον τὸ γεγονὸς πὸς, ἐπειδὴ μιὰ κοπέλα βρέθηκε ἄπροικη, πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν φταίει, βέβαια, αὐτὴ,

(6) Ὁ Ρωμαιοὶ νομικοὶ Οὐλπιανὸς τὸ θεώρει αὐτὸ ἐπιβαλλόμενο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἰσότητος: (D. 23, 7, pr.).

τοποθετεῖται αὐτόματα καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ ὁποιοδήποτε ψυχικό, διανοητικό ἢ καὶ φυσικό τῆς προσόν σὲ μειονεκτική μοῖρα—αὐτὸ ἥδη ἀποτελεῖ μειονέκτημα σοβαρώτατο τοῦ θεσμοῦ τῆς προίκας.

2) Στὸν ἄνδρα τὰ μειονεκτήματα παρουσιάζονται ἀπὸ ἄλλη πλευρά, ἀλλὰ ἐξίσου σημαντικά. Ἡ ὑπαρξὶς καὶ τὸ μέγεθος τῆς προίκας ἀποκοτῶν ἓνα ρόλο κυριολεκτικὰ πρωταρχικό στὴν ἐκλογή τῆς μελλοντικῆς συζύγου. Τὰ ἄλλα προσόντα—ἠθικά, διανοητικά ἢ φυσικά—θεωροῦνται ἐντελῶς δευτερεύοντα ἢ καὶ ἀσυγγνώστως ρομαντικά. Τὸ πᾶν εἶναι ἡ προίκα.

Ὅποτε, βέβαια, φτάνουμε ἄνετα στὴν προικοθηρία, τὴ φανερὴ ἢ τὴν κεκαλυμμένη (ποῦ εἶναι καὶ εὐτελέστερη ἠθικά). Ὁ γάμος μεταβάλλεται ἀπὸ μυστήριο σὲ ἐμπορικὴ συναλλαγὴ ἄκρως συμφέρουσα, ἀφοῦ μάλιστα μπορεῖ νὰ σκεπασθῆ με πολλὴ κροῦστα ἀστικῆς ὑποκρισίας καὶ θρησκευτικοῦ φαρισαισμοῦ. (Καὶ νὰ σκεφθῆ κανεὶς πὼς ἦδη ὁ Σόλων εἶχε καταπολεμήσει καὶ νομοθετικὰ ἀκόμη τὴν τάση αὐτῆ τῆς μεταβολῆς τοῦ γάμου σὲ ἀνόσια ἐμπορικὴ ἐπιχείρηση!... Πράγματι, ὁ Πλούταρχος (Σόλων XX 15) ἀναφέρει σχετικὰ μ' αὐτὸ τὸ νόμο: «οὐ γὰρ ἐβούλετο μισθοφόρον οὐδ' ὄνιον εἶναι τὸν γάμον, ἀλλ' ἐπὶ τεκνώσει καὶ χάριτι καὶ φιλότιμῳ γίνεσθαι τὸν ἄνδρὸς καὶ γυναικὸς συνοικισμόν»). Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀνεύρεση τῆς πολύφερης νύφης δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλο πρᾶγμα, καταστρώνονται σχέδια ὀλόκληρα «πλευρίσματος» τῆς κοπέλας ποῦ διαθέτει «κοιμάτια» ἀρκετὰ γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὰ ὄνειρα καὶ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ προικοθήρα. Ἡ κοπέλα παίζει ἐντελῶς δευτερεύοντα ρόλο, σὲ βαθμὸ ποῦ ἂν ἡ προίκα τῆς ὑπολείπεται λίγο ἐκείνης ποῦ φανταζόταν ὁ γαμπρός, νὰ διαλύῃ ὁ τελευταῖος, πολὺ φυσικά, τὸν ἀρραβῶνα, ἀδιαφορώντας γιὰ ὅλα...

Ὅσο ὅσο οἱ «ἐπιχειρήσεις» γιὰ τὴν ἀνεύρεση τῆς μεγάλης προίκας δὲν καταλήγουν πάντοτε σὲ ἀποτελέσματα, με ἄμεση συνέπεια τὴν ἀναστολὴ ἢ καί, στὸ τέλος, τὴν μεταίωση τοῦ γάμου.

3) Τὰ μειονεκτήματα ὁμῶς τοῦ θεσμοῦ τῆς προίκας παρουσιάζονται ἐκδηλα καὶ

στὴ ζωὴ τῆς οἰκογενείας. Ἡ προίκα πολλὰς φορὰς ἀποτελεῖ ἀφορμὴ προστριβῶν ἀνάμεσα στοὺς συζύγους. Ἡ πολύφερης συζυγὸς περιφρονεῖ τὸν φτωχὸ συζυγο, ἐκείνου θίγεται ἡ ἀξιοπρέπεια ἢ καὶ ὁ ἐγωϊσμός καὶ ἡ συνέχεια εἶναι εὐνόητη. Τὸ ἀποτέλεσμα μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ἴδιο, με ἄλλο δρόμο: ὁ πλούσιος συζυγὸς ὑπενθυμίζει με τὴν πρώτη εὐκαιρία στὴ γυναίκα του πὼς «τὴν πῆρε χωρὶς δεύτερο φουστάνι», ἐκείνη, φυσικά, αἰσθάνεται βαθιὰ μειωμένο τὸν ἑαυτὸ τῆς, ἀπαντᾷ με πικρὰ λόγια καὶ ἡ συνέχεια εἶναι πάλι εὐνόητη...

Ἄλλα καὶ ὅταν, τέλος πάντων, δὲν ὑπάρχει ἢ ξεχασθῆ κάποτε, τὸ ζήτημα τῆς προίκας τῆς συζύγου, ἀνακύπτει ταχύτατα τὸ πρόβλημα τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν κοριτσιῶν τῆς οἰκογενείας. Πρόβλημα ὀξύτατο. Ποῦ νὰ τὰ βγάλῃ πέρα ὁ φτωχὸς μάλιστα οἰκογενειάρχης, ποῦ δὲν μπορεῖ καλά-καλὰ τὸ σπῆτι του νὰ θρέψῃ, νὰ ἐτοιμάσῃ προίκα γιὰ τὴν κόρη του ἢ τίς κόρες!...

Πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσουμε ἐδῶ, πὼς ἡ προετοιμασία αὐτῆ τῆς προίκας εἶναι σήμερα ἀσυγκρίτως δυσχερέστερη ἀπὸ ἄλλοτε. Παλιὰ, ἡ προίκα ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἓνα «σεντούκι» ρούχα, λίγα μετρητὰ, ἓνα σπιτάκι. Σήμερα τὰ μὲν πρῶτα δὲν θεωροῦνται κἂν προίκα, τὸ δὲ τελευταῖο εἶναι σχεδὸν αὐτονόητο. Ἡ ἐπικράτησις τῆς πολυτελείας στὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ ἡ πολιορκία τῆς ἀπὸ ἓνα συρφετοῦ ὀλόκληρο ἀξιώσεων ἔκανε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ πολὺ δύσκολο τὸν σχηματισμὸ τῆς προίκας κ' ἀπὸ τὴν ἄλλη πολλαπλασίασε τίς ἀξιώσεις τοῦ ἀνδρός.

Ἀποτέλεσμα: ἡ γέννηση τοῦ κοριτικοῦ θεωρεῖται στίς φτωχότερες προπάντων τάξεις, περίπου συμφορὰ, ἢ πάντως κάτι τὸ ἐντελῶς ἀνεπιθύμητο. Καὶ ἐπειδὴ, βέβαια, δὲν μπορεῖ νὰ προκαθορισθῆ τὸ φῦλο τοῦ παιδιοῦ ποῦ θὰ γεννηθῆ, μιὰ σίγουρη λύσις νὰ μὴν γεννιῶνται κορίτσια εἶναι νὰ μὴ γεννιῶνται καθόλου παιδιὰ. Καὶ φτάνουμε ἔτσι στὴν πλήρη ἀποφυγὴ τῆς τεκνογονίας «διὰ τὸν φόβον» τῆς προίκας!...

Τώρα ἔχουμε μπροστά μας τόσο τὸ ἐ-

νεργητικὸ ὅσο καὶ τὸ παθητικὸ τῆς προίκας. Τὰ «κονδύλια» ἔχουν ὅλα καταχωρηθῆ καὶ χρειάζεται τώρα νὰ κάνουμε τίς ἀθροίσεις.

Ἄλλὰ ποῖα κονδύλια καὶ ποιῆς ἀθροίσεις; Ὁ Καρτέσιος ἀνήγαγε τὰ πάντα στοὺς ἀριθμούς, ἀλλὰ ἡ πραγματικότης δὲν συμφωνεῖ μαζί τους. Δὲν διέπουν τὸ σύμπαν οἱ ἀριθμοί, γιατί στὰ κοινωνικά φαινόμενα δὲν μπορούμε νὰ δώσουμε ἀριθμητικὸ χαρακτηρισμό, οὔτε πάντοτε στὴ ζωὴ δύο καὶ δύο κάνει τέσσερα!

Ὅπωςδήποτε ὁ ἰσολογισμὸς ποὺ καταστρώσαμε δὲν μᾶς εἶναι ἄχρηστος. Θὰ μᾶς βοηθήσῃ, ἀντιθέτως, πολὺ στὴν περαιτέρω ἔρευνά μας.

Δ'.

Λοιπὸν, πρέπει νὰ δίνεται προίκα ἢ ὄχι;

Γιὰ νὰ διευκολύνουμε τὴν ἀπάντησίν μας, ἄς παραμερίσουμε, γιὰ λίγο, τὴν περίπτωση τῆς ἀπροικίτης κόρης, κ' ἄς πάρουμε ἐκείνην ποὺ μπορεῖ νὰ δώσῃ κάποια προίκα καὶ ἄς ἐπαναλάβουμε πῶς συγκεκριμένα τὸ ἐρώτημά μας:

Πρέπει νὰ δοθῇ προίκα ἢ ὄχι;

Ἄν συμβουλευτοῦμε τὸν Ἄστικὸ Κώδικα (ἄρθρ. 1495) θὰ δοῦμε πὼς «ὁ πατὴρ ὑποχρεοῦται νὰ συστήσῃ ὑπὲρ τῆς ἐρχομένης εἰς γάμον θυγατρὸς του προίκα ἀνάλογον πρὸς τὴν περιουσίαν, τὸν ἀριθμὸν τῶν τέκνων καὶ τὴν κοινωνικὴν αὐτοῦ θέσιν, ἔτι δὲ καὶ πρὸς τὴν κοινωνικὴν θέσιν τοῦ συζύγου». Μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ἔχει ἀνήθικη βάση ἡ διάταξη αὐτῆ τοῦ Ἄστικοῦ Κώδικος; Ἡ ἀπάντησις δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι καταφατική. Ἀφοῦ ἔχει δυνατότητα νὰ προικιστῇ, δίκαιο εἶναι νὰ συνεισφέρῃ καὶ ἡ γυναίκα (ὁ πατέρας τῆς) ὅσο μπορεῖ, γιὰ ν' ἀνακουφιστοῦν τὰ βάρη τοῦ γάμου.

Στὸν Ἄστικὸ Κώδικα βρίσκουμε καὶ ἄλλη μιὰ διάταξη, τοῦ ἄρθρ. 1494, γιὰ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ τέκνου πρὸς παροχὴν ὑπηρεσιῶν. Ἄλλὰ τὸ κορίτσι παρέχει αὐτὲς τίς ὑπηρεσίες πολὺ περισσότερο, συνήθως, ἀπὸ τὸ ἀγόρι. Δίκαιο λοιπὸν καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀποψη εἶναι, ἀφοῦ μπορεῖ, νὰ προσφέρῃ καὶ αὐτὴ στὴν ἴδρυσιν καὶ τὴ συντήρησιν τῆς οἰκογενείας.

Ὡστε, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε πὼς ὁ

ταν ὑπάρχῃ περιουσιακὴ δυνατότης, δὲν εἶναι ἄδικο, κατ' ἀρχήν, νὰ ζητήσῃ ὁ ἄνδρας προίκα (7).

★

Ἄς φύγουμε ὁμῶς τώρα ἀπὸ τὴν πρόβλεψη τῆς περιουσιακῆς εὐπορίας καὶ ἄς ρωτήσουμε:

Ἐπιτρέπεται στὸν ἄνδρα νὰ ἐξαρτᾶ τὸ γάμο ἀπὸ τὴν προίκα;

Ἡ ἀπάντησις φαίνεται ἀπλοῦστερη ἀπ' ὅσο εἶναι, στὴν πραγματικότητά. Θὰ γίνουν ὁμῶς σαφέστερα τὰ πράγματα, ἂν διακρίνουμε τίς περιπτώσεις:

α) Ἄς ὑποθέσουμε πὼς ὁ Α εἶναι ὄχι ἀπλῶς πλούσιος—αὐτὸ δὲ λείπει τίποτε!—εἶναι «κινήτηριος δύναμις» τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς χώρας του καὶ παραπέρα ἀκόμη. Ἄς ποῦμε λοιπὸν πὼς ὁ υἱὸς Α θέλει νὰ παντρευτῇ. Φυσικὰ οἱ νύφες ἄφθονες. Ἄλλὰ ὁ υἱὸς Α ὑπολογίζει: ἡ νύφη Νο 1 προσφέρει δύο ἑκατομμύρια δολλάρια, ἄς ποῦμε. Δὲν εἶναι ἄσχημα, ἀλλὰ ἄς δοῦμε καὶ παραπέρα. Ἡ νύφη Νο 2 προσφέρει τρία ἑκατομμύρια δολλάρια. Φυσικὰ, τώρα δὲ γίνεται πιά λόγος γιὰ τὴ νύφη Νο 1. Ἄλλὰ παρουσιάζεται καὶ ἡ νύφη Νο 3 ποὺ προσφέρει πέντε ἑκατομμύρια δολλάρια. Ἡ προσφορὰ τῆς εἶναι ἡ μεγαλύτερη, ἄρα ἡ νύφη εἶναι ἡ καλύτερη. Ὁ πλειοδοτικὸς διαγωνισμὸς τελεῖωσε καὶ ὑπερθεματιστῆς βρέθηκε ἡ Νο 3! Σ' αὐτὴν λοιπὸν θὰ προσκυρωθῇ ὁ υἱὸς Α.

Ἄλλ' ἄς ἀφήσουμε τ' ἀστεῖα. Ἐδῶ βρισκόμαστε μπροστὰ σ' ἓνα φαινόμενο ἐκφυλισμοῦ 100%. Γιατί ὁ υἱὸς Α δὲν παραβλέπει ἀπλῶς τὰ πνευματικὰ ἐφόδια—γι' αὐτὰ χρειάζεται καὶ κάποια «ἀγωγή» γιὰ νὰ τὰ ἐκτιμῆσῃ. Αὐτὸς περιφρονεῖ καὶ αὐτὰ τὰ φυσικὰ προσόντα, τὴν ὁμορφιά, τὴν ἔλξη τοῦ φύλου, στοιχεῖα ποὺ ἂν χρειαστῇ νὰ θυσιαστοῦν, αὐτὸ θὰ γίνῃ χάριν τοῦ ἀνωτέρου παράγοντος—τοῦ πνευματικοῦ—καὶ ὄχι, βέβαια, χάριν τοῦ κατωτέ-

(7) Ἄπ' ἐδῶ καὶ πέρα ἔχομε ὑπ' ὄψει μας τὰ πορίσματα τοῦ Φροντιστηρίου «Σύγχρονα Ἀνθρώπινα Προβλήματα» τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός», σχετικὰ μὲ τὸ θέμα μας.

ρου—τοῦ χρηματικοῦ! Ὁ ἄνθρωπος πού χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ τίποτε, χωρὶς νὰ πληροφορηθῇ τίποτε, παρασυρόμενος ἀπὸ ἓνα στιγμιαῖο, ἰσχυρὸ αἰσθημα γιὰ μιὰ κοπέλα, τὴν παντρεύεται, μπορεῖ νὰ εἶναι—καὶ πράγματι εἶναι συνήθως—ἐπιτόλαιος, ἀνόητος, κάνει ἴσως κάτι τὸ ἐπιψογο. Δὲν μπορούμε ὅμως νὰ τοῦ καταλογίσουμε τὴν χοντροκομμένη ὕλοφροσύνη τοῦ προικοθήρα. Ὁ πρῶτος κάνει κάτι τὸ κακὸ ἔστω, ἀλλὰ τουλάχιστον «ἐν βρασμῷ ψυχικῆς ὀρμῆς», ἐνῶ ὁ δεύτερος προμελετᾷ ψυχραῖμα τῆ συναλλαγῆς του—ὅπως μετέτρεψε τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. Πουλáει καὶ τὸ φυσιολογικὸ παράγοντα ἀκόμα, γιὰ νὰ πάρῃ τὴν προίκα. Τί ἄλλο εἶναι αὐτὸ παρὰ ἐκφυλισμός;

Καὶ ὅμως, ἐπικρατεῖ μιὰ ἀντίληψις πού ἔχει οὐσιαστικά, τὴν ἴδια κακὴ βάση. Ὁ ἀκούσατε νὰ λένε «καὶ τί ἔχει αὐτὸς γιὰ νὰ ζητήσῃ τὴν τάδε!» (πολύφερον νύφη).

Καὶ ὅμως! Ὁ θεσμὸς τῆς προίκα θὰ γινόταν ἐξαιρετικὰ πολύτιμος, ἂν δὲν ὑπῆρχε αὐτὴ ἡ χειρίστη καὶ στενοκέφαλη ἀντίληψις, πὼς μέσῳ τῆς προίκα πρέπει νὰ ἐνώνωνται οἱ μεγάλες περιουσίες.

★

β) Ἄς πάρουμε τώρα μιὰν ἄλλη, διαφορετικὴν περίπτωση: Ὁ Β εἶναι Ἕλληνας δημόσιος υπάλληλος καὶ παίρνει ἓνα μισθὸ πού στριφογυρίζει διαρκῶς γύρω στὶς χίλιες δραχμῆς. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θέλει—κάποτε!—νὰ παντρευτῆ. Πὼς ὅμως; Μὲ τὸ «μισθό» του; Μὰ αὐτὸς δὲν φτάνει οὔτε γιὰ τὸν ἴδιον. Τί θὰ κάνῃ, λοιπόν; Μιὰ λύση μόνο βλέπει μπροστά του: τὴν προίκα. Ποιὸς μπορεῖ νὰ τὸν λιθοβολήσῃ γιὰ ἐκεῖνο πού προβάλλει ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων;

Ἐάν ὅμως παρ' ὅλα αὐτὰ προχωρήσῃ ὁ νέος αὐτὸς στὸ γάμο, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν προίκα, κάνει κάτι πού εἶναι παραπάνω ἀπὸ τὸ φυσικὸ καὶ τὸ ἠρωϊκό. Φυσικά, μὲ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι προχωροῦν στὸ γάμο, τόσο αὐτὸς ὅσο καὶ ἡ νέα, μὲ πλήρη συνειδησὶ τῶν οικονομικῶν δυσχερειῶν καὶ δὲν πρόκειται δηλ. περὶ τῆς γενναιότητος τῆς ἀγνοίας.

Πάντως, ὁ ἠρωϊσμός δὲν μπορεῖ ν' ἀπαιτηθῆ, νὰ ἐπιβληθῆ μὲ τὴ βία

ἢ μὲ τὴν ἀπειλὴ τοῦ λιθοβολισμοῦ. Θὰ πρέπη μάλιστα νὰ προειδοποιήσουμε τὸν νέο ὅτι ἀναλαμβάνει ἓνα σταυρό. Δὲν ἀρκεῖ ὅμως νὰ σταθοῦμε μόνο σ' αὐτό. Πρέπει, ἂν προχωρήσῃ στὸ γάμο, νὰ τὸν βοηθήσουμε νὰ ἀντεπεξέλθῃ στὶς οικονομικὰς δυσκολίας. Δὲν ἀρκεῖ νὰ θαυμάζουμε τοὺς ἠρωες, πρέπει καὶ νὰ τοὺς βοηθοῦμε, ἀλλοῶς δὲν ξεπεράσαμε τὰ σύνορα τῆς ὑποκρισίας...

Ἄλλὰ καὶ τὸν ἄλλο, τὸ φτωχὸ πού ζητεῖ κάποια προίκα γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ «στεριώσῃ» οἰκογένεια δὲ μπορούμε—ὄχι!—νὰ τοῦ ριξοῦμε τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος.

★

Κι' ἔτσι τὸ ἴδιον θέμα τῆς προίκα τὸ εἶδαμε σὲ τρεῖς του μορφές: α) τὴν ἐκφυλῆ, β) τὴ φυσικὴ, καὶ γ) τὴν ἠρωϊκὴ.

Καὶ τὸ συμπέρασμα; Μά, ὅτι ἡ προίκα μὴν τῆς, δὲν εἶναι οὔτε ἀξία οὔτε ἀπαξία. Ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὸν τρόπο πού ἀντιμετωπίζει τὸ θέμα, τὴν ἀξιοποιεῖ θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ.

Ε'.

Λοιπόν, ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς προίκα;

Ἡ ἀπάντησις εἶναι: Οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο. Δὲν ἀποτελεῖ λύση τὸ νὰ ἐπαναλαμβάνουμε, παρωδώντας τὸ τοῦ Κάτωνο: «*Do est delenda*», ὃ ἐστὶ «κάτω ἡ προίκα!»

Δὲν χρειάζεται νὰ καταργηθῇ ἡ προίκα: πρέπει νὰ ὑπερνηθῆ. Πὼς θὰ γίνῃ αὐτό; Ἡ ἀπάντησις σὲ τοῦτο τὸ ἐρώτημα περιλαμβάνει καὶ τὰ συμπεράσματά μας:

1) Πρέπει νὰ ἱεραρχήσουμε καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν τὶς διαφορὰς ἀξίας. Μόνον ὅταν ἡ προίκα θεωρηθῇ πολὺ ὑποδεέστερος παράγων ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἢ καὶ τὰ φυσικὰ προσόντα τῆς κοπέλας, μπορεῖ, πράγματι, ν' ἀξιοποιηθῆ σὰν φαινόμενο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

2) Πρέπει νὰ ἐνισχυθῇ ἡ ἀντίληψις, πού στὴν Ἀμερικὴ ἤδη ἐπικρατεῖ, πὼς προίκα δὲν εἶναι μόνο τὰ λεφτά, τὰ σπύτια καὶ ὅσα, τελοσπάντων, περιλαμβάνονται στὸ προικοσύμφωνον. Εἶναι ἀκόμη α) ἡ ἐργασία τῆς γυναίκας, ὡς παρῶσα βοήθεια (στενογραφία, γραφομηχανή, ξένες

γλώσσες, μοδιστρική κ.ο.κ.) και β) ἡ γενικότερη συμβολή της. Γιὰ τὸ τελευταῖο μάλιστα, πρέπει νὰ κατανοηθῆ ὅτι ἀποτελεῖ οὐσιαστικὰ τὴν ἀσφαλέστερη προίκα—προίκα μάλιστα πὺ εἶναι ἐκδήλωση αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς προσωπικότητος τῆς κοπέλας.

3) Πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ σοβαρὰ τὴν κρατικὴ καί, προπάντων, τὴν ἰδιωτικὴ κοινωνικὴ πρόνοια τὸ θέμα τῆς προίκας, σὰν θέμα ἐνισχύσεως τῆς νέας οἰκογενείας. Ἡ χριστιανικὴ ἀλληλεγγύη πρέπει στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ ἐκδηλωθῆ μὲ ζωντανὸ τρόπο.

Γιατί ἂν δὲν προηγηθοῦν αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα ἂν δὲν μιλήσῃ ἔμπρακτῆ ἢ χριστιανικῆ ἀγάπῃ καὶ ἀλληλεγγύῃ γιὰ τὰ βάρη τῆς σύγχρονης οἰκογενείας, οἱ κραυγὲς «κάτω ἢ προίκα» θὰ ἀποτελοῦν μὲν ἐντυπωσιακοὺς τίτλους γιὰ καμπάνιες, ἀλλὰ, τὸ πολὺ-πολὺ θὰ μεταθέτουν τὸ πρόβλημα—δὲν θὰ τὸ λύνουν.

Ἡ προίκα, ἐπαναλαμβάνομε, δὲν χρειάζεται νὰ καταργηθῆ: πρέπει νὰ ὑπερνικηθῆ. Καὶ θὰ ὑπερνικηθῆ μόνον ἀπὸ τὴν ἔμπρακτῆ χριστιανικῆ ἀγάπῃ!

Μ. Δ.

ΑΠΟΚΑΡΑΔΟΚΙΑ

Κι' ἀπόψε καθὼς πάντοτε, εἶπα, θὰ σβύσῃ ἡ νύχτα
στὴν ἴδια πάλι σκοτεινὴ κι' ἀκίνητῃ σιγή.

Μ' ἀπόψε ξάφνου ἡ παιδικὴ μου ἀνάζησε λαχτάρια
γιὰ τὴ μεγάλη κι' ἄγνωρη καὶ ποθεινὴν Αὐγή...

Κι' ἀπόμακρα τώρα κρυφτὴ κάποια χαρὰ ξανοίγω
πὺ μὲς' στοῦ Αἰώνιου τὸ ρυθμὸ δένει μου τὴ ζωή.

—Μή, Θεέ μου, ἀπ' ὅπου ὁ λογισμὸς δὲν ἔφτασε θὰ στείλῃς
στὴ χωματένια πίστη μου χερουβικὴ πνοή;

Σ. ΒΟΡΙΝΟΣ

ΑΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΥ

Είναι ομολογουμένως αποκαρδιωτικόν τὸ γεγονός, ὅτι ὑπερμεσοῦντος τοῦ 20οῦ αἰ-
ῶνος, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ἐδῶ εἰς τὴν
Ἑλλάδα νὰ λαμβάνωμεν μέτρα διὰ τὴν κα-
ταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ. Δυστυ-
χῶς ὅλοι μας, κατὰπληρτοι ἐν πολλῷ ἢ ἐν
ὀλίγῳ πρὸ τῶν ἀμφιβόλου πολλάκις ἀξίας
ἐπιτευγμάτων τοῦ πολιτισμοῦ, πολλοὶ δὲ
καὶ ἐνθουσιώδεις ἡμνηταί τῆς ἐντυπωσια-
κῆς τεχνικῆς προόδου, ἐλησημονήσαμεν ἕνα
ἀπλοῦστατον πράγμα: Τὸ νὰ διδάξωμεν ἀ-
νάγνωσιν καὶ γραφὴν εἰς ὅλους τοὺς συμ-
πατριώτας μας! Καὶ ἔτσι εἰς ἐποχὴν, κα-
τὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἔντυπον ἔχει κατακλύσει
ὅλον τὸν κόσμον, ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ
ὁποῖοι βλέπουν τὰ γράμματα ὡς ἀκατανό-
ητα σύμβολα, ἀνίκανοι καὶ τὴν ὑπογραφήν
τῶν ἀκόμη νὰ βάλουν εἰς ἐπιστολήν, τὴν
ὁποίαν κάποιος ἄλλος εἶχε τὴν καλωσύνην
νὰ γράψῃ διὰ λογαριασμόν τῶν.

Δὲν ἀποτελεῖ δικαιολογίαν δι' ἡμᾶς τὸ
γεγονός ὅτι ἀναλφαβητισμὸς ὑπάρχει καὶ
εἰς ἄλλας χώρας, ὅπως δὲν ἀποτελεῖ δικαι-
ολογίαν διὰ τὴν ἀδιαφορίαν πρὸς θεραπεί-
αν μιᾶς ἀσθενείας τὸ γεγονός, ὅτι ὑπάρχουν
καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι ταλαιπωρούμενοι ἀπὸ
τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν. Ἄλλὰ καὶ ἐὰν θελή-
σωμεν νὰ ἐξετάσωμεν κάπως τὸν ἰσχυρι-
σμόν αὐτόν, θὰ διαπιστώσωμεν δυστυχῶς
ὅτι πολλαὶ ἄλλαι χῶραι, μὲ πολὺ πτωχοτέ-
ραν παράδοσιν καὶ μὲ μικρότερον πολιτι-
σμόν ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας, ἔχουν ἐργασθῆ
ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, ὥστε
τὸ ποσοστὸν τῶν ἀγράμματων νὰ εἶναι ἀ-
σήμαντον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἐν Ἑλλά-
δι. Εἶναι πρὸς ἐντροπήν μας, ὅτι ἡ χώρα
μας εἰς τὴν κλίμακα τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ
εὐρίσκειται εἰς τὴν αὐτὴν περίπου βαθμί-
δα μὲ ἀπολιτίστους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς.

Οὔτε εἶναι πειστικὸς ὁ ἄλλος ἰσχυρισμὸς,
ὅτι ὁ ἀναλφαβητισμὸς ὀφείλεται εἰς τὴν ἔ-
θνικὴν ἀναστάτῳσιν, πού μᾶς ἔφεραν τὰ
τελευταῖα τεταραγμένα χρόνια. Πρῶτον

μὲν, διότι ἀναλφαβητισμὸς ὑπῆρχε καὶ εἰς
τὴν πρὸ τοῦ 1940 περίοδον, εἰς περίοδον
δηλαδή κατὰ τὴν ὁποίαν κανονικῶς ἐλει-
τούργουν τὰ σχολεῖα καὶ ἡ εὐχέρεια πρὸς
στοιχειώδη μόρφωσιν ἦτο ἀναντίρρητος.

Ἐξ ἄλλου τὰ πολεμικὰ γεγονότα, μάλι-
στα δὲ ὁ συμμαχοτοπόμενος, ἐγέναν βέβαια
ἀφορμὴ νὰ κλείσουν πολλὰ σχολεῖα, νὰ ἐκ-
πατριστοῦν διδάσκαλοι καὶ οἰκογένειαι ἀ-
πὸ τοὺς τόπους τῆς περιορισθῆ ἡ μορφωτικὴ
προσπάθεια ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου.
Ἄλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν σχολείων, ὄχι μόνον
εἰς τὰ ἀστικά κέντρα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑ-
παιθρον, ἐλειτουροῦσαν, ἀτελῶς ἴσως καὶ
μὲ διαλείμματα, πάντως ὅμως ἐλειτουροῦ-
σαν. Καὶ ἐπομένως παρείχετο εὐκαιρία εἰς
στοιχειώδη μόρφωσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων,
εἰς ἐκμάθησιν ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς. Αἱ
εὐκαιρίαι ὅμως αὐταὶ ἔμειναν ἀνεκμετάλ-
λευτοι, εἴτε διότι οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καὶ οἱ
διανοούμενοι δὲν ἐκινήθησαν ὅσον ἔπρεπε,
εἴτε διότι οἱ γονεῖς ἠδιαφόρησαν, εἴτε διό-
τι τὸ κράτος καὶ ἡ κοινωνία δὲν ἔδωσαν
τὴν πρέπουσαν σημασίαν.

Καὶ ἔτσι ἔχομεν σήμερα νέους ἀνθρώ-
πους, οἱ ὁποῖοι παίρνουν εἰς τὰ χέρια τῶν
ἕνα περιοδικόν, μίαν ἐφημερίδα, ἕνα λαϊ-
κὸν μορφωτικὸν βιβλίον, ἕνα ἔντυπον κα-
θοδηγήσεως περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποδο-
τικωτέρας καλλιέργειας τῶν ἀγρῶν τῶν,
καὶ ἀρκοῦνται νὰ βλέπουν μόνον τὰς... εἰ-
κόνας, τῶν ὁποίων ὅμως τὴν σημασίαν δὲν
ἠμποροῦν νὰ συλλάβουν πλήρως.

Ἄλλὰ ὅ,τι ἐγίνε, ἐγίνε' τὸ ζήτημα εἶναι
τί θὰ γίνῃ ἀπ' ἐδῶ καὶ ἐμπρός. Διότι δὲν
ἄρκει νὰ διαπιστώσωμεν ἀπλῶς μίαν κα-
κὴν κατάστασιν καί... νὰ σταματῶμεν ἔως
ἐκεῖ. Πρέπει νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν θε-
ραπείαν αὐτῆς. Τότε ἄλλωστε καὶ ἔχει λό-
γον καὶ νόημα ἡ διαπίστωσις. Ἡ ἀλήθεια
εἶναι—διὰ νὰ εἴμεθα δίκαιοι—ὅτι καὶ εἰς
τὸ παρελθόν ἐγέναν προσπάθειαι καταπολε-

μήσεως τοῦ ἀναλφαθητισμοῦ. Ἰδιαίτερος δὲ κατά τὰ ἀμέσως προηγούμενα ἔτη, μάλιστα δὲ κατά τὸ παρελθὸν ἔτος, ἐσημειώθη μία ἀξιοπρόσεκτος πρόοδος εἰς τὸν τομέα αὐτόν.

Χάρις—καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν—εἰς τὰς ἐπιμόνους συστάσεις τοῦ ὑπουργείου Παιδείας πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσως, ἰδρύθησαν καὶ ἐλειτούργησαν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1953-1954 διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαθητισμοῦ 2.363 σχολεῖα. Ἦτοι, 708 δι' ἄρρενας ἀναλφαβήτους, 230 διὰ θήλειαι καὶ 240 μικτά. Ἐπὶ πλέον ἐλειτούργησαν 560 ἐπιμορφωτικὰ σχολεῖα ἄρρένων καὶ 181 ἐπιμορφωτικὰ θηλέων. Οἱ δὲ φοιτήσαντες ἐν συνόλῳ εἰς αὐτὰ μαθηταὶ ἡλικίας 12-50 ἐτῶν ἀνῆλθον ἐν συνόλῳ εἰς 63.729, ἐκ τῶν ὁποίων 42.272 ἄρρενες καὶ 21.457 θήλειαι.

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὸ προπαραλθὸν ἔτος εἶχον λειτουργήσει μόνον 387 τοιαῦτα σχολεῖα μὲ σύνολον μαθητῶν μόλις 7.406. Ἡ διαφορά ἀριθμοῦ σχολείων καὶ φοιτησάντων μαθητῶν κατὰ τὰ δύο αὐτὰ σχολικὰ ἔτη εἶναι ὁμολογουμένως πολὺ ἐνθαρρυντική. Ἀποτελεῖ δὲ τιμὴν διὰ τοὺς λειτουργοὺς τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσως, οἱ ὅποιοι, παρὰ τὸν ὁμολογημένον φόρτον τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου ἐργασιῶν των, παρὰ τὴν γλιστοροτάτην αὐτῶν μισθοδοσίαν, ἀνέλαβον προθύμως, χωρὶς καμμίαν πρόσθετον ἀμοιβήν, τὴν μεγάλην καὶ εὐγενῆ αὐτὴν προσπάθειαν. Εἰς μερικὰς δὲ περιπτώσεις κατέβαλον ἀπὸ τὸ πτωχότατον βαλάντιόν των τὸν ὀβολόν των—ὀβολὸν τῆς χήρας—διὰ τὴν κάλυψιν στοιχειωδῶν δαπανῶν τοῦ νυκτερινοῦ σχολείου.

Ἄλλ' ἰδοὺ ὅτι τὸ ὑπουργεῖον Παιδείας, ἐνθαρρυνόμενον ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆν τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἀποφασισμένον νὰ ἀποδυσθῆ εἰς περισσότερο ἀποτελεσματικὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἀναλφαθητισμοῦ ἐθέσπισε νομοθετικῶς πλέον διὰ τὸ ἔτος τοῦτο νέα μέτρα. Ὄρισε δι' ἑνὸς καλομελετημένου πράγματι νόμου πολυμελῆ «Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν Καταπολεμήσεως Ἀναλφαθητισμοῦ» καὶ «Νομαρχιακὰς Ἐπιτροπὰς Καταπολεμήσεως Ἀναλφαθητισμοῦ», ἔδωσε τὸ δικαίωμα εἰς αὐτὰς νὰ ἰδρύνουν εἰς

πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία Νυκτερινὰς Σχολὰς τριετοῦς μέχρι καὶ ἑξαετοῦς φοιτήσεως δι' ἀναλφαβήτους νέους, ὅπως ἐπίσης καὶ Ἐπιμορφωτικὰς Νυκτερινὰς Σχολὰς διὰ τοὺς ἀτελῶς ἢ καὶ οὐδόλως μορφωμένους ἐνηλίκους ἀπὸ 20 ἐτῶν καὶ ἄνω· νὰ συνιστοῦν ἄλλας κατὰ τόπους ὑποεπιτροπὰς διὰ νὰ συνεργήσουν εἰς τὸ ἔργον τῶν Σχολῶν· νὰ μεριμνοῦν διὰ τὸν διορισμὸν ἀξίων ἐκπαιδευτικῶν εἰς αὐτὰς· νὰ φροντίζουσι διὰ τὴν ἐξέυρεσιν πόρων εἰς συντήρησιν καὶ λειτουργίαν τῶν Σχολῶν καὶ γενικῶς νὰ ἐποπτεύουν μὲ στοργὴν καὶ νὰ ἐνδιαφερόνται διὰ τὴν πρόοδόν των.

Διὰ τοῦ ἰδίου νόμου καθορίζονται τὰ τῆς ἐγγραφῆς, φοιτήσεως, προαγωγῆς καὶ ἀπολύσεως τῶν μαθητῶν, ὅπως καὶ τὰ προσόντα, τὰ ὁποῖα ἀποκοτῶν οἱ ἀποφοιτῶντες. Προβλέπεται καὶ ἡ δυνατότης καταβολῆς μηνιαίας ἢ ὠριαίας ἀντιμισθίας εἰς τοὺς διδάσκοντας κατόπιν κοινῆς ἀποφάσεως τῶν ὑπουργῶν Παιδείας καὶ Οἰκονομικῶν, ἐφ' ὅσον θὰ ἐξευρεθοῦν τὰ ἀπαιτούμενα κονδύλια. Ρητῶς δὲ καθορίζεται διὰ τοῦ ἰδίου νόμου, ὅτι μετὰ πάροδον ὀκταετίας ἀπὸ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ οὐδεὶς θὰ δύναται νὰ καταλαμβάνῃ θέσιν εἰς δημοσίας ὑπηρεσίας ἢ εἰς νομικὰ πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, νὰ διευθύνῃ βιομηχανικὸν ἢ βιοτεχνικὸν ἐργαστήριον ἢ κατάστημα οἰασδῆποτε φύσεως, νὰ προσλαμβάνεται ὡς μαθητευόμενος ἐργάτης, νὰ ἐργάζεται ὡς εἰδικευμένος τεχνίτης, νὰ ἀσκῆ οἰανδήποτε ἐπιχειρήσιν, ἐφόσον δὲν θὰ ἔχη ἀπολυτήριον δημοτικοῦ σχολείου ἢ τῶν ἰσαξίων πρὸς αὐτὰ Νυκτερινῶν Σχολῶν.

Καὶ ὁ μὲν νόμος μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν ἔχει συνταχθῆ καὶ περὶ πολλῶν προβλέπει διὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν εὐρυθμὸν καὶ ἀποδοτικὴν λειτουργίαν τῶν Σχολῶν αὐτῶν, διὰ τὴν ἐπιτυχῆ δηλαδὴ καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαθητισμοῦ. Ἀλλά, ὅπως εἶναι γνωστόν, δὲν ἀρκοῦν οἱ καλοὶ νόμοι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν καλῶν ἀποτελεσμάτων. Χρειάζεται κατὰ ἄλλο βαθύτερον καὶ οὐσιαστικώτερον. Χρειάζεται ἡ ψυχὴ ὁ ἄσβεστος ἐνθουσιασμός καὶ τὸ θερμὸν ἐνδιαφέρον, ἡ ἀποφασιστικότης, ὅχι ἀπλῶς νὰ περιβληθῆ κανεὶς τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου, τοῦ μέλους ἢ τοῦ οἰουδῆποτε συνε-

γάτου τῶν Ἐπιτροπῶν, ἀλλὰ νὰ ὑποβληθῇ εἰς συνεχεῖς κόπους, καὶ θυσίας ἀκόμη, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου του. Διότι τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι μεγάλο καὶ δύσκολον καὶ θὰ ἀπαιτήσῃ ἀναλόγους προσπάθειας.

Δὲν εἶναι μικρὰ ἐπὶ παραδείγματι προσπάθεια, νὰ διαφωτισθῇ καταλλήλως ἡ κοινὴ γνώμη καὶ εἰδικώτερον νὰ πεισθοῦν οἱ ἀγρόματοι ὅτι ἔχουν καθήκον καὶ συμφέρον, ὅτι ἔχουν ὑποχρέωσιν ἀέναντι τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ τῆς κοινωνίας νὰ μάθουν γράμματα. Αὐτὸς ὁ διαφωτισμὸς ἀποτελεῖ πρωταρχικὴν προϋπόθεσιν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν καλῶν σκοπῶν τοῦ νόμου. Θὰ ἀπαιτηθοῦν πρὸς τούτοις κόποι διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν, διὰ τὸν στοιχειώδη τεχνικὸν ἐξοπλισμὸν των, ὅπως ἐπίσης καὶ διὰ τὴν δημοουργίαν εἰς αὐτὰς μιᾶς ἀτμοσφαιρας πολιτισμένης, εὐχαρίστου, ψυχαγωγικῆς, ὥστε νὰ ἐλκύνουν τοὺς τροφίμους των. Περιττὸν νὰ τονίσωμεν, ὅτι πολλὸν μεγαλύτεροι κόποι θὰ ἀπαιτηθοῦν διὰ τὴν πρόσφορον ἀπὸ ἀπόψεως ὕλης καὶ ἀνάλογον ἀπὸ ἀπόψεως μεθόδου διδασκαλίαν πρὸς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἀπὸ πολλοῦ ἔχουν ἀποχαιρετίσει τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ ἔχουν

ἐμπλακῆ εἰς τὰς βιοτικὰς μερίμνας.

Ὅτι μὲν βέβαια τὸ μεγαλύτερον βᾶρος τῆς κοπιώδους αὐτῆς μορφωτικῆς διὰ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν προσπάθειας θὰ πέσῃ καὶ πάλιν εἰς τοὺς ἐκπαιδευτικούς καὶ μάλιστα τοὺς τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, μόλις εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν. Ἄλλὰ εἶναι δίκαιον νὰ συνεργήσουν καὶ νὰ ὑποβοηθήσουν καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπὸ τοῦ Νομάρχου μέχρι τοῦ κλητῆρος τῆς Κοινότητος, ἀπὸ τοῦ διανοουμένου μέχρι καὶ τοῦ μικροῦ παιδιοῦ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Ἰδίως οἱ ἐπιστήμονες, οἱ μορφωμένοι, οἱ ἐπαγγελματίαι, οἱ διοικητικοὶ καὶ δικαστικοὶ ὑπάλληλοι, τὰ ὄργανα τῆς τάξεως καὶ περισσότερον ἴσως ὅλων ὁ κληρὸς, πρέπει νὰ συντονίσουν τὰς προσπάθειας των εἰς τὸ εὐγενὲς τοῦτο ἔργον, προσφέροντες ὅ,τι ἕκαστος ἠμπορεῖ, κάθε ἠθικὴν, ὕλικὴν καὶ τεχνικὴν συμβολήν.

Πρέπει δηλαδὴ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ ὑπουργεῖον Παιδείας νὰ ἀναληφθῇ μία ἀληθινὴ σταυροφορία ἐναντίον τοῦ ἀναλφαθητισμοῦ. Μὴ περιμένωμεν ὅλα ἀπὸ τὸν ἥρωα αὐτόν, πὸν λέγεται διδάσκαλος, διότι καὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ αἱ δυνατότητες δὲν εἶναι ἀπεριοριστοί.

Ι. Θ. ΚΟΛΙΤΣΑΡΑΣ

ΤΟ «ΣΠΟΥΔΑΙΟ» ΚΑΙ Τ' «ΑΣΗΜΑΝΤΑ»

(ΑΦΗΓΗΣΗ)

Λαχανόσουπα με κόκκινες πιπεριές και μπομποτά. Είμαι σίγουρος πώς δεν δοκιμάσατε ποτέ τέτοιο «γεῦμα». Και να μην ἀξιοθῆτε ποτέ σας να τὸ δοκιμάσετε. Ἔστω κι' ἂν σᾶς σφίγγει ἀπὸ παντοῦ τὸ κοῦο (10 καὶ 15 βαθμοὶ κάτω ἀπ' τὸ μηδέν). Κι' ὅμως στὰ χωριά τοῦ Μπέλλες—μόνο σ' αὐτά;—δὲν ὑπάρχει τίποτ' ἄλλο σπουδαιότερο γιὰ τροφή. Ὅπως πάντα, ἔτσι καὶ τὸν χειμῶνα τὸν περσινὸ τοῦ 54, λαχανόσουπα με κόκκινες πιπεριές καὶ μπομποτά. Ἴσον κιτρινίλα, ἀδυναμία, ἀρρώστια. Καὶ γιὰ τὸς ποῦ νὰ βρεθεῖ.

Ἦταν τρομερὸς ὁ χειμῶνας. Τρεῖς μῆνες γῆ, δέντρα, οὐρανός, κάτασπρα, πνιγμένα στὸ χιόνι, πότε νὰ τὰ κουκουλώνει ἢ ομίχλη, πότε νὰ τὰ σβαρνιάζει ἢ θύελλα. Τὰ Τάγματα Προκαλύψεως μ' ὅλα τοὺς τὰ μέσα, μὲ τὸ βαρὺ τοὺς ντύσιμο, μὲ τὶς καρβάνες διπλᾶ γεμάτες, μὲ τὸ κονιάκ καὶ τὶς σόμπες, μὲ τοὺς γιαιτροὺς καὶ τοὺς νοσοκόμους σ' ἀδιάκοπη κίνησι καὶ πάλι κρατοῦσαν μὲ τὰ δόντια τὶς θέσεις τοὺς. Τὰ ὄχυρά, καθάλλα στὶς κορφές τὰ σκέπαζε τέσσερα δλόκληρα μέτρα χιόνι. Οἱ «διαβιθασταὶ» πάνω ἀπ' τοὺς ἀσυρμάτους ἔδιναν κι' ἔπαιρναν. Ἦταν φόβος νὰ σκάσουν μέσ' στ' ἀμπριά οἱ φαντάροι. Δυὸ καὶ τρεῖς Λόχοι ἔπρεπε νὰ οργανώσουν ἐξόρμησι γιὰ νὰ προωθηθοῦν οἱ τροφές ἀπάνω ὅπου τὰ πάντα, νύχτα-μέρα, τὰ τράνταζε ὁ ἀέρας.

Τί νὰ σοῦ κάνουν τὰ ρημαγμένα, τ' ἀπροσάτευτα, τὰ γυμνά χωριά;

Τὰ βλέπει αὐτὰ ὁ γιαιτρός τοῦ Τάγματος (ἐνὸς ἀπ' τὰ Τάγματα Προκαλύψεως) καὶ—τί νὰ κἀνη;—σφίγγει τὰ δόντια του καὶ τρέχει καὶ γιὰ τὸν κόσμον. Ὅμως οἱ Λόχοι καὶ τὰ Φυλάκια εἶναι ἀπλωμένα χιλιόμετρα καὶ χιλιόμετρα μακρὰ, κι' ἀπ' τὴν ἄλλη οἱ ἀρρώστιες στὰ χωριά ὀλοένα πλη-

«...Τὴν ἀλήθεια, δλόκληρη τὴν ἀλήθεια, τίποτ' ἄλλο ἔξω ἀπ' τὴν ἀλήθεια».

Charles Réguy

θαίνουν. Ἔτσι, ὄρες μέσα στὸ χιόνι εἶν' αὐτές, ἓνα πρωτὶ ἀνακάλυψε πὼς ἔπαθε κρυοπαγήματα.

Λογαριάστε τα τώρα, ὄλ' αὐτά, ἔστω καὶ χοντρικά, γιὰ νὰ καταλάβετε τί ἔνοιωθε ὁ γιαιτρός κείνο τὸ βράδυ τοῦ Φεβρουαρίου, ἀνεβαίνοντας ἀργά-ἀργά τὸ δρόμο γιὰ τὸ σπίτι του, στὴν Ἀθήνα. Δυὸ μέρες τώρα ποὺ κατέβηκε μὲ τὴν ἄδεια εἶχε τὴν ἐντύπωσι πὼς ζῆ σ' ἄλλον κόσμον. Θάλασσα τὰ φῶτα τῆ νύχτα. Καὶ μέσ' τὰ φῶτα αὐτὰ πλῆθος ἀνθρωποὶ νὰ ζοῦν μὲ μίαν ἄνεσι ἀπίστευτη γιὰ κείνους τοὺς ἄλλους. Περπατᾶει σιγά-σιγά (τὸ ἀριστερό του πόδι εἶν' ἀκόμα μουδιασμένο) καὶ μέσ' τὸ νοῦ του γυρίζουν πρόσωπα καὶ πρόσωπα. Ἄλλα γελαστά, σφυρίζουν, μπαινοβγαίνουν σ' αἶθουσες, σωστά παλάτια μπροστὰ σ' ἐκεῖνα τὰ «μαγαζιά» μὲ τὴ λάμπα τοῦ πετρελαίου ποὺ πουλᾶνε ἐλιές, σαρδέλλες, σκοῦπες καὶ τέτοια. Ἄλλα ρουφηγμένα, κουκουλωμένα μὲ μπαλωμένα χοντὰ ροῦχα... Ἀκούει ἀκόμα κείνες τὶς τσακισμένες φωνές. «Γιαιτρέ μου, τὸ παιδί!». Καὶ τὸ παιδί νᾶχει μηνιγγίτιδα καὶ νὰ μὴ ξέρεις πὼς νὰ τὸ πᾶς κάτω. «Γιαιτρέ μου, ἡ γυναίκα μου!». Καὶ νὰ κινδυνεύουν μάνα καὶ μωρὸ νὰ πεθάνουν πάνω στη γέννα καὶ τὰ φάρμακα νᾶναι χιλιόμετρα μακρὰ... Καλὰ ὅλα τ' ἄλλα, μὰ νᾶσαι καὶ καταδικασμένος νὰ πεθάνεις ἅμα πῆς ὄχ...

Περπατᾶει σιγά-σιγά καὶ σκέφτεται. Ὁ-χι σπουδαῖα πράματα. Κάτι πολὺ «τετριμμένα»: τὴν Ἑλλάδα τῶν δύο «ἡπείρων». Τὴν Ἑλλάδα τῶν μεγάλων κέντρων καὶ τὴν ἔρημο τῶν ἐπαρχιῶν.

Τί πάθαμε; λέει. Ποῦναι ἡ σοβαρὴ μελέτη γι' αὐτὰ τὰ ζητήματα;

Νὰ συζητηθοῦν, νὰ γίνουν νόμοι.

Μὰ μήπως πάλι μᾶς λείπουν μελέτες, συζητήσεις, νόμοι;

Ἄνθρώπους, λέει ξανά, μορεῖς νᾶβρεις, ἀνθρώπους, πού θά συγκινηθοῦν ἀπ' τὴν κατάντια τοῦ ἀνθρώπου;

Μὰ μήπως πάλι ἔλειψαν οἱ ἄνθρωποι; Ἐκατομμύρια γεμίζουν τὶς ἐκκλησίες κάθε Κυριακή. Ἐκατομμύρια ἀρχίζουν τὴ ἡμέρα τους μὲ τὸ «ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου».

Τί πάθαμε λοιπόν;

Κι' ὅπως δὲν βρίσκει ἀπάντησι, ἀπορεῖ. Ἡ ἀπορία του ὅμως δὲν ἦταν νὰ κρατήσει πολύ.

★

Ἐτομαζόταν ν' ἀνοίξει τὴν πόρτα του, ὅταν ἀπ' τ' ἀντικρινὸ παράθυρο τὸν καλοσώρισαν ἐγκάρδια. Ἦταν ὁ κύριος Β. (ὡς ποῦμε) καινούργιος σχετικὰ γείτονας, ποῦχαν γνωριστεῖ λίγο πρὶν φύγει γι' ἀπάνω.

Ἦταν μονάχος κι' ἤθελε συντροφιά ἀπόψε. Τὸν παρακαλοῦσε λοιπὸν θερμά: «Ἐλα, γιατρέ μου, ἀπάνω νὰ μᾶς πῆς τὰ νέα σου, τὶς ἐντυπώσεις σου».

Ἐντυπώσεις... τώρα μάλιστα! Σκέφτεται κείνος. Μὰ ξαφνικὰ τὸ συλλογίζεται: ὁ κ. Β. εἶναι ἀνώτερος κρατικὸς ὑπάλληλος, σ' ὑπηρεσία μάλιστα σχετικὴ μὲ τὴν ἐπαρχία. Ἀνεβαίνει λοιπὸν τὴ σκάλα πρόθυμα.

Μπαίνοντας στὸ σαλόνι τοῦ κ. Β., ἀντικρῶσει μιὰν ὑπέροχη εἰκόνα τοῦ Καλοῦ Ποιμένου. Σ' ἔνα λεπτὰ σκαλισμένο τραπέζακι εἶναι μιὰ Βίβλος μέσα σὲ χρυσοκέντητη θήκη. Τὸν ἕνα τοῖχο τὸν σκεπάζει σχεδὸν μιὰ βιβλιοθήκη ποῦχει κοντὰ σ' ἄλλα πλῆθος θρησκευτικὰ βιβλία.

Ἐκεῖ τὸν ἔφερε ὁ κ. Β. τὸν γιατρό, ἀνθηρότατος μέσα στὴν ὑπέροχη *gobe de chambre* του, εὐκρινῆτος παρ' ὅλα του τὰ ἐνενηντα τόσα κιλά, γελώντας δολόκληρος γιὰ τὴν καλὴ συντροφιά πού ἐξασφάλιζε (μιὰ πού δὲν «σύχναζε» πουθενά). Κι' ἐκεῖ ἄρχισε ἡ συζήτησις.

Ἀπ' τ' ἀσήμαντα μπῆκαν στὰ σοβαρὰ κι' ἀπ' τὰ σοβαρὰ προχώρησε ὁ γιατρός στὸ σχέδιό του. Ἱστορίες ἀτέλειωτες. Ἱστορίες χωριῶν ἢ ἀσημάτων ἀνθρώπων, ἢ μιὰ πίσω ἀπ' τὴν ἄλλη στραμώχονταν μέσ' τὴ φωνή του ποῦταν βραχνή, μὴ ἀπ' τὰ κρῦα, μὴ ἀπ' τὸν πόνο.

Ὁ κ. Β. ἀκουγε σιωπηλός. Κουνοῦσε μὲ

κατανόησι τὸ κεφάλι. Ὑπογράμμισε τὶς δραματικὲς στιγμὲς μὲ μιὰ ἔκφρασι ὅλο συμπόνια. «Τοὺς καυμένους» καὶ πάλι «τοὺς καυμένους!». Κι' ὁ γιατρός προχώρησε σὲ θέματα πού μοροῦσε νὰ τὰ δῆ μὲ τὸ μάτι τοῦ εἰδικοῦ. Νὰ βρισκόταν κάποιος νὰ τὰ σπρώξει ὅλα αὐτὰ. Νὰ γίνουν μερικὰ στοιχειώδη γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ ἀγρότη. Νὰ μὴ βρίσκεται χωρὶς καμμιάν ἀσφάλεια ἅμα δὲν μοροεῖ νὰ κουνήσει ἀπ' τὴν ἀρρώστια τὰ χέρια του...

Μὰ προχωρεῖ ὁ γιατρός κι' ὡστόσο δὲν βλέπει νὰ γίνεται αὐτὸ πού περιμένε: νὰ σπάσει ἐκεῖνη ἡ γαλήνη τοῦ συνομιλητῆ του. Μιὰ γαλήνη μὲ ἀφθονώτατες ἐκδηλώσεις συμπόνιας. «Τοὺς καυμένους» καὶ πάλι «τοὺς καυμένους». Ὁ γιατρός ἀρχίζει νὰ νοιώθει σὰ νὰ βράζει κάτι μέσα του. Καλά, βρὲ ἀδερφέ, συμπόνια γιὰ τὰ θύματα, ναί. Ἄμ, γιὰ τοὺς ὑπεύθυνους μιᾶς τέτοιας ἐγκατάλειψης; Ἄμ, γιὰ τὸ τί πρέπει νὰ γίνει; Καὶ κάνει μιὰ ἔφοδο:

—Ξέρετε, κύριε Βῆτα, ἐκεῖ πάνου ἔγινε πρὶν δυὸ μῆνες τὸ και τὸ...

Κι' ἐξηγεῖ πὼς ἔγινε μιὰ καταφάνερη ἀδικία γιὰ τὰ χωριά αὐτὰ σὲ συγκεκριμένο ζήτημα πολὺ σχετικὸ μὲ τὴν ὑπηρεσία τοῦ κ. Β. Ἐδῶ πιά-σκέφτεται ὁ γιατρός-εἶναι ζήτημα «τῆς ἀρμοδιότητος» του, ἀμέσως θὰ καταλάβει τὸ στραβό. Δὲν μοροεῖ, θ' ἀγανακτήσει κι' αὐτός.

Ἄλλὰ ὁ κ. Β. ἔσκυψε λίγο μπρὸς στὴ πολυθρόνα του κι' ἀναστέναξε μὲ καρτερία:

—Τί νὰ κάνουμε; Χρόνια τώρα μεσ' τὰ ὑπηρεσιακὰ ἔμαθα νὰ μὴν παραξενεύωμαι σὲ καμμιά κατάστασι ἀγαπητέ μου...

Αὐτὰ εἶπε καὶ χαμογέλασε. Μὲ τόση συμβατικότητα πού ἔκανε τὸν γιατρό νὰ μὴ κρατιέται πιά. Μὰ τὴν ἀλήθεια, θὰ τοῦ πέταγε καμμιάν ἀπρεπη κουβέντα, ἂν δὲ σκεφτόταν πὼς ἦταν ἀνάγκη, πὼς ἔπρεπε ὁ κ. Β. νὰ πάρει μπρὸς, ν' ἀνάψει, γιὰτι ἀπ' τὸ πόστο του κάτι μοροῦσε νὰ κάνει γιὰ τὴν ἔρημ τὴν ἐπαρχία. Κι' ἀπεφάσισε νὰ ρίξει, σὰν τελευταία του ἐφεδρεία, μιὰν ἱστορία πού δὲν θὰ τὴν ἔλεγε ἀλλοῶς σ' ἄνθρωπο, πού νὰ χαλοῦσ' ὁ κόσμος.

ἘΠρὶν 2-3 βδομάδες, κύριε Βῆτα, ἀπόγεμα, ἀνάβαμε φωτιά μὲ τὸ νοσοκόμο, ὅταν

χτύπησε ἡ πόρτα. Μπήκε μιὰ γυναῖκα ψιλή, ἀδύνατη, ὠχρή. Τόσο ὠχρή πὺν θαρροῦσε πὺς εἶχε ἔκτερο, μὰ δὲν εἶχε. Τὴν γνώρισα μὸλις ξετυλίχτηκε ἀπ' τὸ χοντρό της σάλι. Πρὶν λίγες μέρες εἶχα στείλει στὸ Νοσοκομεῖο τὸν ἄντρα της, σὲ κακὰ χάλια. Καὶ πρὶν τρεῖς μῆνες χρειάστηκε νὰ ξενυχτήσουμε, μὲ τοῦτο τὸ νοσοκόμο, γιὰ τὸ κοριτσάκι της—τριῶν χρόνων—ποῦχε ἓνα σοβαρὸ ἔγκλημα ἀπὸ καιτὸ νερό.

Θυμᾶμαι μέσα στὸ δωματιάκι (;) ἓνα τζάκι μὲ λίγα κούτσουρα, ψάθες πάνω στὸ χῶμα γιὰ κρεβάτια, ἀρμαθιὲς καλαμπόκια καὶ κόκκινες πιπεριὲς στὸ ταβάνι. Στὴ μιὰ γωνιὰ δυὸ ἄλλα παιδάκια ἀγκαλιασμένα κάτω ἀπὸ ἓνα «χράμι». Στὴν ἄλλη τὸ μωσαράκι—ἡ σημαντικώτερη περιουσία. Καὶ στὴ μέση ἡ Ἄννουλα μὲ καμένο τὸ μισὸ της σχεδὸν κορμάκι, νὰ βογγαίει ἀργά-ἀργά. Χαροπάλευε. Ἔνοιωσα νὰ μὲ πλημμυρίζει ἡ ἴδια ἀγωνία πούταν σφραγισμένη πάνω στὸ κερνόμενο πρόσωπο τῆς μάνας. Καὶ μιὰ μανία: νὰ τὸ γλυτώσω τὸ παιδάκι. Δάγκωνα τὰ χεῖλια καὶ περνοῦσα μιὰ-μιὰ τὶς ἐνέσεις. Καρδιοτόνωσι, ὀρους, πενικιλίνη καὶ πάλι καρδιοτόνωσι καὶ πάλι ὀρους... Ἄμα βγήκαμε ἀπὸ κείνη τὴν κλύβα μὲ τὰ πνεμόνια μας γεμάτα μπόχα, τ' ἄστρα ἦταν λιγοστὰ πιά, ἀχνόφεγγε. Ἔκανα μιὰ προσευχὴ γιὰ τὴν Ἄννουλα...»

Σταμάτησε μιὰ στιγμή ὁ γιατρός, γιὰτὶ ἓνας κόμπος ἀνέβηκε στὸ λαιμὸ του. Ἔβηξε, τάχα πὺς ἦταν κρουωμένος. Κι' ὕστερα ἄρχισε νὰ μπαίνει στὴν καρδιά τῆς ἱστορίας, κυττάζοντας κατάματα τὸν συνομιλητὴ του, παραμονεύοντας νὰ πιάση ἀπὸ ἓνα τίποτα, ἀπὸ ἓνα τρεμούλιασμα τῶν ματιῶν, τὶς ἐνδόμυθε ἀντιδράσεις του...

«...Τώρα ἡ Ἄννουλα περπατοῦσε πιά. Ἐρχόταν πίσω ἀπ' τὴν μητέρα της κρατώντας τὴν ἀπ' τὴν ἄκρη τῆς φούστας. Νόμισα πὺς κάτι θάχε πάλι. Μὰ μὸλις βγήκε ὁ στρατιώτης στὸ «χαγιατί» καὶ μᾶς ἄφησε μονάχους, εἶδα τὴ μάνα νὰ σκύβει τὸ κεφάλι, νὰ βουρκώνει καὶ νὰ τρίβει τὰ χεῖρια μ' ἀμνηχανία. Πρόσεξα τὰ χεῖρια αὐτά. Ἦταν ἀπὸ μέσα σκληρὰ σὰν ὄστρακα, σκασιμένα ἀπ' τὸν καισᾶ καὶ τὸ δρεπάνι.

—Τί ἔχομε; ρώτησα περιέργως.

—Γιατρέ μου, σῶσε με! Μιὰ μεγάλη χάρι θέλω... Μίλαγε κι' ἔκεινα τὰ ρουφηγμένα μάγουλα σὰ νὰ κοκκίνισαν.

—Ξέρεις... ἄμα δὲ δουλέψω μεροκάματο στὸ θέρος δὲ θᾶχουμε ψωμί ὀλοχρονὶς κι' εἴμεθα τέσσερα στόματα στὸ σπίτι... ἄμα δὲ δουλέψω τί θὰ φᾶμε;

—Γιατί νὰ μὴ δουλέψεις;

—Νά, γιατρέ μου... καὶ κόμπιαζε ὄλο καὶ περισσότερο. Τότες... πάνω στὸ θέρος... θά... περιμένο παιδί.

Καὶ σὰ νὰ λυτρώθηκε ἀπὸνα βάρους μὲ τὴν ἀποκάλυψη αὐτῆ, ἄρχισε γογγίζοντα, λαχανιασμένα:

—Σὲ παρακαλῶ, σῶσε μας! Μοῦπε κι' ἡ γειτόνισσα, ἡ μοδίστρα, πὺς στὴν Σαλονίκη ὄλες τὸ ἴδιο κάνουν. Δῶς' μου τίποτα. Δῶς' μου τίποτα χάπια νὰ μὴν...» Μὰ ὁ γιατρός ἐδῶ κόπηκε. Δὲν πρόφτασε ν' ἀποσώσει τὴν κουβέντα γιὰτὶ ὁ κύριος Βῆτα ξαφνικὰ τινάχτηκε.

—Τί λές, βρὲ ἀδερφέ! Ξέσπασε χτυπώντας τὰ χεῖρια. Ὁ γιατρός ἀνάσανε. Ἄπὸ μέσα του θριάμβευε. Ἐπὶ τέλους ἄναψε ὁ φίλος. Ἦταν τέτοιο τὸ ξέσπασμα τοῦ κ. Β. πὺν στὴ στιγμή ἔνοιωσε μιὰν ἐλπίδα: Δὲ θὲς νὰ ἔδινε τίποτα κι' αὐτὸς γιὰ τὴν μάνα τῆς Ἄννουλας; Φαντάστηκε τὴ χάρα τὸῦ Γιώργη, τοῦ νοσοκόμου, ὅταν θὰ μάθαινε πὺς τὸ σχέδιό τους εἶχε ἐνισχυθῆ τόσο ἀπρόοπτα...

—Τί λές, βρὲ παιδί μου! καὶ ξαναχτύπησε τὰ χεῖρια ὁ κ. Β. Αὐτὸ εἶναι φορτικὸ!

Ἔμεινε σιωπηλὸς μιὰ στιγμή σὰν νὰ ζύγιζε μὲ τὸ νοῦ του κάτι φοβερό κι' ὕστερα ξέσπασε:

—Κύτταξε! Κύτταξε μητέρα! Κύτταξε διαφθορά, νάχει φτάσει ὡς τὰ τελευταῖα κουτσοχώρια! Ἄ, ἀγαπῆτε μου...

Κι' ἄρχισε μὲ μιὰ πληθωρική ὁρμή, ἀναπάντεχη, ν' ἀραδιάζει κάθε λογῆς πράματα. Ρητά, στίχους, ἀποφθέγματα βροχή. Ἐνῶ ὁ γιατρός στὸ μεταξὺ εἶχε μείνει ἀναυδός. Ὡστε ἡ ἀγανάκτησις τοῦ κ. Β. ἦταν γι' αὐτό; Μὰ τί λοιπόν; Ὅταν τοῦ ἔλεγε ὄλα τ' ἄλλα τοῦ περιστατικῶ ἦταν κουφός; Κι' ὕστερα τόσα καὶ τόσα ἄλλα πὺν τοῦλεγε πρὶν, δὲν τάχε ἀκούσει; Τόσος ὄγκος γαλήνης, ποῦχε κατορθώσει—τί κατόρθωμα!—νὰ μὴν παραξενεύεται

μὲ καμμιά κατάστασις... ἐνενηντα τόσα κιλὰ γαλήνης, περιμεναν νὰ ἐκτραγοῦν—καὶ πῶς!—γιὰ τὸ φταίξιμο μόνο; Ὁχι γιὰ τὴν ἐγκατάλειψι, πού ἔσπρωχνε πρὸς τὸ φταίξιμο;

Ἀστραλαιὰ δοκίμασε ἕνα αἶσθημα γνώριμο. Σὰν νάπιανε τὴν αἰτία μιᾶς ἀρρώστιας. Ὅλα σὰ νὰ ἔλαμπαν μέσα σὲ σκληρὸ φῶς. Ἐντελῶς ἀνέλπιστα εἶχε μπροστά του τὴν ἀπάντησι σ' ἐκεῖνο τὸ «τί πάθαμε».

Δυσκολεύτηκε νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἐκκρηξι. Προφασίστηκε κούρασι, καληνύχτισε βιαστικά καὶ δὲν εἶπε τὸ τέλος τῆς ἱστορίας. Τὸ λέει ὁμως τώρα σὲ σὰς, ἀγαπητοί μου.

★

Ἡ μάνα λοιπὸν εἶπε τὸ μυστικὸ της, κι ἄρχισε μιὰ μακρὰ συζήτησι ἀνάμεσά τους. Εἶπε ὁ γιατρός γιὰ τὸν ἄγνωστο ἄνθρωπο πού ἐτοιμάζεται. Ποιὸς ξέρει ποιὸς θάναι; Τί εὐτυχία μπορεῖ νὰ φέρει στὸ σπῖτι σὰ μεγαλώσει! Μὰ ἡ μάνα εἶναι μέσ' τῆ φωνῆ καὶ βλέπει τρία στόματα ἀνοιχτὰ πού περιμένουν. Παλεύει μέσα της. Ἡ μοδίστρα τῆς εἶπε πὸς στὴ Σαλονίκη καὶ στὴν Ἀθήνα ὄλες τὸ ἴδιο κάνουν, γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὴ σιλουέτα τους, γιὰ νὰ μὴν ἔχουν φασαρίες, δὲν ξέρω γιὰ τί ἄλλο. Ἐτούτη ὁμως δὲν σκέφτεται σαπυνοφουσκες. Τρία στοματάκια εἶναι ἀνοιχτά. Ποιὸς θὰ τῆ θρέψει; Ποιὸς θὰ θρέψει ἀκόμα δίπλα σ' αὐτὰ μιὰ μάνα μ' ἕνα νεογέννητο; Ἡ ἀγωνία της μουσκεύει τὸ μέτωπο. Ὁ γιατρός καταλαβαίνει πὸς τὸ χάνει τὸ παιχνίδι. Δὲν τὴν πείθει κι' ἄμα φύγει ἀπ' αὐτὸν θὰ πάει νάβρει ἄλλοῦ τὰ «χάπια» Εἶναι τόσο εὐκολο!

Μέσ' τὸ δωμάτιο μόνο τὸ τρίξιμο τῆς φωτιᾶς ἀκούγεται. Ἡ Ἀννούλα χτυπάει τὰ χεράκια της καθὼς σκαρφάλωσε γιὰ ἕνα λεπτὸ σὲ κάποιον σκαμνί. Στ' ὄχρῳ, ἄπλυτο προσωπάκι της χαράζει ἕνα πλατὺ χαμόγελο.

Βλέπει ὁ γιατρός τὸ παιδί. Σκέφτεται τ' ἄλλο, ἐκεῖνο πού κρίνεται τώρα ἡ ζωὴ ἢ ὁ θάνατός του... Κάτι ἀνατηδαίει ξαφνικά μέσα του. Μιὰ ἔμπνευσι. Σηκώνει ἀπότομα τὸ κεφάλι καὶ βλέπει τὴ βασανισμένη μάνα κατάματα:

—Ἀκουσέ με, τώρα πού θὰ φύγεις,

ἀφήνεις τὴν Ἀννούλα ἐδῶ;

—Τί νὰ τὴν κάνεις; λέει ἐκεῖνη παραξενεμένη.

—Θὰ τίς κάνω δυὸ ἐνέσεις νὰ τὴν σκοτώσω! Ἀπαντᾷ σκληρὰ ὁ γιατρός, κυττάζοντάς τὴν ἐπίμονα.

..Ἐνα ρῖγος τὴν συντάραξε κι' ἄρχισε νὰ κλαίει μὲ λυγμούς. Κατάλαβε καλὰ τί θέλουν νὰ ποῦν αὐτὰ τὰ λόγια.

—Γιατρέ μου, λέει μέσ' τ' ἀναφυλλητά της, τοῦτο εἶναι ζωντανό, τὸ βλέπω. Τ' ἄλλο δὲν τὸ γνώρισα ἀκόμα...

—Δὲν εἶναι τὸ ἴδιο; Κάνει τώρα ὁ γιατρός κι' ἡ φωνὴ του γίνεται ἀπότομα βραχνή. Εὐχόμαι στὰ τρία χρόνια ἀπάνω, ὅταν βλέπεις καὶ τὸ καινούργιο νὰ γυρίζει μέσ' τὰ πόδια σου, νὰ μὴν τὰ θυμᾶσαι τοῦτα δῶ. Νὰ μὴ θυμᾶσαι πὸς ἡ μάνα του εἶχε ἀποφασίσει νὰ τὸ σκοτώσει κι' ἕνας ξένος τὸ γλύτωσε.

Δὲν θὰ τὴν ξεχάσει ὁ γιατρός κείνη τὴν ὥρα: σήκωσε τ' ὄχρῳ, τὸ μουσκεμένο στὰ δάκρυα πρόσωπο κι' ἔκανε τὸ σταυρό της. «Θέ μου, συχώρα με...» μουρμούρισε μὲ μιὰν ἔκφρασι πού σοῦ σπάρραξε τὴν καρδιά. Ὅποτερα μάζεψε τὸ σάλι της καὶ σκουπίζοντας τὰ δάκρυα ἀναστέναξε σὰ νάφευγε ἀπὸ πάνω της ἕνα ἀσήκωτο βάρος.

Ὅταν πῆρε τὴν Ἀννούλα ἀπ' τὸ χέρι κι' ἀποχαιρέτησε κάτι τὴν ἴδιον χαμόγελο σχεδιαζόταν στὰ χεῖλη της...

★

Τώρα πού τὰ μάθατε ὅλα θὰ μαντεύετε τί ἔνοιωθε ὁ γιατρός φεύγοντας ἀπ' τὸ σπῖτι τοῦ κυρίου Βῆτα. Τὸ τελευταῖο ἐπεισόδιο τᾶχε παρασύρει ὅλα τ' ἄλλα γιὰ χωριά κι' ἀνθρώπους, εἶχε φέρει σὲ δεύτερη σειρὰ ὡς καὶ τὴν ὀδονηρὴ κείνη τὴν ἀνακάλυψι πάνω στὸ «τί πάθαμε;», εἶχε ἀφήσει τὴν καρδιά του νὰ χοχλακίζει, γεμάτη ἀπὸ τοῦτα δῶ μόνο:

«Διαφθορὰ ἀλήθεια ποῦχε δείξει ἡ ἔρμη ἢ μάνα! Ἦταν ὀλομόναχη. Δὲν εἶχε «τοῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι». Δὲν εἶχε νὰ περιμένει μήτε ψίχουλο ἀπὸ κανέναν. Πὸς θὰ πέθαινε ἡ ἴδια; Μήτε πού τὸ λογάριζε. «Χαρᾶς τὸ πρῶμα! Τέτοια ζωὴ σκυλίσια μήτε στοὺς ὀχτροὺς του νὰ μὴ καταριέται κανένας». Ἐτσι τῶχε πῆ. Μὰ αὐ-

τὰ τὰ τρία πλάσματα, ἀσήμαντα ἴσως γιὰ μᾶς, βρώμικα, κοκκαλιάρικα, μὰ γι' αὐτὴν τὰ τρία τῆς παιδιᾶ, πῶς νὰ τὰ βλέπει ν' ἀργοσβήνουν μέσ' τὴν ποδιά τῆς; Πρῶτα ἦταν μάνα τούτων τῶν τριῶν, τῶν ζωντανῶν κι' ὕστερα μάνα τοῦ ἀγέννητου. Τοῦτα τᾶξε βυζάσει. Τᾶξε νανοῦρσει. Εἶχε δὴ τὸ πρῶτο τους χαμόγελο νὰ χαράξει. Τί λοιπὸν σὰν τὰ πονοῦσε πῶς πολὺ ἀπ' τ' ἄλλο πού ἦταν στὸ σκοτάδι;

Τὰ εἶδαν αὐτὰ οἱ κύριοι Βῆτα; Τὰ εἶδαν. Κι' ὅμως ἔμειναν κλειδαμπαρωμένοι σ' ἓνα εὐτραφέστατο «πρᾶμα» (πού ὅσο ἀρωματισμένο καὶ νᾶναι, ὅσο λιβανισμένο καὶ νᾶναι, τομάρι θὰ τὸ πῆς!). Ἐμειναν στεγανοὶ στὸ πόνου τῆς. Γιὰ δεῖτε «πρᾶμα» ἔ; Νὰ μένει ἀδιάβροχο στὸν πόνου τῶν διπλανῶν μας, μὰ νᾶναι τόσο ἀπορροφητικὸ στὶς «ἠθικὲς παραβάσεις» (τῶν διπλανῶν μας πάντα!)

Παράβασις «ἐν ὄψει»; Οἱ εὐτραφέστατοι κύριοι Βῆτα ἀποκοτῶν μιὰν εὐκίνησιά τρομακτικὴ. Σκύβουν—ἐπὶ τέλους!—πρὸς τὴ γῆ, κι' ἀπίστευτο μ' ἀληθινὸ, τὰ καλοδιατηρημένα τους δάχτυλα τὴν ἀγγίζουσιν! Ἰερὸ τὸ καθῆκον, βλέπετε, πρέπει νὰ βροῦν τὶς πέτρες. Πέτρες βαρεῖες γιὰ τὸ λιθοβολισμό. Ἡ «ἀμαρτωλὴ» πρέπει νὰ χαθῆ: θάνατος...

Ἡ ἔρημη ἢ μάνα! Μέσ' τὸ μαρτύριό τῆς περιμένε ν' ἀνοίξουν αὐτὰ τὰ καλοθρεμένα χέρια. Ἄν ὄχι γιὰ νὰ τῆς πετάξουν ἓνα ψίχουλο, τοῦλάχιστο μὴν τύχει ἀπὸ μόνο του καὶ πέσει κἀνα ψιχουλάκι στὴν ποδιά τῆς. Καὶ τώρα τὰ βλέπει νὰ τεντώνωνται σφίγγοντας τὶς πέτρες.

Ἦταν τόσοσ ὁ «ἱερός» τους ζῆλος νὰ πατάξουν τὴ «διαφθορά», πού δὲν τοὺς ἔμεινε καιρὸς νὰ δοῦν μιὰ λεπτομέρεια: Πῶς ἂν ἔρριχναν τὸ ψίχουλο δὲν θάταν ἀνάγκη ποτὲ νὰ συγχιστοῦν. Ἡ μάνα τῆς Ἄννούλας δὲν θάταν πιά μονάχη. Θὰ εἶχε «ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίναι». Δὲν θὰ βρισκόταν ποτὲ στὴν ἀνάγκη νὰ πρέπει νὰ σηκώσει τὰ μάτια τῆς ψηλὰ καὶ νὰ πῆ «Συχώρα με Θεέ μου»...

Ὅλα τοῦτα γυρίζουν ἔτσι ἀνακατεμένα μέσ' τὸ κεφάλι τοῦ γιατροῦ. Κι' ἀπὸ ὦρα σὲ ὦρα, ξανάρχεται ἡ ἴδια ἀπορία μπροστά του: Τόση ἀναισθησία! Πῶς γί-

νεται τόση ἀναισθησία μέσα σὲ τόσο «πνευματικὰ» καὶ «ψυχοφελῆ» (ὄροι τόσο ἄφθονοι στὸ λεξιλόγιό τοῦ κ. Β.);

Χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃ ὁ νοῦς του, κάνει ἓνα σάλτο. Πάει καὶ φέρνει τὸ Γιώργη (τὸ νοσοκόμο του) καὶ τὸν στήνει δίπλα στοὺς διαφόρους κυρίους Βῆτα. Ἐνας σκληρός, βουνήσιος στρατιώτης ἦταν, ἀπ' τὰ χωριά τῆς Φλώρινας. Γράμματα ἤξερε ὅσο νὰ ξεχωρίζε τὸ ἄλφα ἀπ' τὸ βῆτα. Ὅσο ἀπὸ «εὐαίσθησις»; Ἀγρίμι ἀληθινὸ! Ἐ, λοιπόν, αὐτὸ τ' ἀγρίμι μπῆκε μέσ' τὸ δωμάτιο κλαίγοντας, σὰν ἔφυγε ἢ μάνα τῆς Ἄννούλας κεῖνο τὸ βράδυ. (Θυμώσατε πῶς ἀναβαν φωτιά ὅταν χτύπησε ἢ πόρτα, πῶς βγήκε ὁ Γιώργης στὸ «χαγιατί» καὶ καταλαβαίνετε πῶς ἀπὸ κεῖ, δίχως νὰ τὸ θέλει, τᾶξε ἀκούσει ὄλα).

Θυμᾶται ὁ γιαντρός πῶς κάθησαν στὴ φωτιά μπροστά καὶ σκάρωσαν ἓνα ἀπ' τὰ «σχέδια ἐνεργείας» πού ἔβαζαν σ' ἐφαρμογὴ, ὅταν χτυποῦσε τὴν πόρτα ἄνθρωπος, πού εἶχε ἀνάγκη. (Τί σχέδια ἦταν αὐτὰ, μὴ ζητήσετε νὰ τὰ μάθετε. Ἀνήκουν στὸ ἄκρως ἀπόρητο ἀρχεῖο τους). Αὐτὰ τὰ σχέδια εἶχαν πάντα μιὰ παράξενη ἐπίδρασι πάνω στὸ Γιώργη. Ἀφοσιωνόταν ὁλόκληρος στὸ ρόλο του καὶ τὸν ἐκτελοῦσε μὲ μιὰ πρωτόγονη, βαθεῖα λαχτάρα. Θυμᾶται ὅμως, σὰν τέλειωσαν αὐτὴ τὴ φορὰ κι' ἀποφάσισαν τὸ τί καὶ τὸ πῶς γιὰ τὴν μάνα τῆς Ἄννούλας, τὰ μάτια τοῦ Γιώργη ν' ἀστράφτουν μ' ἓναν καινούργιο τρόπο καὶ τὴ σιδερένια του τὴ φουῦχτα νὰ τοῦ σφίγγει τὸ χέρι μὲ μιὰ πελώρια χαρά...

Ὁ Γιώργης δίπλα στὸν κύριο Βῆτα!

Καὶ πάλι ἐκείνη ἢ λέξι: ἀναισθησία!

Καὶ πάλι ὄλα νὰ γυρίζουν ἄνω-κάτω μέσ' τὸ νοῦ τοῦ γιατροῦ.

Σιγά-σιγά ὅμως ἀνεβαίνει στὴν ἐπιφάνεια, σχηματίζεται καὶ πῆξει μιὰ διαπίστωση πού τὸν ἔκανε νὰ μείνει μ' ὀρθάνοιχτα μάτια:

Ναί, ἦταν φανερό. Τί παράξενο, ἀληθια! Ποιὸς θὰ τὸ πίστευε! Τὴ μάνα τῆς Ἄννούλας ὁ γιαντρός τὴν κατάφερε νὰ σηκώσει τὰ μάτια πάνω ἀπ' τὴν ἔρημιά τῆς καὶ νὰ δῆ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τῆς ζή-

τησε—στ' ὄνομά Του—μιὰν ἀσήκωτη θυσία! (ποῖος ξέρει, πόση!) Τώρα ὅμως, ἀπόψε, πού εἶχε μπροστά του τοὺς κυρίους Βῆτα, ἐκείνους πού εἶχαν ἀφήσει τὴ φτωχή μάνα κατὰμονη μέσ' τὴν καλύβα της, τί εἶχε καταφέρει; Ἀπόψε πού εἶχε μπροστά του τοὺς πρώτους ἔνοχους, κείνους πού τὸ ἔγκλημά τους εἶχε δημιουργήσει ὄχι μόνο τὸ ἄλλο μὰ ἓνα σωρὸ ἄλλα, τί ἔκανε; Γιά τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τί ἔχει χρέος νὰ κάνει;

Εἶναι γιαιτρός κι' οἱ μητέρες σὰν τὴ μάνα τῆς Ἀνούλας δὲν τελειώνουν. Αὐριο ὅμως πού θὰ ξανάρθουν πῶς, μὰ πῶς, μὲ ποιο δίκαιωμα, νὰ τοὺς πῆ τὰ ἴδια λόγια ἂν δὲν ἔχει πῆ κάτι τέλος πάντων σ' ὄλους τοὺς κυρίους Βῆτα;

Κάθισε μὲ σφιγμένα δόντια, μπροστά στο ἑτοιμόρροπο γραφεῖο ποῦχε παλιότερα σὰν φοιτητής. Νὰ γράφει ἤθελε. Μ' αὐτὸ εἶναι μιὰ κουθέντα. Μὲ τὸ νὰ μὴν εἶναι κανένας σπουδαῖος συγγραφέας τ' ἀράδιασε ὄλα πρόχειρα, ὅπως τὰ διαβάσατε. Ἄλλα ἄρχισε νὰ γράφει, μ' ἄλλα συνέχισε. Μὴ χειρότερα δηλαδή. Καὶ κάτω-κάτω δὲν κατάφερε νὰ γράφει παρὰ τοῦτο:

«...εἴμαστε ἓνα Σῶμα.

Τῶνα μέλος φοράει ξυλοπάπουτσο, τ' ἄλλο μεταξωτὴ παντόφλα. Τῶνα τρώει μπομποτά, τ' ἄλλο διεννέζικα φραντζολάκια. Κι' ὅπως ὄλα τοῦτα εἶναι καλὰ κι' ἅγια, θὰ κλείσουμε καὶ τούτη τὴ μέρα φιθυρίζοντας Πάτερ ἡ μ ὦ ν.

Μὰ πρὸς Θεοῦ, ὄχι τόση ἔκστασι!

Ἐδῶ Γῆ καὶ Οὐρανὸς τράνταξαν ἀπ' τὴν Ἀπάντησι. Μήπως θὰ ἐκπλαγεῖτε, ἂν τὴν ἀκούσετε; Οὐαί! ἦταν ἡ Ἀπάντησις. Ναί, ἔτσι ἀκριβῶς: «Οὐ αὶ ὕ μ ἰ ν!...». Ἡ συνέχειά της δὲν ἀκούστηκε μέσα στὴν ὀργισμένη βουή, ὅμως βρίσκεται στὸν Ματθαῖο, κεφάλαιο εἰκοστὸ τρίτο. Μ' αὐτὸ πιά τὸ ξέρετε ἀπόξω κι' ἀνακατωτά, κύριε Βῆτα.

Ἀπίστευτο θὰ πεῖτε. Τέτοια ἀπάντησι σὲ τόση πνευματικὴ ἔκστασι!

Κι' ὅμως, κύριε Βῆτα, αὐτὴ ἦταν ἡ Ἀπάντησι στίς προσευχές μας. Δὲν χωράει καμμιά ἀπολύτως ἀμφιβολία. Γῆ καὶ Οὐρανὸς τράνταξαν. Μὰ μέσ' τὴν «εὐλαβική» μας «προσῆλωσι», ποῦ ν' ἀκούσουμε...

Καληνύχτα λοιπόν, κύριε Βῆτα. Καλή(;) σας νύχτα.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

1. Έδόθη άλλοτε ή εύκαιρία⁽¹⁾ να διαπιστωθή τούτο τό γεγονός: "Ότι ή Έλλάς, μολονότι επί τέσσαρας σχεδόν αιώνας, εύρίσκετο υπό τόν ζυγόν τής τουρκικής δουλείας, έν τούτοις παρηκολούθει, ιδία από τού 1700 μέχρι τού έτους τής άπελευθερώσεως αυτής (1821), τήν άστρονομικήν κίνησιν—όπως και τήν κίνησιν ή όποία παρατηρείτο διά τās φυσικάς επιστήμας—ήτις έσημειούτο κατά τήν έποχήν εκείνην εις τήν Δυτικήν Εύρώπην και οι Έλληνες επιστήμονες προσεπάθουν, όσον ήδύναντο, να μεταδίδουν τās κυριώτερας έκάστοτε εξέλιξεις τής επιστημονικής έρεύνης εις τούς διανοουμένους και τήν σπουδάζουσαν νεότητα. Ακόμη έδείχθη ότι άρκετοι Έλληνες εκπρόσωποι τών φυσικομαθηματικών επιστημών, διετύπωναν συχνά, μετά πολλής πρωτοτυπίας και δημιουργικής έμπνεύσεως, ιδέας, αντίληψεις και κρίσεις επί διαφόρων έπικαιρών επιστημονικών προβλημάτων. Είς τήν άνάπτυξιν δέ, κυρίως τής άστρονομικής κινήσεως, συνετέλεσαν άναμφιβόλως, έκτός τών άλλων, και τὰ κατά τās άρχάς τού 19ου αιώνου κυκλοφορήσαντα ειδικά έργα, όπως π.χ. Ε. Β ο υ λ γ ά ρ ε ω ς: «Περί τού συστήματος τού παντός» Βιέννη 1805. Κ. Μ. Κ ο ύ μ α: «Στοιχεία Αστρονομίας» Βιέννη 1807. Ν. Θ ε ο τ ό κ η: «Στοιχεία Γεωγραφίας»—μέ τμήμα μαθηματικής Αστρονομίας—Βιέννη 1803' έπίσης και τὰ εις τήν Έλληνικήν μεταφρασθέντα βιβλία: J. L a l a n d e: «Abrégé d' Astronomie (Vol. I-II), Βιέννη

1803, N. L. de Lacaille: *Leçons Élémentaires d' Astronomie Physique et Géométrie*, κλπ.

2. Είς τήν καλλιέργειαν όμως και άνάπτυξιν τής Αστρονομίας έν Έλλάδι κατά τās πρώτας δεκαετίας τού 19ου αιώνου, καθώς έπίσης και εις τήν διάδοσιν τού επιστημονικού έν γένει πνεύματος τών νεωτέρων χρόνων μεταξύ τών Έλλήνων, σπουδαίον άναμφιβόλως ρόλον έπαιξε και ό Έλλην έρευνητής άρχιμανδρίτης Διονύσιος Πύρρος ό Θεσσαλός (1777-1853). Και ή επιστημονική δράσις τού Πύρρου, είναι χαρακτηριστική τών έπικρατουσών τότε τάσεων έν Εύρώπη και τού άντικτύπου τόν όποίον είχον αύται έν Έλλάδι.

3. Ο Πύρρος, όπως μάς πληροφοροεί και εις λίαν ένδιαφέρον άρθρον του ό κ. Ε. Φωτιάδης⁽²⁾ παρέμεινεν έπ' όλίγον ως έφημέριος τής Ορθοδόξου Έκκλησίας έν Λιβόρνω τής Ιταλίας, έν συνεχεία δέ έσπούδασεν εις τό Πανεπιστήμιον τής Παδούης (1808-1813) όπου άνεκνήρυσθη «ιδιόκτωρ τής Ιατρικής και χειρουργικής». Αλλά δέν ειδικεύθη μόνον εις τήν Ιατρικήν. Καθ' όλον τό διάστημα τών σπουδών του έξησκείτο επί πέντε μήνας κατά τό θέρος εις τήν πρακτικήν Αστρονομίαν έν Μιλάνω, εργαζόμενος εις τό εκεί Αστεροσκοπείον τής Brera, ένω συγχρόνως εξέπαιδευτο εις τὰ μεγάλα Νοσοκομεία τής πόλεως ταύτης. «Έπειδή, γράφει εις τήν αυτοβιογραφίαν του ό Πύρρος, μετέβαινον δις και τρις τήν ήμέραν εις τό Αστεροσκοπείον, έλαβον τήν άδειαν τού Υπουργού τών Έσωτερικών και έσύχναζον διά τέσσαρα έτη και πολλάκις έθεώρησα προσεκτικώς τόν ουρανόν μέ τό τηλεσκόπιον τού σοφού Herschel». «Έκεί, λέγει, ήσαν τρεις άστρονόμοι, διωρισμένοι από τόν

(1) α) Δ. Κωτσάκη: Οι Εισηγηταί τών Φυσικών Επιστημών εις τήν Έλλάδα, Ακτίνες, 1943, σ. 92-98.

β) D. Kotsakis: Die Astronomie in Griechenland am 18. Jahrhundert, Med. Lunds Obs. Nr. 15, Lund 1939. Και γ) L' étude de l'astronomie chez les Grecs au XVIII siècle Med. Lunds Astron. Observatorium, Nr. 16, Lund 1940.

(2) Ε. Π. Φωτιάδης: Ο Διονύσιος Πύρρος ό Θεσσαλός, Περιοδικόν «Ακτίνες» 1952, σελ. 209-217.

Ναπολέοντα». Ὁ Ἀββᾶ Οἰαῖνι, ὅστις δι' ἐν ὁλόκληρον ἔτος παρετήρησε καὶ κατέγραψεν ὅλους τοὺς ἀστερισμοὺς καὶ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ οὕτως εὔρε τον νέον αὐτοῦ πλανήτην Οἰαῖνι καλούμενον... Ὁ Ἀββᾶ Cesare ὅστις κατέγραψε τὴν οὐράνιον χάρταν—ἀμφότεροι ἱερομόναχοι, καὶ ὁ Carlini, ὁ ὁποῖος ἠσχολεῖτο μὲ τὴν συντάξιν τῶν ἀστρονομικῶν ἐφημερίδων. Ὁ Πύρρος ἐπεσκέφθη δι' ὀλίγον χρόνον καὶ τὰ Ἀστεροσκοπεῖα τῆς Βιέννης.

4. Ὁ νῦν διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τοῦ Μιλάνου, καθηγητὴς κ. F. Zagar, εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς ἀποστείλῃ τελευταίως περιλήψεις ἐξ ἐπιστολῶν τὰς ὁποίας ὁ Διονύσιος εἶχεν ἀπευθύνει εἰς τὸν μετέπειτα διευθυντὴν Fr. Carlini, μὲ τὸν ὁποῖον φαίνεται ὅτι εὐρίσκειτο εἰς στενήν ἐπικοινωνίαν. Τὰς δύο ἐκ τούτων ἀπέστειλεν ὁ Διονύσιος τὸν Ὀκτώβριον καὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1811 ἐκ Παβίας, δι' αὐτῶν δὲ τὸν πληροφορεῖ ὅτι συνέθεσεν ὁ ἴδιος ἀστρονομικὸν χάρτην καὶ τοῦ ζητεῖ στοιχεῖα τῶν τεσσάρων μικρῶν πλανητῶν: Δήμητρος, Παλλάδος, Ἐστίας, καὶ Ἡρας καθὼς καὶ τοῦ κομήτου Zaccari, προφανῶς διὰ νὰ κάμῃ παρατηρήσεις ἐπ' αὐτῶν. Ἡ ἄλλη ἐπιστολὴ ἐστάλη ἐξ Ἀγκῶνος τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1813 καὶ πληροφορεῖ τὸν Carlini ὅτι σκέπτεται νὰ μεταβῆ εἰς Λονδῖνον διὰ νὰ ἐξασκηθῆ ἀκριβέστερον εἰς τὴν Ἀστρονομίαν, πλησίον τοῦ διασήμου ἀστρονόμου Herschel. Τὴν τετάρτην τὴν ἀπέστειλεν ἐξ Ἀθηνῶν, τὸν Μάρτιον τοῦ 1815, διὰ τῆς ὁποίας τὸν πληροφορεῖ ὅτι τυπῶναι εἰς Βενετίαν Γεωγραφικὸν χάρτην καὶ ὅτι διωρίσθη Καθηγητὴς δημοσίων Σχολῶν, τοῦ ζητεῖ δὲ καὶ ἀστρονομικὰς ἐφημερίδας. Τέλος τὰς ἄλλας δύο ἐπιστολάς ὁ Πύρρος τὰς ἔγραψεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Ἰούλιον 1819 καὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1820 ἀναφέρει δὲ εἰς αὐτάς ὅτι συντάσσει Ἀστρονομίαν καὶ ἀσχολεῖται μὲ ἀστρονομικὰς μελέτας, βεβαίως τὴν λήψιν ἀστρονομικῶν ἐφημερίδων καὶ τοῦ ζητεῖ καὶ ἄλλα βιβλία, ἐν ὅς καὶ ἓνα περὶ Μαγνητισμοῦ.

5. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐδίδαξεν Ἀστρονομίαν καὶ Μαθηματικὰ ἐν Ἀθήναις, ἐξέδωσε δὲ πλείστα ὄσα βιβλία.

Ἐξ αὐτῶν ἀναφέρομεν τὰ ἐξῆς: «Πρακτικὴ Ἀστρονομία» Ἀθήναι 1836, σελίς 296 ἰστ', μὲ πλείστα σχήματα ἐκτὸς κειμένου. «Γεωγραφίαν Μεθοδικήν» Ἐνετία 1818 καὶ ἔκδοσις Β' Ναύπλιον 1834, σελ. 380, μὲ χάρτας ἐκτὸς κειμένου καὶ πλείστα γεωμετρικὰ σχήματα. «Ἄτλας νεώτερος», Ἀθήναι 1845, σ. 69, μὲ 24 γεωγραφικοὺς χάρτας καὶ τινὰς ἐγγχώμους ἐκτὸς κειμένου. «Ἀριθμητικὴν» Ναύπλιον 1828 σελ. 48, εἰς τὴν ὁποίαν καταχωροῦνται ἀρκετὰ ἀριθμητικὰ παραδείγματα μὲ στοιχεῖα ληφθέντα ἐκ τῆς Ἀστρονομίας. Τέλος ἐκκυκλοφόρησε καὶ πλῆθος ὑδρογείων οὐρανίων σφαιρῶν.

6. Ὁ Ἕλλην οὗτος σοφὸς παρουσίασε ἰσχυρὰν κλίσην πρὸς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας, ἥδη ἀπ' ἧς ἐφοίτα εἰς τὰς περιφημοὺς Σχολὰς Κυδωνιῶν καὶ Χίου. Διότι, γράφει, «πρὸς κατάληψιν τῆς Γεωγραφίας» κατεσκεύασα τὸ 1803 «διὰ πρώτην φορὰν, σφαιραὶν ὑδρογείων, χωρὶς νὰ ἰδῶ ἄλλην, προσαρμόσας δύο ἡμισφαίρια εἰς τὴν ξυλίνην σφαιραν μου». Τὸ 1806 κατασκευάζει σφαιραν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ χαλκοῦ, μὲ τοὺς 110 ἀστερισμοὺς, «ἕκκαμα δὲ τοῦτο, λέγει, διὰ νὰ καταλάβω καλῶς τὴν Ἀστρονομίαν». Προσθέτει ἀκόμη ὅτι «πρὸς γύμνασίν μου κατεσκεύασα γωνιομέτρας, χάρτας καὶ σφαίρας». Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον, εὐρίσκειν εὐκόλως κατὰ τὴν νύκτα τὰς θέσεις τῶν ἀστέρων ἐπὶ τῆς πραγματικῆς οὐρανοῦ σφαίρας. Κάτι ἀνάλογον ἔκαμε βραδύτερον ἐν Λιβόρνῳ καὶ ἐν Μιλάνῳ ὅπου ἠσχολήθη μὲ τὴν κατασκευὴν χαρτῶν καὶ σφαιρῶν, «ἰδίαις χερσὶ χαλκοχαράξας ἐτύπωσα διὰ τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος». Βραδύτερον κατεσκεύασε «μεγάλαν γεωγραφικὰς σφαίρας καὶ ἓναν ἄτλαντα τοῦ σφαιρωτοῦ». Μίαν μεγάλην ὑδρογείων σφαιραν, εἰδικῶς κατασκευασθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, ἐδώρησε τὸ 1844 εἰς τὸ νεωστὶ τότε ἰδρυθέν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

7. Ἡ δημοσίευσίς τῆς «Πρακτικῆς Ἀστρονομίας» ὑπὸ τοῦ Πύρρου εἶχεν ὡς κύριον σκοπὸν νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν καὶ τῶν ἀναγνωστῶν του πρὸς σπουδὴν τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Διότι, γράφει εἰς τὴν εἰσαγωγὴν, ὅτι «δὲν εἶναι μᾶ-

θημα ἡδονικώτερον εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ τῆν Ἀστρονομίαν, οὔτε γλυκύτερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν οὐράνιον ἐπιστήμην». Μὲ τὴν ἐπιστήμην δὲ αὐτὴν «τὴν σήμερον καταγίνονται ὅλα σχεδὸν τὰ σοφὰ ἔθνη τοῦ κόσμου, μάλιστα καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν» καὶ «ὄλοι οἱ κόποι τῶν μαθηματικῶν, καὶ ὄλοι οἱ ἀγῶνες σχεδὸν τῶν σοφῶν, δὲν ἀποβλέπουσιν εἰς ἄλλο, παρὰ εἰς τὴν προχώρησιν τῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων». Ἀπαριθμεῖ ἀκολούθως ὅλας τὰς πρακτικὰς ὠφελείας ἐκ τῆς σπουδῆς τῆς Ἀστρονομίας καὶ ὁμολογεῖ ὅτι μὲ τὴν ἐργασίαν του αὐτὴν θὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς ἄλλον «φιλόκαλον Ἕλληνα νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸς ἐντελεστέραν».

8. Εἰς τὸ Α' μέρος (σ. 1-160), τὴν Π λ α ν η τ ο γ ρ α φ ί α ν ἐκθέτει μὲ σαφῆνειαν καὶ μέθοδον τὰ συστήματα: Πτολεμαίου, Τύχωνος καὶ Κοπερνίκου. «Ὁ σοφὸς Κοπερνίκος, γράφει, καθὼς καὶ οἱ πρόγονοι ἡμῶν, θέτουν τὸν λαμπρὸν ἥλιον εἰς τὸ κέντρον τοῦ πλανητικοῦ συστήματος». Καὶ προσθέτει ὅτι τὴν ἀκίνησιν τοῦ ἡλίου πρῶτος ὑπεστήριξεν «Ἀρίσταρχος τις Σάμιος, καὶ ὁ Φιλόλαος ἢ ὁ Κλεάνθης ὁ μαθητὴς τοῦ Ζήωνος τοῦ Σταϊκοῦ. Οἱ μεταγενέστεροι ὅμως τῶν ἀστρονόμων, συνεχίζει, μάλιστα οἱ Ἀλεξανδρινοί, ἐκκλίναντες τῆς ὁδοῦ καὶ μεταχειριζόμενοι τὴν ἀμάθειάν των εἶπον, ὅτι ἡ Γῆ μένει ἀκίνητος, ὁ δὲ Ἥλιος καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἄστρα ἀκαταπαύστως κινοῦνται περὶ τὴν Γῆν μας ὡς δορυφόροι αὐτῆς, τὸ ὅποιον εἶναι πολὺ ἄτοπον, καθὼς θέλομεν ἰδεῖν. Ὅμιλεῖ περὶ παραλλάξεως καὶ πῶς, τῇ βοήθειᾳ αὐτῆς, δυνάμεθα νὰ εὑρωμεν τὰς ἀποστάσεις τῶν πλανητῶν. Δίδει ἀριθμητικὰ παραδείγματα πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς παραλλάξεως Ἥλιου, Σελήνης, Πλανητῶν. Κάμνει λόγον περὶ δώδεκα Πλανητῶν, διότι εἰς τοὺς τότε γνωστοὺς 7 μεγάλους πλανήτας, κατατάσσει καὶ τοὺς πέντε μικροὺς. Ἦτοι τοὺς: Ἡρῶ, Δῆμητρον, Παλλάδα, Ἔστιαν καὶ Oriani. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸ Β' μέρος (σ. 161-292), τὸ τῆς Ο ὕ ρ α ν ο γ ρ α φ ί α ς ὁ σ. κάμνει σύντομον περιγραφὴν τῶν 110 ἀστερισμῶν τοῦ βορείου καὶ νοτίου ἡμισφαιρίου μὲ τὴν μυθολογικὴν ἱστορίαν τῶν ὀνομασιῶν αὐτῶν καὶ ἀκολούθως προσδιορίζει, κατὰ

προσέγγισιν, τὰς θέσεις τῶν 3.443 ἀστέρων οἵτινες περιέχονται εἰς αὐτοὺς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἀναγνώστης ὑποβοηθεῖται εἰς τὴν εὐκόλον ἀνεύρεσίν των. Εἰς τὸ θέμα αὐτὸ εἶχεν ἰδιαιτέραν ἐξάσκησιν ὁ Π., διότι ἀναφέρει ὅτι ἐγνώριζε κατ' ὄνομα τοὺς ἀστέρας, καὶ ἐλάμβανε καθ' ἐκάστην νύκτα τὰς θέσεις αὐτῶν μὲ τὴν βοήθειαν τῆς τεχνητῆς σφαίρας, τοῦτο μὲν διὰ νὰ τοὺς γνωρίζῃ ἐπακριβῶς, τοῦτο δὲ «μήπως ἐφαίνετο καὶ ἄλλος κανένας πλανήτης ἢ κομήτης, κινούμενος εἰς τὸν οὐρανόν, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀστέρων», ὅπως συνέβη μὲ τὸν διδάσκαλόν του Oriani, ὅστις ἀνεκάλυψε ἓνα νέον μικρὸν πλανήτην.

9. Ἀσφαλῶς ὁ Πύρρος ἦτο πολὺ ἐξησκημένος εἰς τὰς ἀστρονομικὰς δι' ὄργανων παρατηρήσεις καὶ ἔδιδε μεγάλην βαρύτητα εἰς αὐτάς. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐξ ὅσων ὁ ἴδιος, πολλαχοῦ τοῦ ἔργου του, ἀναγράφει ὅτι δηλαδὴ ἐξετέλει παρατηρήσεις διὰ τοῦ τηλεσκοπίου ἢ καὶ τῇ βοήθειᾳ ἄλλων ὀργάνων. Ἄξιον ἰδιαιτέρας σημειώσεως εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον σημειώνει εἰς τὸ βιβλίον του (σ. 129-130), ἐξ ἀφορμῆς δημοσιεύσεως ἑλληνικῶν καὶ ξένων ἐφημερίδων. Ὅτι δηλαδὴ ὁ J. Herschel, ὁ υἱὸς τοῦ περιφήμου W. Herschel «ἐκάμεν τινὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις του εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, παρατηρῶν μὲ τὸ τηλεσκόπιον τοῦ πατρός του» καὶ ὅτι «εἶδε καθὼς λέγουσι, τὴν Σελήνην πλησίον ἕως 30 μίλια, ἔχουσαν ζῶα τινὰ παράξενα, πούλια καὶ φυτὰ κλπ.». Πρόκειται προφανῶς, περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ J. Herschel εἰς Νότιον Ἀφρικὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐφωδιασμένος οὗτος μὲ κατοπτρικὸν τηλεσκόπιον τῶν 20 Ἴντσῶν διαμέτρου καὶ διοπτρικὸν τῶν 7 Ἴντσῶν, ἐξετέλεσε τὰ ἔτη 1834-1838, διὰ πρώτην φοράν, παρατηρήσεις εἰς τὸν ἄγνωστον νότιον οὐρανόν. Καὶ ὁ Πύρρος δημοσιεύων τὸ 1836 τὸ παρὸν ἔργον του, διὰ νὰ εἶναι ἐνημερωμένος καὶ ἐπὶ τῶν τελευταίων προόδων τῆς ἐπιστήμης, ἀναγράφει τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων τοῦ Herschel, τὰ ὑποβάλλει ὅμως, εἰς κριτικὴν καὶ μερικὰ ἐξ αὐτῶν τὰ ἀπορρίπτει. Διότι παρατηρεῖ τὰ ἀκόλουθα: «Ἡμεῖς ὅμως, ἐὰν

δὲν εἶδωμεν, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸ πιστεύσωμεν, διότι καὶ ἐγὼ ὢν ποτὲ εἰς τὰ Μεδιόλανα τῆς Ἰταλίας, πολλάκις ἐπαρτήρησα μὲ ἄλλον τηλεσκοπίον τοῦ Ἑρσελ καὶ δὲν ἠδυνήθην νὰ ἴδω μηδὲν εἰς τὴν Σελήνην, ἐκτὸς τῶν μεγαλοτάτων αὐτῆς ὀρέων, καὶ τινῶν ἄλλων κηλίδων μελανῶν. Οἱ ἀστρονόμοι, συνεχίζει, καταγράφοντες τὴν Σελήνην τῆς ἐσχιδίαςαν καὶ τὰ ὄρη αὐτῆς καὶ τὰς κοιλάδας, καὶ τὰς ὀνόμασαν τόπον τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Ἀρχιμήδους, τοῦ Κοπερνίκου καὶ θάλασσαν τῆς Κασπίας, τῆς βροχῆς κλπ. Τὰ μέρη ταῦτα ἴσως θέλει ἔλθῃ καιρὸς, νὰ ἀνακαλυφθῶσι καλῶς, ἀφοῦ κατασκευασθῶσιν ὄργανα καὶ τηλεσκοπία ἐντελέστερα, καὶ τότε βέβαια πᾶς λόγος εἶναι μάταιος». Ὁμιλῶν δὲ γενικώτερον περὶ τοῦ κατοικησίου ἢ μὴ τῶν μελῶν τοῦ πλανητικοῦ συστήματος ὑποστηρίζει μετὰ θάρρους ὅτι, θεωρήσας πολλάκις καὶ προσεκτικῶς τὸν οὐρανὸν διὰ τοῦ τηλεσκοπίου «μηδὲν εἶδον, μήτε εἰς τὸν Ἥλιον, μήτε εἰς τὴν Σελήνην, μήτε εἰς ἄλλον πλανήτην, ὥστε μάταιως καυχῶνται τινὲς ἡμιτελεῖς ἀστρονόμοι, ὅτι βλέπουσιν εἰς τοὺς πλανήτας καὶ Σελήνην ζῶα, καὶ ἀνθρώπους καὶ λοιπά» (Περιήγησις, σ. 59).

10. Ἐξ ὧν γράφει ἐνταῦθα ὁ Πύρρος φαίνεται σαφῶς ὅτι πρόκειται περὶ ἐπιστήμονος ὅστις διατυπώνει τὰς ἀπόψεις του βάσει τῶν πειραματικῶν δεδομένων, καὶ δὴ στηριζόμενος εἰς παρατηρήσεις τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος ἐξετέλεσεν ἐν Μιλάνῳ, πᾶσα δὲ τυχοῦσα μεταβολὴ τῶν ἀποψέων του ὡς πρὸς τὸ κατοικησιμον ἢ μὴ τῆς Σελήνης, νὰ ἐξαρτηθῇ, λέγει, ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῶν μεταγενεστέρων ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων, αἵτινες θὰ γίνουσι μὲ «ὄργανα καὶ τηλεσκοπία ἐντελέστερα». Ἐδίδε δὲ οὗτος μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν δι' ἀστρονομικῶν ὀργάνων ἐκτέλεσιν παρατηρήσεων, ἄνευ δὲ τῆς γνώσεως καὶ χρήσεως τούτων δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἀστρονόμος. Ἐπὶ παραδείγματι περὶ τοῦ ἐξάντος γράφει (σ. 240) τὰ ἑξῆς: «Τοῦτο τὸ ὄργανον εἶναι πολλὰ χρειάζομενον εἰς κάθε ἀστρονόμον καὶ γεωγράφον, ἐπειδὴ ἕνας γεωγράφος, ἢ περιηγητὴς ἢ ἀστρονόμος ἀνίσως δὲν ἔχει εἰδησιν αὐτοῦ τοῦ ὀργά-

νου δὲν ἐξεύρει πλέον τὸ ἐπάγγελμά του».

Ἀκόμη θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναφερθῇ ἢ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη παρατήρησις τοῦ περιέρρου φαινομένου τῆς παλιρροίας τοῦ στενοῦ τοῦ Εὐρίπου. Γράφει: «Κατὰ τὸ 1816, 5 Ἰανουαρίου, εὐρισκόμενος εἰς Χαλκίδα, ὡς ἱατρός τοῦ ἐκεῖ Σατράπου, ἐπαρτήρησα, τετράκις εἰς μίαν Σελήνην, ἐπαγρουπῶν εἰς τὴν ἐκεῖ γέφυραν, καὶ εὗρον, ὅτι εἰς τὰς συζυγίας τῆς Σελήνης τετράκις τῆς ἡμέρας ἐπέστρεφον: ὁ ἐστὶ διὰ ἕξι ὥρας πρὸς ἄνω, καὶ ἄλλαι πόσαι πρὸς τὰ κάτω. Εἰς τοὺς τετραγωνισμούς τῆς Σελήνης, τὸ τρέξιμον γίνεται ἄτακτον». Καὶ τὸ γεγονός τοῦτο παρουσιάζει ἀναμφισβητήτως τὸ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ συγγραφέως καθὼς καὶ τὴν παρατηρητικότητα αὐτοῦ.

11. Δέον τέλος νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ ἡ Γεωγραφία τοῦ Πύρρου περιέχει 30 προβλήματα τῆς πρακτικῆς Ἀστρονομίας, τὰ ὁποία καὶ λύει, κατὰ τρόπον ἀπλοῦν, λίαν ἐπαγωγικὸν καὶ παραστατικόν. Ἰδοὺ ἕνα τοιοῦτον πρόβλημα: «Δοθέντος τοῦ πλάτους καὶ τοῦ μήκους δύο τόπων, ζητεῖται διὰ τῆς σφαιρας ἴσον πόσα μίλλια ἀπέχουν ἀλλήλων». Ἀκόμη εἰς τὸ βιβλίον αὐτό, καταχωρεῖ καὶ 20 θεωρήματα, ὅπως π.χ. «τὸ πλάτος παντὸς τόπου εἶναι ἴσον πάντοτε μὲ τὸ ὕψωμα τοῦ πόλου τοῦ αὐτοῦ τόπου». Αὐτὰ ὅμως δὲν τὰ ἀποδεικνύει, ἀλλὰ τὰ δέχεται ὡς ἀληθῆ καὶ προχωρεῖ εἰς τὴν ἐξέτασιν διαφόρων συναφῶν ζητημάτων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἕτερον ἔργον αὐτοῦ, τὸν νεώτερον Ἄτλαντα, περιέχονται ἀρκετὰ ἐκ τῆς Ἀστρονομίας, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἀναγνώστης νὰ λαμβάνῃ ἰδέαν περὶ πολλῶν φαινομένων τοῦ οὐρανοῦ.

12. Εἶναι γνωστὸν ὅτι μὲ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ πλειονότης τῶν Ἑλλήνων σοφῶν ἐγκατεστάθη εἰς διαφόρους χώρας τῆς ἐλευθέρου Δυτικῆς Εὐρώπης, ὅπου μετέφερε τοὺς θησαυροὺς τῆς ὑπερχιλιετοῦς πνευματικῆς κληρονομίας τοῦ Βυζαντίου καὶ συνετέλεσε κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Παρέμειναν ὅμως καὶ ἀρκετοὶ εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα ὅπου ἐδοκιμάσθησαν πολὺ. Ἐπὶ πλέον εἶναι δίκαιον νὰ

τονισθῆ ὅτι κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῆς δουλείας πλείστοι Ἕλληνες, φλεγόμενοι ἀπὸ τὴν ἱερὰν ἐπιθυμίαν τῆς μαθήσεως καὶ τῆς ἀνωτέρας πνευματικῆς ζωῆς, ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην νὰ μετεκπαιδευθοῦν εἰς τὴν Δύσιν ἢ τὴν Ρωσίαν καὶ νὰ μεταφέρουν τὰ φῶτα τῆς ἐπιστήμης εἰς τὰς χιλιάδας τῶν ὑποδοῦλων ἀδελφῶν των. Πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν, ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεων των, ἐκαλλιέργουν καὶ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας. Ὁ Χρύσανθος Νοταράς, ὁ Μπαλᾶνος Βασιλόπουλος, ὁ Σέργιος Μακράϊος, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, ὁ Βενιαμὶν ὁ Λέσβιος, ὁ Κωνσταντῖνος Κούμας εἶναι μερικαὶ τοιαῦται προσωπικότητες.

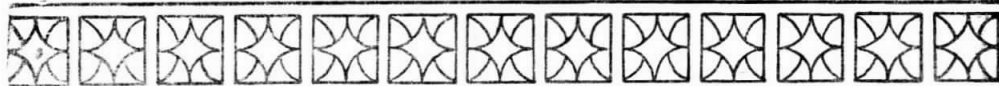
Ἐὰν ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦτο ἐξετάσωμεν καὶ τὸν Διονύσιον Πύρρον ἀσφαλῶς θὰ εὐρωμεν ὅτι πράγματι δύναται νὰ καταγαῖ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν. Διότι ὑπῆρξε προσωπικότης ἐξαιρετικῆ, παρουσιάσασα καθαρῶς ἐπιστημονικὰ ἐνδιαφέροντα, καὶ εἰς τὸν τομέα τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἰατρικῆς. Τοῦτο ἀποδεικνύεται σαφῶς καὶ ἀναντιρρήτως, τόσον ἐκ τῆς πληθύος τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ἐπιστημονικῶν ἔργων, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου μερικῶν ἐξ αὐτῶν, ἐκ τρίτου δὲ καὶ ἀπὸ τὰς ἐιδικὰς αὐτοῦ ἐν Ἰταλίᾳ σπουδὰς. Διακρινόμενος διὰ τὴν φιλομάθειάν του καὶ γνωρίζων τὴν γαλλικὴν, ἰταλικὴν καὶ γερμανικὴν γλῶσσαν, ἐμελέτα πᾶν ὅ,τι ἐθεώρει δι' ἑαυτὸν χρήσιμον καὶ ὅ,τι ἦτο ἀναγκαῖον νὰ τὸ μεταδώσῃ εἰς τὴν ὑπόδουλον ἑλληνικὴν νεολαίαν. Ἐλάμβανε δὲ ἐπὶ πλέον ἀμέσως γνῶσιν ὄλων τῶν ἐπιστημονικῶν ἐξελίξεων καὶ ζυμώσεων, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν. Διεκρίνετο ἀκόμη διὰ τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ ἐρευ-

νητικὸν καὶ κριτικὸν αὐτοῦ πνεῦμα. Ἐδείκνυεν ἐπίσης ἰδιαίτερον ἀγάπην εἰς τὰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς τῆς ἐπιστήμης καὶ κατεσκεύαζεν «ἰδίαις χερσὶ» διάφορα ἐπιστημονικὰ ὄργανα. Ἐδίδε δὲ μεγάλην σημασίαν εἰς τὰς διὰ τοῦ πειράματος ἢ τῆς παρατηρήσεως ἀποκτωμένας γνώσεις, τὰ δύο δὲ αὐτὰ μέσα ἐρεῦνης τὰ ἐχρησιμοποίει καὶ ὁ ἴδιος προσωπικῶς.

Γίνεται τὰς τελευταίας δεκαετίας, καὶ ὀρθῶς, πολὺς λόγος περὶ τῆς ἀξίας τῆς δι' ἐποπτικῶν ὀργάνων ἢ παρατηρήσεων προσκλήσεως τῶν γνώσεων ἢ γενικώτερον, περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ σχολείου ἐργασίας. Ἄλλ' ὁ Πύρρος, ἐκτελῶν ἀστρονομικὰς ἢ ἄλλας συναφεῖς παρατηρήσεις, κατασκευάζων ὁ ἴδιος, ἀπὸ τῆς μαθητικῆς του ἡδὴ ἡλικίας, χάρτας γεωγραφικοῦς καὶ σφαίρας ὑδρογείους καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἢ ἄλλα βοηθητικὰ μέσα—διὰ τὴν καλύτεραν κατανόησιν διαφόρων νέων ἐνοπιῶν ἢ καὶ δι' ἐπιστημονικὴν ἔρευναν—συγγραφῶν ἀκόμη βιβλία κατὰ τρόπον ἐποπτικῶν καὶ διδακτικῶν ἔκαμνεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ ἐρευνηταὶ καὶ παιδαγωγοὶ τῶν νεωτέρων χρόνων συνιστοῦν, ὡς προᾶγον τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ μορφῶνον ὄντως τὸν σπουδάζοντα. Ἐπομένως εἶναι φανερὸν πλέον τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ ὁ Ἕλληνας οὗτος ἐπιστήμων συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ἀστρονομικῶν καὶ τῶν ἄλλων θετικῶν ἐπιστημῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

ΔΗΜ. Δ. ΚΩΤΣΑΚΗΣ

Ἐφηγητῆς τῆς Φυσικομαθηματικῆς
Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
καὶ τοῦ Πολυτεχνείου.

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΕΞΗΓΗΣΙΣ

Ἄς μὴ παραξενευθῆ ὁ ἀναγνώστης, διότι καὶ πάλιν θὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ θέμα φορολογικόν. Ἡ ὄλη διαμόρφωσις τῆς συγχρόνου οικονομικῆς ἀλλὰ καὶ κοινωνικῆς καθ' ὅλου ζωῆς ἐπαιξάνει συνεχῶς τὴν σπουδαιότητα τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ διὰ τὸ ἄτομον καὶ διὰ τὸ κοινωνικὸν σύνολον ἢ φορολογία καὶ δὴ ἡ ὀρθὴ κατανομὴ τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως τῶν πολιτῶν. Δὲν εἶναι, λοιπόν, περιέργον ὅτι συνεχῶς μᾶς δίδεται ἀφορμὴ κατὰ νὰ γράψωμεν ἐν σχέσει μὲ θέμα τόσο ζωντικόν.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὀρθὴ ἀλλὰ καὶ ἀποδοτικὴ φορολογία προϋποθέτει κατευθύνσεις πνευματικᾶς, ὅπως ἡ δικαιοσύνη, καὶ ὄχι μηχανοκρατικᾶς, ὅπως ἡ ἀπόδοσις καὶ μόνη τῶν φόρων. Ἐξ ἄλλου ὁμως πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῆ, ὅτι οἱ ἠφαιστειώδεις καιροί, τοὺς ὁποίους διερχόμεθα, δὲν ἔδωσαν εἰς καμμίαν σχεδὸν χώραν τὴν ἀπαιτουμένην ἄνεσιν, διὰ νὰ ρυθμισθῆ ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις μὲ τοιαῦτα κριτήρια ἐξ ὑπαρχῆς τεθειμένα. Κατ' ἀνάγκην τὰ σημερινὰ φορολογικὰ συστήματα εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὁμοιάζον μὲ οἰκοδόμημα γεμᾶτο προσθήκας, πού ἐκτίσθησαν κατὰ καιροὺς ἐκ τῶν ὑστέρων, συμφώνως ὄχι πρὸς ἀρχικὸν σχέδιον ἀλλὰ πρὸς ἐπιγενομένης ἀνάγκας τῆς στιγμῆς. Ἐν προκειμένῳ αἱ προσθήκαι αὐταὶ ὑπεργεσύθησαν ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν, ἴσως δὲ καὶ τὴν νευρικότητα τοῦ ἐκάστοτε ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ὁ ὁποῖος παλαίει διὰ τὴν ἰσοσκελίαν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἀνθρώπινον εἶναι ὑπὸ τοιαύτην ψυχολογίαν νὰ παραμερίζεται ἀπὸ τὴν σκέψιν καὶ ἡ συνταγματικὴ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἀναλόγου πρὸς τὰς δυνάμεις τῶν φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐνθαυρύνσεως ἀξιών ἀνωτέρων.

Παρ' ὅλον τοῦτο, πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ, ὅτι ἐν πολλοῖς τὸ πρᾶγμα φθάνει εἰς

σημεῖον ἀνυπόφορον. Καὶ ὅλον περισσότερον κατάδηλον γίνεται, ὅτι καιρὸς εἶναι πλέον ἢ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις νὰ λάβῃ ἓνα ἀνώτερον πνευματικὸν προσανατολισμόν, νὰ προσαρμοσθῆ πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς δικαιοσύνης, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τῆς συνέσεως καὶ θὰ ποῦμε ἀκόμη καὶ τῆς στοιχειώδους λογικῆς. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ἀναγνώστου μας, ἡ σχετικὴ μὲ τὴν φορολογίαν τῶν εισφορῶν ὑπὲρ τῶν σεισμοπλήκτων τῶν Ἰονίων νήσων, ἐπιστολὴ τὴν ὁποίαν κατωτέρω δημοσιεύομεν, θέτει ἓνα ζήτημα διὰ τὸ ὁποῖον κάποια ἐξήγησις πρέπει νὰ δοθῆ. Τὸ κράτος ἐμφανίζεται, ὅτι, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος κάμνει ἐκκλησίαις ἀπεγνωσμένας ὑπὲρ τῶν σεισμοπλήκτων, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος φορολογεῖ ἐκείνους πού θὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν... Ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θὰ εἶναι ἔτσι τὰ πράγματα. Κάποια ἐξήγησις θὰ ὑπάρχη. Ποία ὁμως;

ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Δὲν ἔχει κουρασθῆ ἡ παρούσα στήλη καὶ δὲν θὰ κουρασθῆ μὲ τὸ νὰ υπογραμμίσῃ συνεχῶς τὴν ἀνάγκην νὰ μεριμνήσωμεν ἐμπράκτως ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας. Δὲν ἔχει κανένα νόημα, νὰ φωνάζωμεν ἀπλῶς ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας καὶ κατὰ τῶν ὑπονομευτῶν της. Τοιαῦτα φωναί, διὰ νὰ εἶναι χριστιανικαί, πρέπει νὰ συνοδεύονται ἀπὸ ἀληθινὴν ἐργασίαν διὰ νὰ βοηθήσωμεν ἐκείνους πού ἐπωμίζονται τὰ μεγάλα βάρη τῆς οἰκογενείας καὶ δὴ τοὺς πολυτέκνους οἰκογενειάρχας.

Τὸ σύνθημα «βοήθεια πρὸς τὸν οἰκογενειάρχη» εἶναι πράγματι κατὰ τὸν ἀφορᾶ εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἔθνους μας. Τὸ ἔθνος μας θὰ ζήσῃ καὶ ὑπὸ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑπὸ τὴν βιολογικὴν, ἀκόμη καὶ ἐθνολογικὴν ἔννοιαν, μόνον ἐὰν ἀκμάζῃ ὁ θεσμὸς τῆς οἰκογενείας. Ἄλλ' ἡ ἀκμὴ τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογενείας θὰ εἶναι πραγματικότης μόνον ἐὰν μαζὶ μὲ τὰς ἐντολάς καὶ τὰς προτροπὰς

και τὰς διαμαρτυρίας ἢ μᾶλλον πρὶν ἀπὸ αὐτὰς, ἔλθῃ ἢ ἐνεργὸς ἀγάπη.

Καὶ εἶναι εὐχάριστος ὅτι προβάλλει πλέον εἰς εὐόλων ὄντας ἀπαρχὴν καὶ εἰς συγκεκριμένην καὶ συστηματικὴν μορφήν τὸ μοναδικόν, πράγματι ἀποτελεσματικὸν ἀντίβαρον εἰς τὰ βάρη τῆς συγχρόνου οἰκογενείας: ἢ ἐπὶ χριστιανικῶν βάσεων στηριζομένη ἀλλήλεγγύη τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας.

Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ἐδῶ, ὅπως ἔγινε καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, τοιαύτης ἐργασίας προηγήθη καὶ προηγείται θεωρητικὴ ἔρευνα τοῦ θέματος, εἰς καρπὸς τῆς ὁποίας παρουσιάζεται καὶ εἰς τὸ παρὸν τεῦχος σχετικῶς πρὸς τὸ θέμα τῆς προικός. Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν θεωρητικὴν προπαρασκευὴν ἐπιζητοῦμεν ὅτι δὲν θὰ βραδύνωμεν κατὰ νὰ παρουσιάσωμεν καὶ ἀπὸ τὸ ἐπιτελούμενον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἤδη ἤρχισε νὰ προπαρασκευάζῃ ἢ ἐπιστράτευσις τῆς ἀλλήλεγγύης τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας.

ΠΑΡΑΠΟΝΑ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

Καὶ κατὰ ἄλλο, σχετικῶς πρὸς τὸν θεσμόν τῆς οἰκογενείας. Ἀκούομεν ἐνίοτε παράπονα ὅτι εἰς τὸν χειρισμὸν πνευματικῶν ἔργων σχετικῶν μὲ τὰ παιδιὰ, ὅπως εἶναι τὸ ἔργον ποῦ ἐπιτελοῦν τὰ κατηχητικὰ σχολεῖα, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἢ ἐξομολόγησις παιδιῶν, ἐμφανίζονται ποῦ καὶ ποῦ περιπτώσεις, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἢ προσήκουσα ἐπαφή καὶ συνεργασία μὲ τὴν οἰκογένειαν, μὲ τὸν οἰκογενειάρχην, τὸν κατὰ πρῶτον λόγον ἀρμοδίον καὶ ὑπεύθυνον διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδιῶν του.

Ἔτσι, (λέγουσιν τὰ παράπονα) προκειμένου νὰ γίνουσι ὑποδείξεις συγκεκριμέναι, παρατηρήσεις ἢ καὶ ἐπικρίσεις σχετικαὶ μὲ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν εἰς τὸ σπῆτι τῶν παιδιῶν, τὴν ἐν ἀκάμπτῳ αὐστηρότητι τήρησιν τύπων θρησκευτικῶν ἢ ἀντιμετώπισιν διαφόρων ζητημάτων σχετικῶν μὲ τὴν ἐπαφὴν πρὸς τὴν σύγχρονον κοινωνικὴν ζωὴν, οἱ κατηχηταὶ ἢ καὶ οἱ πνευματικοὶ ἐνίοτε, δὲν ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας, ἐν συνεννοήσει μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἠμπορέσουν καὶ νὰ κατανοήσουν πῶς ἀκριβῶς ἔχει εἰς

κάθε οἰκογένειαν τὸ ζήτημα, καὶ νὰ διαπιστώσουν ἕως ποῦ εἶναι ὀρθὸν νὰ ἐπιμείνῃ ἢ νὰ μὴν ἐπιμείνῃ, ὁ κατηχητὴς ἢ ὁ πνευματικὸς, ἀλλ' ἀποτείνονται ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ παιδιὰ. Καὶ τὰ παιδιὰ, φυσικά, συγκρίνοντα ἐξ ἐπόψεως ζήλου τὸν πατέρα των πρὸς τὸν κατηχητὴν περιφρονοῦν τὸν πρῶτον... χωρὶς μὲ αὐτὸ νὰ παίρνουν τὴν πνευματικότητα τοῦ δευτέρου. Τὸ παιδί ἀρχίζει νὰ θεωρῇ τοὺς γονεῖς του ὡς ὀλιγώτερον χριστιανοὺς ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν πνευματικὸν ἢ τὸν κατηχητὴν του ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του, ἦτοι νὰ μὴ ἐκτιμᾷ τοὺς γονεῖς του. Πρόδηλον, ὅτι ἓνα τέτοιο ἀποτέλεσμα εἶναι ἀντικρὺς ἀντίθετον πρὸς τὸν χριστιανικὸν θεσμόν τῆς οἰκογενείας ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ταπεινώσιν, τὸ στολίδι αὐτὸ τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως.

Ἀντίστοιχον παράπονον διατυποῦται καὶ ὡς πρὸς ἰδρύματα, ὅπου ἐκπαιδεύονται ἢ διαιτῶνται παιδιὰ, ἀγόρια ἢ κορίτσια. Ὑπάρχουν — λέγεται — περιπτώσεις τινές, ὅπου κατηχηταὶ ἢ πνευματικοὶ δίδουν εἰς τὰ παιδιὰ κατευθύνσεις ἢ κάμνουν κριτικὴν ἐπὶ θεμάτων, τὰ ὅποια δὲν εἶναι τῆς ἀρμοδιότητος τῶν παιδιῶν νὰ τὰ ρυθμίσουν, ἀλλὰ τῆς διευθύνσεως. Ἔτσι, ὅμως, τὰ παιδιὰ ἀμνησούν, ταλαντεύονται ἢ εὐρίσκουν δικαιολογίαν διὰ νὰ περιφρονοῦν τὴν ἱεραρχίαν, πᾶσαν ἱεραρχίαν.

ΟΧΙ ΓΕΝΙΚΕΥΣΕΙΣ!

Δὲν ἔχομεν, βέβαια, ἀνακριτικὴν δυνατότητα, διὰ νὰ ἐξακριβώσωμεν κατὰ πόσον, εἰς ποῖον βυθμόν, τοιαῦτα παράπονα εἶναι ἀκριβῆ. Πάντως δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀμφισβητηθῇ, ὅτι ὑπάρχει πολλὴ ὑπερβολή, ἰδίως δὲ γενίκευσις, μεμονωμένων περιπτώσεων. Καὶ γενίκευσις τοιαύτη δὲν συγχωροῦνται, διότι δημιουργοῦν ἐντύπωσιν, ἀπλούστατα, ψευδῆ. Πρέπει ἐπίσης νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι ὑφίσταται καὶ διαστροφή τῶν πραγμάτων ὑπὸ καλοθελητῶν, ποῦ ζητοῦν νὰ διαβάλουν τὸ ἐν γένει χριστιανικὸν ἔργον, ποῦ ἐπιτελεῖται εἰς τὸν τόπον μας.

Ἀκόμη, ὅμως, πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ

ὅτι μεγάλη μερίς τοῦ πταίσματος βαρύνει μερικούς γονεῖς καὶ μερικούς διδασκάλους. Ἐκείνους τοὺς γονεῖς, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀποκόψει οἰανδήποτε ἐπαφὴν μὲ ὅ,τιδήποτε τὸ χριστιανικὸν καὶ ἐπομένως, ὅταν πρέπη ἡ χριστιανικὴ καθοδήγησις νὰ ὀμιλήσῃ, κατ' ἀνάγκην θὰ στραφῇ πρὸς τὸ παιδί ἀπ' εὐθείας, ἀφοῦ ὁ γονεὺς εἶναι ἀπρόσιτος. Τὸ ἴδιον καὶ χειρότερον συμβαίνει διὰ μερικούς διδασκάλους. Δὲν ἔχει κανένα νόημα νὰ θέλωμεν νὰ ἀποκρύψωμεν, ὅτι ὑπῆρξαν δυστυχῶς καὶ τινες διδάσκαλοι, οἱ ὅποιοι ἐνεφανίσθησαν ἐνίοτε χλευάζοντες πᾶν ἱερὸν καὶ ὅσιον, ὁπότε... τί σεβασμὸν περιμένουν ἀπὸ τὸ παιδί πού, εἰς τὸ τέλος - τέλος, δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκρατηθῇ, ὅταν βλέπῃ τὴν πίστιν εἰς τὴν ὁλοίαν ἔξετραφῆ νὰ γίνεταί ἀντικείμενον χλευασμοῦ!

Ναί, ἀλλὰ ἐδῶ ἀκριβῶς χρειάζεται ἡ σοφία καὶ ἡ σύνεσις! Καὶ εἰς τὴν πλευρὰν αὐτὴν πάλιν πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται αἱ γενικεύσεις. Ἀπὸ τοιαύτας ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὁ κανὼν. Καὶ ὁ κανὼν εἶναι ὁ πλήρης σεβασμὸς τῆς ἱεραρχίας τόσοσιν εἰς τὸ σπίτι ὅσον καὶ εἰς τὸ σχολεῖον καὶ εἰς τὰ ἰδρύματα. Ἡ πνευματικὴ καθοδήγησις πρέπει νὰ γίνεταί πάντοτε μὲ σεβασμὸν τῆς ἱεραρχίας ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν ἡγεσίαν εἴτε τοῦ σπιτιοῦ εἴτε τοῦ σχολεῖου.

Καὶ μὲ χαρὰν διαπιστώνομεν, ὅτι, πάντως, ἡ διδομένη καὶ συνεχῶς περισσότερον ἐμπεδουμένη γραμμὴ εἶναι αὐτὴ καὶ μόνη εἰς τρόπον, ὥστε δὲν εἶναι καλόπιστον, ἀπὸ μεμονωμένας περιπτώσεις νὰ συνάγεται ἐπίκρισις ἐκεῖ ὅπου τὸν λόγον ἔχει ἡ ἀνεπιφύλακτος εὐγνωμοσύνη.

ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

Καὶ ἀσχέτως ἀκόμη πρὸς τὴν τελευταίαν ὀξειαν φάσιν τὴν ὁποίαν ἔλαβε τὸ ζήτημα τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι, ὅταν θὰ κυκλοφορήσῃ τὸ παρόν, τὸ ἐκ τῶν παραιτήσεων ζήτημα θὰ ἔχῃ πλέον διευθετηθῇ, πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι εἰς τὸ βάθος τῆς ὅλης αὐτῆς θλιβερᾶς ἱστορίας ὑπάρχει ἡ ἀδιαφορία. Καὶ ἐννοοῦμεν τὴν ἀδιαφορίαν

ὅλων μας. Δὲν ἐνδιαφερόμεθα ἢ δὲν ἐνδιαφερόμεθα ὅσον πρέπει διὰ τοὺς ἐκπαιδευτικούς, διότι δὲν ἐνδιαφερόμεθα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἡ ἐνδιαφερόμεθα μόνον προκειμένου νὰ γκρινιάσωμεν, νὰ διαμαρτυρηθῶμεν καὶ νὰ ἐπιδειξώμεν τὸν δῆθεν ζῆλον μας χωρὶς καμμίαν ἰδικὴν μας θυσίαν. Καὶ αὐτὸ ὀδηγεῖ εἰς τὸ νὰ ἔχωμεν μὲν τὴν Ἑλλάδα κατὰσπαρτον ἀπὸ γυμνάσια, ἀλλὰ μὲ καθηγητὰς τῶν γυμνασίων αὐτῶν ὡς καὶ δημοδιδασκάλους, οἱ ὅποιοι κυριολεκτικῶς λιμώττουν. Διατί τοὺς ἀφίνομεν εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν; Διότι δὲν ἔχομεν οἰκονομικὰ μέσα βελτιώσεως τῶν ἀποδοχῶν τῶν; Δὲν εἶναι αὐτὸ ἡ πρώτη, ἡ κυρία αἰτία. Τοὺς ἀφίνομεν νὰ πεινοῦν, διότι μέσα μας ὑποσυνειδήτως ἔχομεν ὅλο τὴν ἀτίληπνιν, ὅτι οἱ ἐκπαιδευτικοὶ εἶναι «καλὰ παιδιά», ὑπομονητικοί, ἡσυχιοὶ, δὲν θὰ κάμουν ζήτημα καὶ θὰ καρτεροῦν εἰς τὴν πείναν τῶν.

Αὕτη εἶναι ἡ βᾶσις εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ὅλου θέματος. Καὶ εἰς ἀμόσφαιραν δημιουργουμένην ἐκ τοιαύτης ἀντιλήψεως ἐμφανίζονται ἐνίοτε νέφη καὶ ξεσπάσματα, τὰ ὁποῖα τακτοποιοῦνται κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τρόπον, διὰ νὰ ἔχωμεν πάλιν νέαν δῆθεν ἡσυχίαν καὶ ποτὲ τὸν ἱερὸν ἐνθουσιασμόν, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει ἐκπαίδευσις. Διότι ὅπου ἐγκατάλειψις ἐκεῖ καὶ πικρία. Καὶ πῶς τὸ θέλετε, δὲν συμβιβάζονται πικρία καὶ ἐνθουσιασμός.

Ἀνεξαργήτως λοιπὸν τοῦ πῶς θὰ λυθῇ τὸ συγκεκριμένον ζήτημα, πρέπει νὰ πνεύσῃ νέος ἄνεμος ὡς πρὸς τὴν ὄλην καὶ ἐκ βᾶθους ψυχῆς συμμετοχὴν τῆς ὀλότητος εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἀξιοπρεποῦς συντηρήσεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας. Πρέπει νὰ τοὺς πείσωμεν ὅτι κάμνομεν ὅ,τι ἠμποροῦμεν. Ἄλλως, σχολεῖα δυνατὸν νὰ ἔχωμεν, ἐκπαίδευσιν ὅμως δὲν θὰ ἀποκτήσωμεν ποτέ!

ΑΙ ΕΚΠΟΜΠΑΙ

Ἀναγνώσται μας, ἀναφερόμενοι εἰς τὰς ραδιοφωνικὰς ἐκπομπὰς τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός», περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον λόγος, μᾶς ζητοῦν αἱ ἐκπομπαὶ αὐταὶ νὰ δημοσιεῶν-

ται εἰς τὰς «Ἀκτῖνας». Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν ἰδέαν, ἣ ὁποία εἶναι πολὺ καλή, δὲν εἶναι ὁμως δυνατὸν νὰ ἐκπληρωθῇ διὰ λόγους καθαρῶς τεχνικούς. Ἐνα μόνον θὰ παρατηρήσωμεν: ἡ ἐτοιμασία τῶν ἐκπομπῶν περὶ τῶν ὁποίων πρόκειται δὲν εἶναι ἐντελῶς ἄσχετος πρὸς τὴν σύνταξιν τοῦ παρόντος περιοδικοῦ. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ ὕλη τοῦ περιοδικοῦ τούτου δὲν εἶναι ἐντελῶς ξένη πρὸς ὅ,τι ραδιοφωνικῶς προσφέρεται.

Ἄς ἐπαναλάβωμεν μόνον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὅτι αἱ ἐκπομπαὶ αὐταὶ μεταδίδονται ὡς ἐκπομπαὶ τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός» (Πέμπτη 14.50') καὶ τοῦ «Κέντρου Κοινωνικῆς Μορφώσεως τῆς Ἑλληνίδος» (Τρίτη καὶ Παρασκευή 9.30 π. μ.) ἀμφότεραι εἰς τὸ «Ἐθνικὸν Πρόγραμμα» τοῦ Ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ Ἀθηνῶν.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ

Τὸ φύλλον μας τοῦ Ἰανουαρίου, ἀναφερόμενον εἰς τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας, ἔτυχε μιᾶς ὑποδοχῆς, ἣ ὁποία μᾶς συνεκίνησε πράγματι ἐξαιρετικῶς. Ὅχι μόνον ἔγινε κυριολεκτικῶς ἀνάρπαστον ἀλλὰ καὶ προεκάλεσε ἐκδηλώσεις συμμετοχῆς διὰ τὰς ὁποίας καὶ εὐχαριστοῦμεν θερμότητα.

Ἰδιαιτέρως θὰ ἠθέλωμεν νὰ εὐχαριστήσωμεν τοὺς κ. κ. γυμνασιάρχας, οἱ ὁποῖοι, ἀπαντῶντες εἰς σχετικὴν μας προσφορὰν, ἔδειξαν ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον διὰ τὸ τεῦχος αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὸν θρησκευτικὸν τύπον, ἣ ἐκ μέρους τοῦ ὁποίου ἀναγνώρισις τῆς διὰ τοῦ ἐν λόγῳ τεύχους συμβολῆς καὶ μᾶς συγκινεῖ καὶ μᾶς ἐνισχύει εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ συνεχισθῇ καὶ εἰς τὸν τομέα τούτον ἡ κατὰ δύναμιν προσπάθεια.

ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΙΚΗ ΠΡΟΩΠΙΚΟΤΗΣ

Καὶ ἄς κλείσωμεν μὲ ἓνα πένθος! Ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» ἔχασε κατὰ τὸν περασμένον μῆνα τό, κατὰ τὸ καταστατικὸν τῆς, προηγουμένου τῶν μελῶν αὐτῆς εἰς τὴν γυναικείαν αὐτῆς πτέρυγα. Τὴν ἰατρὸν Τασιάαν

Θεοφιλάκη. Τὸ ἔργον τῆς μεταστάσης, ἔργον «ἀγνοούμενον ἀλλ' ἐπιγνωσκόμενον», ἦτο τόσον πολὺπλευρον, ὥστε πολὺλάκις οἱ γνωρίζοντες τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ ἔργου αὐτοῦ νὰ μὴν ὑποπτεύονται πόσας ἄλλας πλευρὰς ἢ δρᾶσις τῆς ὄντως χριστιανῆς αὐτῆς ἐπιστήμονος παρουσίαζε.

Ἡ Τασία Θεοφιλάκη ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων, ἴσως, φοιτητριῶν τῆς Ἱατρικῆς, πού ἐργάσθησαν διὰ τὴν ὑπὸ τῆς γυναικὸς διεκδικησὶν μιᾶς θέσεως μέσα εἰς τοὺς скапанεῖς τοῦ πολιτισμοῦ. Μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν τῆς δραστηριότητα, μὲ τὴν πνευματικὴν τῆς ἀκτινοβολίαν, μὲ τὴν κοινωνικὴν τῆς δρᾶσιν, μὲ τὴν ὅλην ζωὴν τῆς ἀπετέλεσε παράδειγμα ζωντανόν, καὶ τόσον φωτεινόν, ὥστε νὰ ἀναγκάζονται καὶ ὅσοι δὲν συμμερίζονται τὴν χριστιανικὴν πίστιν τῆς νὰ ἐκδηλώνουν σεβασμὸν καὶ ἀναγνώρισιν ἀνεπιφύλακτον.

Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ ἐξαρθῇ τὸ ἔργον τῆς ἀειμνήστου ἱατροῦ εἰς τὸν τομέα τῆς νοσηλευτικῆς περιθάλψεως. Ἐχομεν τονίσει πολλάκις ὅτι ὑστεροῦμεν πολὺ εἰς τὸν τομέα αὐτόν. Ἡ Τασία Θεοφιλάκη ἐστάθη καὶ ἐδῶ δημιουργὸς καὶ ὑπόδειγμα καὶ κατέβαλε λαμπρὰν προσπάθειαν, ἣ ὁποία πρέπει νὰ συνεχισθῇ. Καὶ νὰ συνεχισθῇ ὄχι μόνον ἀπὸ τὰς ἑλληνίδας ἱατροὺς καί, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς, γενικώτερον ἀπὸ τὰς ἑλληνίδας ἐπιστήμονας, ἀλλὰ ἀπὸ ὅσας τὰς ἑλληνίδας, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ πρόσωπόν τῆς καὶ εἰς τὴν δρᾶσίν τῆς θὰ εὗρουν παράδειγμα ἀνεκτίμητον.

Ὅσον καιρὸν ἡ Τασία Θεοφιλάκη ἔζη ἐν μέσῳ ἡμῶν, ἠναγκαζόμεθα νὰ τηροῦμεν σιωπὴν διὰ τὸ ἔργον τῆς καὶ νὰ τὸ ἀφίνωμεν νὰ ὀμιλῇ μόνον του. Τώρα πλέον, ἄς ἐπιτραπῇ εἰς τὴν παρούσαν στήλην νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ ἔργον τῆς μεταστάσης ἀποτελεῖ παρηγορίαν διὰ πολλὰ - πολλὰ ἀποκαρδιωτικά, τὰ ὁποῖα βλέπομεν εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Καὶ ἀκόμη νὰ εὐχηθῇ, τὸ παράδειγμα αὐτὸ νὰ ἔχῃ τὴν συνέχειαν καὶ διὰ τὸν χριστιανικὸν πολιτισμὸν καθόλου καὶ διὰ τὸν χριστιανικὸν φεμινισμὸν τῆς Ἑλλάδος εἰδικώτερον!

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ

ΕΝΤΥΠΩΣΙΣ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ

Ἄγαπητές «Ἀκτινες»

Ὁ κ. Π. Μελίτης, συνεχίζοντας τὴν ἀνάπτυξη ἐπικαιρῶν θεμάτων τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας, ἀρχίζει μὲ τὸ ἄρθρο του «Γιὰ νὰ ἀνοίξη ὁ δρόμος» (τεῦχος Δεκεμβρίου) μὴ σειρὰ χριστιανικῆς «αὐτοκριτικῆς», ἣπου προτίθεται νὰ ἀναπτύξῃ τὴς ἀντιρρήσεις ἢ τοὺς δισταγμοὺς ποὺ γεννοῦν στὸν μέσον ἄνθρωπο τὰ χριστιανικὰ ἰδανικά. Θὰ ἤθελα νὰ προσθέσω στὴν ἀπαρτίθμησιν τοῦ κ. Μελίτη ἕνα ἀκόμα σημεῖο, κρίσιμο νομίζω, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ δυνόταν ἔτσι ἢ εὐκαιρία νὰ ἀκουσθῶν οἱ ἀπόψεις τοῦ σεβαστοῦ μας δασκάλου πάνω στὸ θέμα αὐτό.

Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, καὶ ὁ μέσος ἀλλὰ καὶ ὁ κατώτερος ἢ ὁ ἀνώτερος, ζῆ μὲ τὴν ἀγωνία ποὺ τοῦ δημιουργοῦν οἱ ἀπάνθρωποι κοινωνικὲς ἐμπλοκὲς τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ ὕλική δυστυχία, ἀπέραντη πολλὰς φορὲς, δίνει στὸν ἀσύνδοτο πλοῦτο, οἱ ταξικὲς συγκρούσεις, οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, τὸ φᾶσμα τῶν ὀλοκληρωτισμῶν κἀνοὺ ὥστε τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα νὰ εἶναι ἢ κύρια μέρημα τοῦ καιροῦ μας. Ἔτσι ἐξασφαλίζεται καὶ ἡ ἐπιτυχία τῶν ἰδεολογιῶν ἐκείνων, ποὺ ἐπαγγέλλονται μὴ λύσιν τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, μὴ λύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς κοινωνικῆς δυστυχίας.

Κάθε καλόπιστος ἄνθρωπος ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ ἠθικὴ διδασκαλία τοῦ χριστιανισμοῦ θὰ ἀποτελοῦσε μὴν ἄρτια βάση γιὰ τὴν ὑπαρξὴν εὐκαίτης κοινωνίας, ἂν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀπεφάσιζαν νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τὴς ἀρχές τῆς. Ἀλλὰ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ «ἀν» δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν κάποιας κοινωνικῆς ἀδυναμίας τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν βάζει σὲ μοῖρα προπαγανδιστικὰ μισοεκτικῆ ἀπέναντι σὲ ἄλλα κοινωνικὰ κηρύγματα. Γιατὶ ἐνὸς ἄλλα κοινωνικὰ κηρύγματα προβλέπουν καὶ τὰ μέσα ἢ τὰ ὄργανα κοινωνικοῦ ἐξαναγκασμοῦ, ποὺ θὰ ἐπέτρεπαν τὴν πραγμάτωσιν τῆς συγκατάθεσιν ὅσων θὰ εἶχαν ἀντίθετα συμφέροντα, ὁ χριστιανισμὸς φαίνεται ἀναγκασμένος νὰ ἐξαρτᾶ τὴν κοινωνικὴν ἀποτελεσματικότητά του ἀπὸ τὴν καλὴ θέλησιν τῶν ἀνθρώπων, ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἡ πείρα δύο χιλιᾶδων ἐτῶν μᾶς δείχνει ὅτι αὐτὴ ἢ καλὴ θέλησιν εἶναι ἀρκεστὰ ἀμφίβολη.

Ἔρω πῶς θίγω ἐδῶ ἕνα πρόβλημα δύσκολο, ποὺ καὶ τὸν ἴδιον τὸν κ. Μελίτη ἔχει ἀπασχολήσει σὲ παληότερα δημοσιεύματά του σχετικὰ μὲ τὸν χριστιανισμὸ καὶ τὴν πολιτικὴν. Ἴσως ὅμως ἕνα εἰδικώτερο ξεκαθάρισμα τοῦ σημείου αὐτοῦ θὰ ἦταν ἀναγκαῖο κι' εὐχομαι οἱ γραμμὲς αὐτὲς νὰ δώσουν τὴν εὐκαιρία γι' αὐτό.

Μὲ εὐχαριστίες καὶ χαιρετισμοὺς
Ἀναγνώστης σας

Κύριε Διευθυντά,

Εἰς ἀνόνομον βιομηχανικὴν ἐταιρίαν εἰς τὴν ὅποian εἶμαι λογιστικὴ καὶ εἰς γινόμενον κατ' αὐτὰς φορολογικὸν ἔλεγχον τοῦ ἔτους 1953, ὁ ἀρμόδιος ἐλεγκτικὴς ἐλέγχων τὰ γενικά ἔξοδα τῆς χρήσεως καὶ συγκεκριμένως τὰς συνδρομὰς καὶ βοηθήματα, ἐσημείωσεν ὅτι δὲν κατεβλήθη φόρος ἐπὶ ζωρᾶς ὑπὲρ τοῦ ἐράνου σεισμοπλήκτων Ἰονίων Νήσων, διὰ ποσὸν περίπου δώδεκα ἐκατομμυρίων παλαιῶν δραχμῶν.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἐξεπλάγην καὶ τὸν παρέπεμψε εἰς τὸν Νόμον 1649/1919 ἄρθρον 36 § 8, ὅστις παραδέχεται καὶ ἀφαίρει ἀπὸ τὰ φορολογητέα κέρδη τῶν ἐπιχειρήσεων τὰ καταβαλλόμενα ποσὰ εἰς φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα κλπ. Τότε μοι ἀντέταξεν ὅτι ἐψηφίσθη εἰδικὸν Νομοθ. διάταγμα (ὑπ' ἀριθ. 2576) 1953 ἄρθρον 10 § 2) εἰς τὸ ὅποion ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι τὰ καταβληθέντα ὑπὲρ τῶν σεισμοπλήκτων χαρακτηρίζονται «πράξεις ἐλευθερίότητος», δὲν θεωροῦνται συνήθη γεν. ἔξοδα εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ πληρώνουν ἀναλογούντα φόρον κερδῶν ἐμπορικῶν ἐργασιῶν. Εἰς καθυστερήσιν δὲ καὶ ἀγνοίαν καὶ εἰς σχετικὸν πρόστιμον.

Δὲν νομίζετε, ὅτι εἶναι θλιβερόν, τὸ κράτος νὰ ὑψῶν τὴν ράθρον καὶ νὰ παρεμποδίζῃ εἰς τοὺς ἐπιχειρηματίας κάθῃ ἱερὸν αἰθεῖσμα φιλανθρωπίας καὶ ἀλληλεγγύης καὶ δι' εἰς τοιαύτην συμφορὰν, ἢ ὅποια ἔφερε συγκίνησιν καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ὑλόφρονας ἐχθροὺς τῆς πατρίδος;

Μεθ' ὑπολήψεως

Σ. Χ.

ΑΚΟΜΗ ΑΣΤΕΓΟΙ

Ἄγαπητές μου «Ἀκτινες»,

Στὸ τεῦχος Δεκεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, οἱς ἀπόψεις, γράφετε γιὰ τὸ ζήτημα τῆς στεγαστικῆς ἀποκαταστάσεως τῶν δεινῶς πληγέντων ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς ἀδελφῶν μας τῶν Ἰονίων νήσων. Καὶ πολὺ σωστὰ προβλέπετε ψυχικούς σεισμοὺς ὡς ἀποτέλεσμα τῆς μεγάλῃς πληγῆς ποὺ λέγεται ἑλληνικὴ γραφειοκρατία. Γιατὶ κι' ἐμεῖς, οἱ ἀπὸ τριακονταετίας καὶ πλέον ἐλθόντες εἰς τὴν Μητέρα Ἑλλάδα καὶ ἀναποκατάστατοι εἰσὲτι Μικρασιαῖτες πρόσφυγες, ἔχομε κλονισθῆ πολλὰς φορὰς ἀπὸ τὸν ψυχικὸν αὐτὸ σεισμό.

Ἄλλ' ἀφοῦ ὑπάρχουν ἀκόμη, ἔπειτα ἀπὸ τριάντα χρόνια, ἀστεγοὶ τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, μὴ χάνετε τὴν ὑπομονὴν σας διότι πέρασαν δύο χρόνια χωρὶς νὰ γίνῃ τίποτε μὲ τοὺς ἀστεγούς τῶν Ἰονίων νήσων.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν
Ἀναποκατάστατη Μικρασιάτις

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

Ὁ Σύνδεσμος τῶν Ἀγγλων ἐφημεριδοπωλῶν ἐδήλωσεν ὅτι τὰ μέλη του ἀρνοῦνται νὰ πωλοῦν τὰ λεγόμενα comics (φυλλάδια μὲ γκαγκαστερικὰς ἱστορίας). Καὶ ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ὁ ἐκδότης τῶν φυλλαδίων αὐτῶν διεκόψε τὴν ἐκδόσὴν τους.

Τὸ πρόσφατο αὐτὸ καὶ χαρακτηριστικὸ ἐπεισόδιον ἤρθε συχνὰ εἰς τὴν σκέψην μας τὸν τελευταῖο καιρὸ, καθὲς φορά πού ἐμαθαίνομας γιὰ κατασχέσεις βιβλίων ἀπὸ τὴν ἀστυνομία, γιὰ δίκας συγγραφέων εἰς τὰ δικαστήρια, γιὰ ἐκκλησιαστικὰς ἐνέργειαις ἐναντίον ἔργων καὶ συγγραφέων. Χωρὶς νὰ θέλομας αὐτὴ τὴν στιγμήν νὰ ἐξετάσομας ἂν οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς ἦσαν δικαιολογημέναι ἢ ὄχι, σκόπιμες ἢ τὸ ἀντίθετον ἐξυηρητικὰς τῆς κυκλοφορίας τῶν βιβλίων αὐτῶν, κάνομας ἀπλῶς μιὰ ἐρώτησιν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ στοὺς ἄλλους: Δὲν θὰ μπορούσε ἄρα γε ἡ ἀντίδρασις αὐτὴ ἐναντίον βιβλίων πού θεωροῦνται βλαβερὰ καὶ ἐπικίνδυνα, ἀντὶ νὰ ἐμφανίζεταί μετὰ κλόμπ τῆς Ἀστυνομίας ἢ μετὰ τὸν μπαμποῦλα τοῦ Νόμου ἢ μετὰ τοὺς ἐφορκισμοὺς τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἐκδηλώνεται αὐθόρμητα καὶ κατ' εὐθέσιαν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν λαόν. ἐκείνον δηλαδὴ ἀκριβῶς πού ἀπειλεῖται ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτά; Γιατί τάχα αὐτὸ πού ἔκαμαν μόνοι τους καὶ τόσο ἀποτελεσματικὰ οἱ Ἀγγλοι ἐφημεριδοπῶλες νὰ μὴ μπορῆ νὰ γίνεταί καὶ εἰς ἄλλας ἀνάλογας περιπτώσεις, δὲν ἔμεν μετὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπο, ἀλλὰ μὲ διάφορας ἄλλας κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις, πού νὰ προσέρχωνται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν κοινωνία καὶ νὰ ἐκφράζουσι τὸ γνήσιον δημόσιον αἰσθημα, τὴν ἀληθινὴν ἀγανάκτησιν τῆς κοινῆς συνειδήσεως καὶ τὴν φυσιολογικὴν ἀμυνα τῆς λαϊκῆς ψυχῆς μπροστὰ εἰς τὴν ἀπειλὴν καὶ εἰς τὸν κίνδυνον;

Καὶ σ' ἐμὰς ἐδῶ ἄλλωστε παρουσιάσθησαν ἐπανειλημμένως περιπτώσεις, θεατρικῶν κυρίως ἔργων, πού ἡ κοινὴ ἀντίδρασις καὶ ἀγανάκτησις τὰ κατεδίκασε καὶ τὰ κατέριψε. Γιατί νὰ μὴ μπορῆ νὰ γίνεταί κατὰ παρόμοιον καὶ στοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς; Καὶ ἂν θὰ ἔπρεπε — πού θὰ ἔπρεπε, κατὰ τὴν γνώμην μας — νὰ ὀργανωθῆ καὶ νὰ πάρῃ τὸ σὺγκριμένην καὶ θετικὴν μορφήν τὸ δημόσιον αἰσθημα, δὲν θὰ μπορούσε ἄρα γε νὰ πραγματοποιηθῆ αὐτὸ μὲ μίαν ἐπιτροπὴν, πού νὰ ἀντιπροσωπεύῃ μετὰ κύριον καὶ μὲ εὐθύνην τὴν πνευματικὴν προπάντων τάξιν τῆς κοινωνίας καὶ νὰ μπορῆ νὰ ἐπιβλέπῃ καὶ νὰ προστατεύῃ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ τόπου ἀπὸ τοιαύτας ἀντιπνευματικὰς καὶ ἐπικίνδυνας ἐκδηλώσεις;

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΧΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Τὰ περισσότερα θεάτρα, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ἐνδημικὴν πιά κρίσιν πού τὰ μαστίζει, ἐκατέβασαν σημαντικὰ τὴς τιμὰς τῶν εἰσιτηρίων τους. Καὶ ἔτσι, ἐκτός ἀπὸ τὴς Κυριακῆς καὶ τὴς

ἑορτῆς (πού ὁ κόσμος γαμίζει τοὺς κινηματογράφους καὶ τὰ θεάτρα, καὶ ἐπομένως οἱ θιασάρχαι δὲν εἶχαν λόγον νὰ ὑποτιμῆσουν τὰ εἰσιτήρια), μπορεῖ τώρα κανεὶς νὰ πηγαίῃ μὲ δέκα δραχμὰς εἰς τὴν πρώτη θέσιν καὶ μὲ ἕξ εἰς τὴν δευτέραν (δηλαδὴ φθηνότερα ἀπὸ τὸν κινηματογράφον).

Ἀλλὰ θὰ λυθῆ ἄρα γε ἔτσι ἡ κρίσις; Πολὺ φοβούμασθε — ἢ μᾶλλον ἐλπίζομας — ὅτι δὲν πρόκειται νὰ λυθῆ. Διότι εἶναι πολὺ περισσότερο πνευματικὴ παρά οἰκονομικὴ. Καὶ ἂν θέλουσι οἱ θίασοι νὰ τὴν ἀντιμετωπίσουν ἀποτελεσματικὰ, ἀντὶ νὰ κατεβῶσιν τὰ εἰσιτήρια, πρέπει νὰ ὑψώσουν τὴν πνευματικὴν στάθμην τῶν ἔργων πού παρουσιάζουσι.

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΕΡΓΑ

Τὸ ἴδιον τὸ κοινὸν ἄλλωστε — πού εὐτυχῶς, παρ' ὅλας τὴς διαβρωτικὰς προσπάθειαις, κρατεῖ ἀκόμη μέσῃ του κάποιο καθαρὸ καλαισθητικὸ ἐνστικτόν — ἐδίδαξεν μὲ τὴν στάσιν του ἀπέναντι εἰς τὰ ἔργα πού τοῦ παρουσιάζονται, ὅτι ξέρεῖ νὰ καταδικάζῃ μὲ τὴν ἀποχὴν του τὰ ἀνάξια καὶ ὅτι, ἀντίθετα, ξέρεῖ νὰ εὐνοῖ τὰ καλύτερα. Προχθὲς ἀκόμη, ὑστερα ἀπὸ τὴν συντριπτικὴν καταδίκη τοῦ ἀνεκδιήγητου ἐκείνου «Ἡ μαῦρη δαντέλλα», ἀνάγκασεν νὰ πέσῃ ἄδοξα καὶ ἕνα ἄλλο ἔργο, πού δὲν εἶχε μόνο τὸν τίτλον του, ἀλλὰ εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀληθινῆς καὶ ποικίλης... τρέλλης. Ἀντίθετα, ὑποστηρίζει καὶ ἔργα ἀκόμη ἐλαφρότερα — ἀπλῆς κωμῶδης ἢ φάρσας, χωρὶς ἰδιαίτερας καλλιτεχνικὰς ἀξιώσεις ἢ ἀνώτερας τάσεις — ἀρκεῖ νὰ ἔχουν, μαζὶ μὲ τὴν σκηρικὴν ἱκανότητά, καὶ κάποιαν ἐσωτερικὴν ἀξία.

Καὶ εἶναι εὐχάριστο καὶ ἐνθαρρυντικόν, ὅτι αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν τὴν ἔχουν ἀρκετὰ ἑλληνικὰ θεατρικὰ ἔργα. Καὶ εἰς τὰν ἀκόμην δὲν ἔχουν νὰ φέρουν κανένα μήνυμα καὶ δὲν ἐπιδιώκουν παρά μόνο τὴν εὐχαρίστησιν καὶ τὴν διασκέδασιν τοῦ θεατῆ, τὸ πραγματοποιοῦν αὐτὸ μὲ σμνότητά καὶ μὲ εὐπρέπεια, συχνὰ καὶ μὲ πολλὴν εὐγένεια καὶ ἀνθρωπιά.

Μποροῦμε ἔτσι βάσιμα νὰ ἐλπίζομας ὅτι, μὲ τὴν μεγαλύτερην πεῖρα καὶ μὲ τὴν καλύτερην παραδόσιν, πού θὰ σχηματίζεται καὶ θὰ πλουτίζεται ὁλοένα ἡ ἑλληνικὴ θεατρικὴ παραγωγή θὰ ἐξελιχθῆ σιγά-σιγά εἰς ἀνώτερον πνευματικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν ἐπιπέδον.

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Ὁ ἑλληνικὸς κινηματογράφος παρουσίασεν τὸν τελευταῖον καιρὸ αἰσθητὴν πρόδοον. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν φρονιμὸν ταινίαν «Κυριακάτικο ξύπνημα», πού ἔδωκε τὸ Κύριον σκηνοθέτην Κακογιάννην, ἐμφανίσθησαν δύο νέαι ταινίαι, πού ὅσο καὶ ἂν ἀκολουθοῦν εἰς τὴν τεχνολογίαν ἕνα ὑποδείγματα, δεῖχουν ἀρκετὴν ἱκανότητα παραγωγῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν καὶ ἀξιολογῆ

τεχνικὴν ἐξέλιξιν καὶ καλλιτεχνικὴν προσπάθειαν.

Ἡ «Μαγικὴ πόλις», ποῦ ἔδωσε ὁ νέος σκηνοθέτης Κούνδουρος, εἶναι φανερά ἐπιηρεασμένη ἀπὸ τὸν ἰταλικὸ νεορεαλισμὸν. Καὶ σὲ ὀρισμένα σημεῖα τὸν μετέφερε στὴν ἑλληνικὴν ζωὴν μὲ περιττὰ παρατραβήγματα, ποῦ παρουσίασαν μιὰ ἐξεζητημένην καὶ ὑπερολιγμένην ἀθλιότητα μπροστὰ σὲ μιὰν ἐξ Ἰσου παρατραβηγμένην πολυτέλειαν. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ μειονεκτήματα αὐτὰ ἢ ταινία ἔχει ἀτμόσφαιραν ἑλληνικὴν, καὶ μὲ μέσων λιτὰ καὶ ἀπλά, ἀλλὰ καὶ ὑποβλητικὰ καὶ μὲ γνήσια καλλιτεχνικὴ διάθεση διδῆναι ἕνα ζωντανὸ κομμάτι ἑλληνικῆς ζωῆς μὲ ἀνθρώπινους τύπους ἀληθινούς. Ὁ βασικὸς προπάντων ἥρωας τῆς ταινίας, ὁ ἐργατικὸς νέος, ποῦ, στὴν προσπάθειά του νὰ ἐσφύγη ἀπὸ τὴν ταπεινὴν καὶ μίσηρον ζωὴν τῆς φτωχογειτονίας, μπλέκεται στὰ ἐπιτηδεῖα δίκτυα μιᾶς ἀνήθικης ἐπιχειρήσεως, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀντίδραση τῆς φυσικῆς του εὐγένειας καὶ ἀνθρωπιᾶς σώζεται καὶ ξαναβρίσκει τὸν γνήσιο ἑαυτὸ του καὶ τὴν ἀληθινὴν χαρὰ τῆς ζωῆς, εἶναι δοσμένος μὲ ἰδιαίτην ζωντάνια καὶ δύναμιν. Ἀλλὰ καὶ πέραν αὐτοῦ, θὰ ἔφταναν καὶ μόνο οἱ ἐξαιρετικὰ ὄρατες καὶ δυνατὲς σκηνῆς τῆς σιουπηλῆς συμπεριφορῆς τῶν φτωχῶν καὶ ταπεινῶν ἀνθρώπων τῆς γειτονίας στὴν ψυχικὴ δοκιμασία τοῦ ἐργατικοῦ νέου καὶ τοῦ αὐθόρμητο ἔξισπασμα τῆς ἀλληλεγγύης τους, γιὰ νὰ δικαιώσουν τὸ ἔργο καὶ τὸν δημιουργὸν του καὶ νὰ δώσουν σοβαρὰς ἐλπίδας γιὰ τὸ μέλλον.

Ἡ ἄλλη ταινία — «Ἡ κάλπικη λίρα» — ποῦ χρησιμοποίησε τὸ σύστημα τῶν χωριστῶν σκέτς, ποῦ συνδέονται μεταξύ τους μ' ἕνα κεντρικὸν ἄξονα, ἔχει λιγώτερες τεχνικὰς ἀτέλειαι, ὅπως ἄλλωστε ἦταν φυσικὸ, ἀφοῦ ὁ σκηνοθέτης τῆς, ὁ κ. Τζαβάλλας, εἶναι πιά ἀρκετὰ ἔμπειρος. Ἀλλὰ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ὕστερα προπάντων ἀπὸ τῆς βασικῆς ἐλπίδας ποῦ εἶχε δώσει μὲ τὸ «Μεθύστακα», θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ περιμένῃ, ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὰ καλλιτεχνικὴν πλευρὰ προπάντων, περισσότερα καὶ σημαντικώτερα πράγματα.

Ἡ κεντρικὴ ἰδέα εἶναι ὅτι τὸ χρήμα δὲν χαρίζει τὴν εὐτυχίαν καὶ ὅτι ἡ δίψα γιὰ τὴν ἀπόκτησίν του οδηγεῖ εἰς ἠθικὴν κατάρπτωσιν, στὸ ἔγκλημα καὶ στὴ δυστυχίαν. Καὶ ὅμως, ἂν ἐξαίρεση κανεὶς τὸ πρῶτο σκέτς μὲ τὸν παραχαράκτη τῆς κάλπικης λίρας, ποῦ τελικὰ ἀνταποκρίνεται στὸ βασικὸ αὐτὸ νόημα, ἔλα τὰ κύρια πρόσωπα τῶν ἄλλων σκέτς προσπαθοῦν συνεχῶς νὰ «πασσάρουν» τὴν κάλπικη λίρα σὲ γνωστὸς καὶ ἀγνωστους. Καὶ τὸ χερστόρο εἶναι ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀφηνεγῆς τοῦ ἔργου, ὁ ὁποῖος προσωποποιεῖ φυσικὰ τὸν συγγραφέα, παρουσιάζεται καὶ αὐτὸς νὰ προσπαθῇ νὰ κάμῃ τὴν ἴδιαν ἀπάτην!

Καὶ στὸ καλύτερο ἀκόμω σκέτς τῆς ταινίας, ποῦ εἶναι ἀληθινὰ ζωντανὸ, καλλιτεχνικὸ καὶ οὐσιαστικὸ — τὸ σκέτς μὲ τὸν στριμμένο καὶ κακὸ νοικοκύρη, ποῦ βασανίζει σκληρὰ καὶ ἀσπλαχνα τοὺς νοικοιρηθῆς του, ἀλλὰ ὁ ὁποῖος, κάτω ἀπὸ τὴν συγκλονιστικὴν ἐπίδραση ἐνὸς φοβισμένου καὶ ἀθῶου κοριτσιοῦ, ποῦ τοῦ λέει τὴν ἀλήθειαν καὶ τοῦ ἀνοίγει τὰ μάτια καὶ τὴν καρ-

διά, γίνεται ἄλλος ἄνθρωπος ἢ μάλλον γίνεται ἄνθρωπος — ὁ συγγραφεὺς βάζει στὸ τέλος τὸν ἀλλαγμένο καὶ ἐξαγνισμένο αὐτὸν ἄνθρωπον... νὰ ἐξαπατᾷ καὶ αὐτὸς τοὺς ἴδιους τοὺς συγγενεῖς του, κρύβοντας στὴν πρωτοχρονιάτικη πίττα... τὴν κάλπικη λίρα!

Ἀλλὰ ὑπάρχει δυστυχῶς καὶ κάτι χερότερο ἀκόμω: Ἐνα ἀπὸ τὰ τέσσερα σκέτς — τὸ σκέτς τοῦ ζητιάνου — εἶναι ὄχι μόνο κατώτερο ποιητικὰ, ἀλλὰ καὶ ἀφάνταστα χυδαῖο, μιὰ ταπεινὴ καὶ ἀρρηρη παραχώρησιν στὰ πιὸ ποταπὰ γούστα. Καὶ μόνο αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ καταστρέψῃ καὶ νὰ καταδικάσῃ τὸ ἔργο καὶ γιὰ ν' ἀποδείξῃ ἀκόμω μιὰ φορά ὅτι, ὅπως γενικώτερα γιὰ κάθε μορφῆ τέχνης, ἔτσι καὶ ὁ κινηματογράφος, παρ' ὅλες τῆς τεχνικῆς δυνατότητες καὶ τὰ σχετικὰ ἐπιτεύγματα του, δὲν μπορεῖ νὰ ἐξελιχθῇ καὶ νὰ προχωρήσῃ, ἐφόσον δὲν θεμελιώνεται σὲ γερὰ καὶ σταθερὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ θεμέλια.

ΤΡΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΕΣ ΞΕΝΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ

Τρία ξένα κινηματογραφικὰ ἔργα (ἕνα Ἀμερικανικὸ, ἕνα Γαλλικὸ καὶ ἕνα Βραζιλιανό) — καὶ τὰ τρία καλὰ — παρουσιάζουν, ἀπὸ σύμπτωση βέβαια, σημαντικὰ σημεῖα ἐπαφῆς, ποῦ ἀξίζει νὰ τὰ προσέξουμε. Καὶ στὰ τρία οἱ ἥρωες εἶναι... ἀποβράσματα τῆς κοινωνίας, ἀνθρώπινα ράχη ξεπεσμένα, παραπλανημένα καὶ χαμένα. Κι' ἔχουν ἐπὶ πλεόν καὶ τὰ τρία ἔργα τὸ μειονεκτήμα μιᾶς ἐλαφρᾶς ἢ ἀποκρουστικῆς μορφῆς. Τὸ πρῶτο — «Ἐνα ἀτέρι γεννιέται» τοῦ Τζώρτζ Κιούκορ — εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ συνηθισμένα μουσικοχορευτικὰ ἔργα, ποῦ διαθέτουν ὅλα τὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ γίνουν... μῆδραμινὰ. Τὸ ἄλλο — «Τὸ γροκμάτο τοῦ τρόμου» τοῦ Ἀνρὺ Κλουζὼ — περιορίζεται κυρίως στὴν καταθλιπτικώτατη διαδρομὴ δύο φορητῶν αὐτοκινήτων, ποῦ μεταφέρουν ἐκρηκτικὰς ὕλες. Καὶ τὸ τρίτο — «Κανγκασέρο» τοῦ Λίμα Μπαρέτο — εἶναι ἀποκλειστικὰ... ληστρικό. Καὶ ὅμως καὶ τὰ τρία ἔργα ἔχουν στὴ βάση τους καὶ στὴν ὄλη τους σύνθεσιν μιὰν ἀνεπαίσθητην στὴν ἀρχή, ἀλλὰ ἐκδηλη καὶ ἔντονη κατόπιν πνοὴν υγιείας.

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τὰ ἔργα αὐτὰ, μὲ τὸν συνδυασμὸ βέβαια καὶ τῶν τεχνικῶν τους ἀρετῶν, παίρουν ἀξία καὶ σημασία, καί, μὲ ὅλες τῆς ἐνδεχόμενες λεπτομερειακὰς ἐπιφυλάξεις, γίνονται ἀξιόλογα ἔργα τέχνης.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ξεπεσμένα καὶ χαμένα κοινωνικὰ ἀποβράσματα — ὁ ἐξευτελισμένος ἀλκοολικός στὸ πρῶτο ἔργο, οἱ μανιακοὶ κυνηγοὶ τοῦ χρήματος στὸ δεύτερο, οἱ ἄγριοι καὶ αἰμοβόροι λησταὶ στὸ τρίτο — μολοντὶ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ πάθη, καίριες καὶ μίση, διατηροῦν στὸ βάθος τῆς ψυχῆς τους καὶ μερικὰ ὑπολείμματα ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς σπόρους, ποῦ εἶχε ρίξει μέσα τους, μαζὶ μὲ τὴν πνοὴ τῆς ζωῆς, ὁ θεὸς Δημιουργός. Καὶ κάτω ἀπὸ τὸ ἀπαλὸ χᾶδι ἢ ἀπὸ τὸ σκληρὸ σφυρηλάτημα μεγάλων καὶ ἀποφασιστικῶν γεγονότων, ποῦ ἀνασκαλεύουν ριζικὰ τὴν

ἀνθρώπινη ψυχὴ, οἱ σπόροι αὐτοὶ παίρνουν ζωὴ, γονιμοποιούνται καὶ φέρνουν τὴ λύτρωση.

Ὅταν ὁ ξεπεσμένος ἀλκοολικός βρέθηκε μπροστὰ στὴν κορυφαίαν ἐκδήλωσιν τῆς ἀφροσύσεως καὶ τῆς αὐτοθυσίας τῆς γυναίκας του, ποῦ τὴν εἶχε ἀγαπήσει καὶ τὴν εἶχε ἀναδείξει, φθάνει πρῶτον καὶ συνειδητὰ καὶ αὐτὸς στὴν ὑψηλότερη αὐταπάρνηση, προσφέροντας τὴ ζωὴ του γιὰ τὴ μελλοντικὴ τῆς γαλήνης καὶ εὐτυχία. Οἱ τέσσερις ἄνδρες, ποῦ, γεμάτοι ἀπὸ ἠποκρίσια καὶ ψευτιά, ὀπισθοβούλια καὶ ἐγωϊσμό, χυδαῖες τάσεις καὶ ἐπιδιψᾶεις, ζοῦν, κατὰ τὴν τρομακτικὴ μεταφορὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἰδῶν, κάτω ἀπὸ τὴν πιὸ ἐκκλησιαστικὴ δύναμιν τοῦ φέβου, ποῦ ἀπογομῶναι καὶ ἀναταράξει ὡς τὸ βᾶθος τὴν ψυχὴν, ξαναβρίσκουν σιγὰ-σιγὰ μέσα τους τὰ θαμμένα θετὰ ἀποθέματα, καὶ καθὼς αὐτὰ ζωογονοῦνται ἐλσένα, γίνονται καὶ αὐτοὶ ὅλο καὶ καλύτεροι, ὅσο ποῦ νοιῶθουν σὲ ὅλη τὴν ὀμορφιά τους καὶ τὴν δύναμιν τὰ αἰσθημάτων τῆς φιλίας καὶ τῆς ἀγάπης, τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς αὐτοθυσίας Ἰσα με τὸν θάνατον. Καὶ ὁ ληστής, ποῦ κατακλέβει τὸν κόσμον καὶ δὲν διστάζει οὔτε μπροστὰ στὸν φόνον, ἀναγεννιέται καὶ ἀναγεννιέται μετὰ τὸ ἀσθῆμα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης, ποῦ τοῦ γεννοῦν ἡ ἀδικία ἀπαγωγὴ καὶ ἡ γενναία ψυχὴ τῆς δασκάλας, καὶ σώζονται τὴν σώζειται ψυχικὰ καὶ ὁ ἰδιος, θυσιάζοντας τὴν σωματικὴν του ζωὴν.

Βέβαια, τὰ ἐσωτερικὰ, τὰ ἠθικὰ αὐτὰ στοιχεῖα δὲν μποροῦν ν' ἀποτελέσουν μόνον τοὺς τέχνη, ἀλλὰ καθαρίζουν καὶ ὑψώνουν τὴν ἔμπνευσιν τοῦ σκηνοθέτη, διδοῦν σκοπὸ καὶ νόημα στὸ τεχνικὸ ὄλικὸ ποῦ διαθέτει, ἐμφυλῶνουν καὶ τονῶνουν τοὺς ἠθοποιούς, χαρίζουν στὸ ἔργο βάθος καὶ προέκταση. Καὶ ἔτσι ἀκριβῶς πραγματοποιοῦνται τὰ ἀληθινὰ ἔργα τέχνης, ποῦ μποροῦν νὰ παρουσιάζουν διάφορες διαδοχικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ψυχικῆς τους μορφῆς, ἀλλὰ κρατοῦν πάντως μέσα τους τὴν γνήσια οὐσία τῆς τέχνης, τὸ ἀληθινὸ τῆς νόημα καὶ τὴν ὑψηλὴ ἀποστολὴ τῆς.

ΟΤΑΝ Η ΤΕΧΝΗ ΔΕΝ ΕΧΗ ΣΚΟΠΟ

Καὶ αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ ἔργα θὰ θέλαμε νὰ ὑποβάλλουμε ὡς φωτεινὰ καὶ ἔμπρακτα παραδείγματα τοὺς δύο ἀναγνώστες μας, ποῦ διαμαρτύρονται γιὰ ὅσα δυσμενῆ ἔγραψαμε στὸ προηγούμενον τεῦχος γιὰ τὸ διαδύητον κινηματογραφικὸ ἔργο «Ὅσο ὑπάρχουν ἄνθρωποι». Ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ γράμματα τους — ὅσο θυμωμένα καὶ ἂν εἶναι — φαίνονται καλλιτεργημένοι ἄνθρωποι, θεωροῦμε χρῆσος μας νὰ τοὺς ποῦμε ὅτι κάνουν μεγάλο λάθος νὰ νομίζουν ὅτι «στὴν Τέχνη δὲν ὑπάρχει σκοπός», ὅπως γράφει ὁ ἕνας ἀπ' αὐτούς. Ἡ θεωρία «ἡ Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη» εἶναι πιὰ ξεπερασμένη καὶ ἔχει ἀποδειχθῆ ψευτικὴ καὶ ἀνόητη. Ἡ Τέχνη εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς ἀξίες τοῦ Πολιτισμοῦ, καὶ ὅταν τέτοια ἔχει καὶ νόημα βαθύτερον καὶ ἀποστολὴν ὑψηλότερη. Χωρὶς οὐσιαστικὸ πνευματικὸ περιεχόμενον καὶ χωρὶς βαθειὰ συναίσθησιν εὐθύνης γιὰ τὴν πολι-

τιστικὴν ἀποστολὴν τῆς, χάνει τὸ κυριώτερον οὐστατικὸ τῆς στοιχεῖον, τὴν ψυχὴν τῆς, καὶ γίνεται κῦμαλον ἀλαλάζον, χτυπητὴν χαλκομανία, ταχυδαχτυλογικὴν δεξιότητα, μαστορικὴν ἐπεξεργασία, ἀλλὰ δὲν γίνεται Τέχνη. Διότι ἡ Τέχνη, μὰζὶ μετὰ ὅλα αὐτὰ καὶ πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅλα αὐτὰ, θέλει πνεῦμα, ψυχικὴν ὑγείαν, ἀνώτερον ἰδανικὰ, αἰσθησὴν εὐθύνης καὶ ἀποστολῆς. Καὶ δυστυχῶς τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν εἶχε τὸ ἔργο ἐκεῖνο, ποῦ ἀντιθέτως παρουσίαζε ἐξαιρετικὰς τεχνικὰς ἀριτείας. Καὶ γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον, ὅταν εἶδαμε τὸ ἔργο αὐτὸ — ἴσως δυστυχῶς, ἴσως εὐτυχῶς, ἀλλὰ πάντως τὸ εἶδωμεν (καὶ οὔτε τὸ κῦρος τοῦ περιόδικου αὐτοῦ, οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ γράφοντος ἐπιτρέπουν τὴν ἀμφισβήτησιν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, ἔστω καὶ ἂν εἶχε διαφύγει ἕνα λάθος σχετικὰ μετὰ τὰ τεχνικὰ πλεονεκτήματα τοῦ ἔργου) — τὸ ἐπροσέξαμε ἰδιαίτερα καὶ ἀσχοληθήκαμε ἐκτενεστέρα μετὰ αὐτὸ, διότι παρουσίαζε κατὰ τὸν πιὸ ἐκδηλὸν καὶ ἔντονον τρόπο τὴν σφαιρικὴν καὶ ἀσχημὴν αὐτὴν ἀνισομέρεια ἀνάμεσα στὴν μορφὴν καὶ στὸ περιεχόμενον καὶ ἀποτελοῦσε ἔτσι ἕνα χρῆσιμο ὑπόδειγμα γιὰ τὰ ἔξω ἀπὸ τὸ γνήσιο τῆς Τέχνης καὶ ἐπικίνδυνα αὐτὰ ἔργα.

Εἶναι ἐπομένως φανερὸ ὅτι δὲν εἶμαστε ἐμεῖς ποῦ βλέπομεν μονόπλευρα — «μονολιθικά», ὅπως γράφει ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπιστολογράφους μας — τὰ ἔργα τῆς Τέχνης, ἀλλὰ μονόπλευρα καὶ μονολιθικά εἶναι αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ ἔργα, ποῦ, ἀποβλέποντας μόνον στὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν, μόνον στὴν μορφὴν, ἀγνοοῦν τὸ κυριώτερον καὶ οὐσιαστικώτερον, τὸ ἐσωτερικὸν περιεχόμενον, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ. Δὲν ζητοῦμε «ἀσχημὰ καὶ ἀποκλειστικὰ Χριστιανικὴ Τέχνη»· ζητοῦμε ἀπλῶς Τέχνην, ζητοῦμε δηλαδὴ Τέχνην μετὰ πνευματικὴν ὑγείαν, μετὰ ἔμπνευσιν καθαρὰς, μετὰ τάσεις ἀνώτερες, μετὰ ἀρχὰς εὐγενικὰς, μετὰ ἰδανικὰ ὑψηλά. Ἡ Τέχνη αὐτὴ ἔχει τὰ πιὸ πλατεια περιθώρια, τοὺς πιὸ ἀνοικτούς καὶ πιὸ ἐλευθερούς ὀρίζοντες, ποῦ ἀπλώνονται ἀδέσμευτοι καὶ ἀπέραντοι γύρω ἀπὸ τὸν φωτεινὸ ἥλιον τοῦ Πνεύματος. Μπορεῖ νὰ μὴν ὀνομάζεται ἡ Τέχνη αὐτὴ χριστιανικὴ, ἀλλὰ στὴν οὐσίαν καὶ στὴν πραγματικότητά εἶναι χριστιανικὴ. Διότι καθὲς ἔργο Τέχνης, ποῦ ἔχει μέσα του γνήσιον πνεῦμα καὶ καθαρὴν ψυχὴν, ποῦ ἔχει ἀγάπην καὶ ἀνθρωπιά, εἶναι, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι — εἴτε ὀνομάζεται εἴτε ὄχι — πραγματικὰ χριστιανικόν.

Ἡ ΑΘΗΝΑΙΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΑ,

Ἡ Ἑταιρεία Ὑγιεινῆς ἀποφάσισεν νὰ ὀργανώσῃ καὶ αὐτὴν... καλλιτετα. Μετὰ τὴν διαφορὰ ὅτι τὰ καλλιτετα αὐτὰ δὲν πρόκειται νὰ ἀναδείξουν καὶ πάλι καμμιὰ ἄλλη «μῆς Ἑλλάδος» ἢ «στὰρ Ἑλλάδος», ἀλλὰ τὴν «Ἀθηναία νοικοκυρά». Θὰ εἶναι καλλιτετα... καθαρῶς. Καὶ ἡ καθαρῶς αὐτὴ θὰ εἶναι ὄχι μόνον ἡ προσωπικὴ καθαρῶς τῶν διαγωνιζομένων, ἀλλὰ καὶ ἡ καθαρῶς τοῦ σπιτιοῦ τους, τῶν παιδιῶν τους, τοῦ περιβάλλοντος. Μιὰ καθαρῶς δηλαδὴ ποῦ θὰ εἶναι περισσότερο ψυχικὴ παρὰ σωματικὴ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κωνσταντίνου Γεωργούλη, Γενικού Γραμματέως Υπουργείου Παιδείας, Διευθυντού του Διδασκαλείου Μέσης Εκπαίδευσης: «Αι σύγχρονοι φιλοσοφικοί κατευθύνσεις», Έκδοσις τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Διευθυντῶν», Ἀθήναι 1954.

Ὁ κ. Γεωργούλης μᾶς ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ μελετήσωμε τὶς τέσσερες διαλέξεις του, ποὺ ἔκανε εἰς τὸ Δαϊκὸ Πανεπιστήμιον «τῆς Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ». Καὶ οἱ τέσσερες καταπιάνονται μὲ τὸ δύσκολο καὶ ἐπίμαχο θέμα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἐποχῆς μας.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὶς ὑποσχέσεις τῆς φυσικῆς, τῶν μαθηματικῶν, τῆς τεχνικῆς, τῆς οἰκονομίας, γιὰ τὴ λύσι τῶν μεγάλων προβλημάτων καὶ τὴν πραγμάτωσι τῆς εὐτυχίας του, τρέπεται σ' ἀναζητήσεις φιλοσοφικῆς ἐπιζητῆς κάτι πιὸ στέρο καὶ ἀληθινόν, πᾶνω στὸ ὄποιο νὰ ἀκουπήσῃ τὴ σκέψι του, νὰ διαμορφώσῃ τὴν κοσμοθεωρίαν του, νὰ ζήσῃ τὴ ζωὴν του. Σ' αὐτῇ τῇ μέριμνᾳ καὶ ἀναζητῆσι ποῖα εἶναι ἢ ἀπάντησις τῆς σύγχρονης φιλοσοφίας;

Ὁ σ. μὲ πλήρη ἐνημέρωσι καὶ κατοχὴ τοῦ θέματος, μὲ φιλοσοφικὴ διάθεσι, ἐπιτυχῆ χρῆσι νολογισμῶν καὶ ἐκλαϊκευτικῆς ἱκανότητά (δση χωρᾶς σὲ τόσο δύσκολα θέματα), μᾶς μεταφέρει στὰ σύγχρονα φιλοσοφικὰ ρεύματα, παρουσιάζει τοὺς παλαιότερους, τοὺς προδρόμους καὶ τοὺς συγχρόνους ἐκπροσώπους των, ἀναλύει τὴ σκέψι τους, τὰ συστήματά τους.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς μελέτης του ὁ σ. θέλει νὰ μᾶς δείξῃ πὼς ἡ φιλοσοφία δὲν εἶναι μίαν πολυτέλεια, ἀλλὰ μίαν οὐσία ζωῆς, θεμελιανὴ κατευθυντήρια γραμμὴ, ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὴν ἀνησυχία τῆς εὐρέσεως τῆς ἀλήθειας. Τὶς ἀρχὰς καὶ τὰ αξιώματα ποὺ οἱ διάφορες ἐπιστῆμες τὰ

παίρνουν σὺν «ἀφ' ἑαυτῶν» φανερὰ καὶ πᾶνω στὰ ὁποῖα θεμελιώνονται, ἔρχεται ἡ φιλοσοφία νὰ ἐλέγξῃ τὴ γνησιότητά τους, νὰ αἰτιολογήσῃ καὶ δικαιολογήσῃ τὸ κύρος τους.

Ἀκόμη ἡ φιλοσοφία ἔχει ἔργο καὶ ἀποστολὴ τῆς νὰ συνάξῃ καὶ ἀρμολογήσῃ τὰ τεμαχισμένα ἐπιτεύγματα τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημῶν σὲ ὀργανικὴ ὁλότητα. Φυσικὰ, οἱ περισσότεροι φιλόσοφοι τοῦ 19ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος δὲν κατάφεραν νὰ πετύχουν τέτοιαν ἐνότητα, γιὰτὶ δὲν εἶχαν μέσα τους τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄλου. Πρόσεξαν τὴ φυσικὴ βιολογικὴ πραγματικότητα καὶ περιφρόνησαν τὴν πνευματικὴ, στάθηκαν θαυμασταὶ τοῦ ἀπτοῦ, τοῦ ὀλικοῦ, τῆς ποσοτικῆς μετρήσεως καὶ παραμέρισαν τὴν πνευματικὴ παρουσία, ποὺ τὴν χαρακτηρίζουν σὺν ἐπιφανόμενον τῆς ὄλης. Ἔτσι ἀγνόησαν τὸ τρίτον χαρακτηριστικὸ τῆς φιλοσοφίας, τὴν ἀνεύρεσι καὶ ἐπεξεργασίαν τῆς ἀξίας καὶ τοῦ νοήματος τῆς υπάρξεως.

Τὴν ἀδυναμία, τὴν ἑλλειψιν, τὸ δυσαναπλήρωτον κενὸ προσπαθῶν νὰ καλύψουν, ἀπὸ τοὺς παλαιότερους, δύο μεγάλοι φιλόσοφοι ὁ Brentano καὶ ὁ Dilthey. Καὶ οἱ δύο ἔδωσαν ἰδιαίτερη σημασίαν στὶς πνευματικὰς ἐκδηλώσεις καὶ τὸ πνεῦμα, ποὺ δὲν λειτουργεῖ σύμφωνα μὲ τὴν αἰτιοκρατικὴν ἀντίληψιν.

Μετὰ ἀπ' αὐτοὺς ὁ Husserl μὲ τὴν φαινομενολογίαν του ἐργάζεται συστηματικῶς. Ἐκινώντας ἀπὸ τὴ βασικὴ πρότασι τοῦ Descartes «cogito ergo sum» (σκέπτομαι ἄρα ὑπάρχω), ὁ Husserl προχωρεῖ περισσότερο καταλήγει σὲ συμπέρασμα πὼς ὑπάρχει μέσα μας μίαν περιοχὴ ἀπόλυτης ἀλήθειας, ποὺ ἀποκαλύπτεται ὄχι ἀπὸ τὸ ἐγὼ τῆς καθημερινότητος καὶ τῆς ἐμπειρίας, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ὑπερβατικὸν (ego transcendente).

Ὁ Heidegger, στὴ συνέχεια, ἐκπροσωπεῖ πιά τὴ σύγχρονη φιλοσοφικὴ σκέψιν, γιὰτὶ θέτει προ-

Καὶ στὰ καλλίστεια αὐτὰ δὲν θὰ ἔχουν βέβαια πέραση οἱ δημόσιες γυμνικῆς ἐπιδείξεις τῶν ἀνόητων κοριτσιῶν, ἀλλὰ οἱ ἐκδηλώσεις τῆς νοικοκυρωσύνης, τῆς ἀνθρωπιᾶς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Καλὴ ἀρχή.

ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ

Τὸ ξερνήσι κοντὰ στὰ Κύθηρα, ποὺ προσφέρεται στοὺς λογοτέχνες, γιὰ νὰ τὰ ἀξιοποιήσουν καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν γιὰ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ἐξοχίαν τους, εἶναι, ὅπως ἐδημοσιεύθηκε, τὸ ἴδιον νησί, ποὺ ὁ Δὸν Κιχώτης εἶχε προσφέρει στὴν ἱπποκόμου του Σάντσο, γιὰ νὰ κάμῃ ἐκεῖ δικὸν του βασίλειον. Δὲν ξέρουμε ἂν ἡ πληροφορία αὐτὴ εἶναι ἱστορικὰ ἐξακριβωμένη, ἀλλὰ πάντως εἶναι πολὺ ταιριαστὴ καὶ πολὺ συμβολικὴ. Διότι, μὲ τὰ τεράστια ἔξοδα ποὺ ἀπαι-

τοῦνται γιὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ νησιοῦ καὶ μὲ τὶς πολλὰς ἄλλες δυσκολίας, φαίνεται ὅτι τὸ μικρὸ ξερνήσι θὰ γίνῃ βασίλειον τῶν λογοτεχνῶν ὅσο ἔγινε καὶ τὸ Σάντσο!

Ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ γίνῃ βασίλειον τὸ μικρὸ νησί, ἔχει κιόλας γίνῃ ἀπὸ τώρα τὸ καταφύγιον τῶν... ὄνειρων τῶν λογοτεχνῶν. Καὶ δὲν εἶναι βέβαια μικρὸ καὶ ἀσημαντὸν πρᾶγμα νὰ μπορούν οἱ ἄνθρωποι — καὶ μάλιστα οἱ εὐφάνταστοι καὶ εὐαίσθητοι λογοτέχνες — νὰ ὄνειροπολοῦν καὶ νὰ ἐπιίξουν...

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Υ. Γ. Ἀπαντώντας στὴν ἐρώτησιν τοῦ «Μεσολλογίτη» σχετικὰ μὲ τὸ ποιῆμα του, σημειώσαμε ὅτι αὐτὸ καθαυτὸ τὸ ποιῆμα, παρὰ τὴν ρυθμικὴν του ἀνωμαλίαν, εἶναι καλὸ, ἀλλὰ εἶναι πολὺ ἀπαισιόδοξον καὶ κάπως σκοτεινόν. Γι' αὐτὸ προτιμοῦμε ν' ἀποφύγουμε τὴ δημοσίευσίν του.

βλήματα ὄντολογικά, ἀνθρωπολογικά, γιατί τὸν ἐνδιαφέρει καὶ ἀναγνωρίζει ὑπαρξὶ πραγματικότητος πέρα ἀπὸ τὰ αὐστηρὰ ἐπιστημονικά δεδομένα. Γι' αὐτὸ ἄμεσα τὸν ἀπαχολεῖ ἡ ἀνάλυσις καὶ κατανόησις τῆς ἐνορίας τοῦ ὄντος, τοῦ «εἶναι». Τὰ οὐσιώδη ὅμως χαρακτηριστικά τῆς ὑπάρξεως μονάχα ὁ ἄνθρωπος ἔχει· γιατί αὐτὸς μονάχα μπορεῖ νὰ κατανόησιν τὴν ἴδιαν του τὴν ὑπαρξί· μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ φιλοσοφία τοῦ Heidegger παίρνει καὶ χαρακτῆρα ὑπαρξιακῶ.

Μὲ τὸν ὑπαρξισμὸ πλέον, πού ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ τοὺς Jaspers, Marcel, Sartre, Berdiajew ἡ σύγχρονη φιλοσοφία στρέφεται συστηματικὰ στὴ μελέτη τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅχι ἀφηρημένα καὶ θεωρητικά, ἀλλὰ στὴ συγκεκριμένη σχέσει του μὲ τὸν κόσμον, τὸν συνάνθρωπον, τὸν ἑαυτὸ του.

Ἄπ' αὐτοὺς ξεχωρίζει ὁ ὑπαρξιακὸς στοχασμὸς τοῦ Sartre ποὺ εἶναι μηδενιστικὸς ἢ ὑπαρξίς χάνει τὴν ἀξία της, μηδενίζεται στὴν περίπτωσι, ποὺ παύει νὰ δρᾷ καὶ νὰ ἐνεργῇ· γι' αὐτὸ ἡ διαρκῆ κίνησις καὶ ἀλλαγὴ καταστάσεων τῆς συνειδήσεως μᾶσα σὲ μίαν ἀμόσφαιρα ἀπόλυτης ἐλευθερίας ἀποτελεῖ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸ τῆς ὑπάρξεως.

Ἀντίθετα ὁ Berdiajew καὶ ὁ Marcel προσδένουν τὴ φιλοσοφία τους στὴς χριστιανικὲς ἐννοιες. Ὁ πρῶτος βλέπει καὶ καταξιώνει τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξί μᾶσα στὴν προοπτικὴ τῆς χριστιανικῆς αἰωνιότητος· ἡ μέλλουσα ζωὴ θὰ προσφέρει τὴν ἐλοκλήρωσι καὶ πληρότητα τῆς ὑπάρξεως. Ὁ δεῦτερος ἰσχυρίζεται πῶς, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ εἶναι δεσμευμένη μέσα στὸ σῶμα, ἔχει τὴν βίωσι τοῦ ἀπελπισμοῦ (désespoir), τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος ἔχει χρέος νὰ κατανικήσῃ, γιὰ νὰ ὑψωθῇ στὴν ἔρησι τῶν ἀληθινῶν σχέσεων μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, μὲ τὸ Θεό, γιὰ νὰ πραγματοποιῆ τὴν ἐλευθερίαν, ποὺ δὲν εἶναι «φορέας συνεχῶν ἀρνήσεων», ὅπως νομίζει ὁ Sartre, ἀλλὰ συγκατάθεσις, κατάφασις στὴν ἀπολυτικὴν πρόσκλησι, ποὺ μᾶς ἀπευθύνει ὁ Θεός.

Οἱ σύγχρονοι, λοιπόν, φιλόσοφοι διακατέχονται ἀπὸ τὴν ἀγωνία τοῦ προβλήματος τῆς ὑπάρξεως· προσπαθοῦν νὰ εἰσδύσων στὸ νόημά της, νὰ ἀνακαλύψων τὴν ἀξία της, νὰ χαράξουν τὸ δέον· ἰδιαίτερα ὁ χριστιανικὸς ὑπαρξισμὸς ἀγωνίζεται νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὸ βάθος τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας, χωρὶς ἀκόμη νὰ ἔχη ἐπιτύχῃ τὴν ἐλοκλήρωσι. Γιὰτὶ στάθμης περισσότερο κοντὰ στὸ δόγμα καὶ λιγώτερον στὴ φιλοσοφία τῆς πράξεως· δὲν μελέτησε ἀκόμη ἐπαρκῶς τὴν μορφή τῆς κοινωνικότητος οὐτε πρόσεξε τὰ δύο βασικά στοιχεῖα ποὺ ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν τοῦ χριστιανισμοῦ, τὴν χαρὰ καὶ τὴν ἀγάπην.

Ὁ συγγραφεὺς μὲ πιστότητα καὶ αὐθεντικότητά μᾶς παρουσιάζει τὴν σύγχρονη φιλοσοφικὴ ἀγωνία, τίς προσπάθειες γιὰ ὑπερνίκησιν τῆς, τίς κατευθύνσεις καὶ τὴν πορεία, ποὺ παίρνει ὁ σύγχρονος στοχασμὸς, πράγμα ποὺ προσφέρει, μαζὶ μὲ τὸ βολιποῦ ἐπιστημονικὸ καὶ παιδαγωγικὸ ἔργο τοῦ κ. Γεωργίου, μίαν πολυτιμώτατην συμβολὴν στὴν πορεία τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς χώρας μας.

Γ. Μ.

Ἄγγελινος Λεκαπηνού: «Ἡ Ἱστορία ἐνὸς παραστρατημένου», Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός», Ἀθήναι 1954.

Ὅταν βρισκῇ κανεὶς μέσα σ' ἓνα μυθιστόρημα ἐκτός ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν, τὴ συγκίνησι, ἔτι χαρίζει ἡ τέχνη τοῦ λόγου, καὶ τὴν πνευματικὴν ὑγείαν, δικαιώνει τὸν συγγραφέα, ἀναγνωρίζοντας τοὺς κόπους καὶ τὴν προσφορὰ του σὰν πνευματικὸ ἔργατο. Δυστυχῶς τὸ δεῦτερον στοιχεῖον, τῆς πνευματικῆς ὑγείας, δὲν τὸ συναντᾷ κανεὶς πάντοτε—ἡ μάλλον πολλὰς φορές εἶναι ἀνύπαρκτον—στὰ λογοτεχνικά κείμενα, γι' αὐτὸ κάθε φορὰ ποὺ τὸ βρῶσις ὁ ἀναγνώστης ἀγκαλιάζει τὸ γραπτὸ μὲ ἐμπιστοσύνη καὶ ἀγάπην.

Αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τὸ μυθιστόρημα τῆς δ. Ἀγγελίνης Λεκαπηνού «Ἡ Ἱστορία ἐνὸς παραστρατημένου», ποὺ κυκλοφόρησαν οἱ Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός».

Εἶναι μίαν ἀληθινὴν ἱστορίαν, «ἡ ἱστορία ἐνὸς παραστρατημένου». Μιὰ ἱστορία συγκλονιστικὴ, μὲ γνώριμα πρόσωπα καὶ γνωστά γεγονότα. Μᾶς ζωντανάει μὲ πολλὴν τέχνην τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς καὶ τοὺς ἀγῶνες τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν ἐλευθερίαν στοὺς ἐξουσιῶν τόπους τῆς ἀφιλόξενης Αἰγυπτιακῆς ἐρήμου.

Ὁ κεντρικὸς ἥρωάς της, ὁ Πέτρος Ρόδιος, ἓνας παραστρατημένος νέος, ποὺ ἀρνείται τὴν πίστι του γιὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπ' τὴν δεσμὰ, βρῶσις τὸ δρόμον τοῦ γυρισμοῦ μέσα σὲ τούτη τὴν κοσμοχαλασίαν, πάνω στὴν πυρωμένη ἄμμο τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐρήμου.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ διαιρεῖται σὲ δύο μέρη. Στὸ πρῶτον μέρος, «Πρὸς τὴν Ἥταν», μᾶς παρουσιάζει ἡ σ. τὴν τραγικὴν πτώσιν ποὺ ἐπακολουθεῖ σὰν ἀναπόφευκτὴ συνέπεια τὴν ἄρνησιν τῶν πνευματικῶν ἀξιών. Τὴν ἄρνησιν ποὺ δὲν συντελεῖ πάντοτε μόνος του ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ποὺ τὸν προτρέπουν κι' ἄλλοτε τὸν ἀναγκάζουν σ' αὐτὴν προσφιλεῖ του πρόσωπα, οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς του, καθὼς συμβαίνει στὴν «ἱστορία ἐνὸς παραστρατημένου».

Ἡ κυρία Ρόδιος προτρέπει τὸ γυιό της σ' αὐτὴ τὴν ἄρνησιν τῶν πνευματικῶν ἀξιών, γιατί νομίζει πῶς ἔτσι ἀνοίγει πλατύτερον ὄριζοντας τὴν πορείαν τοῦ παιδιοῦ της. Καὶ ἡ πτώσιν συντελεῖται.

Τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ βιβλίου, «Πρὸς τὸν θρίαμβον», εἶναι πιὸ σφικτοθεμένο ἀπ' τὸ πρῶτον. Ὅχι γιατί δίνει τὴ λύτρωσιν στὸν ἥρωά της, ἀλλὰ γιατί τὰ γεγονότα ποὺ περιγράφει εἶναι συγκλονιστικά καὶ ἡ ὑπόθεσις συναρπαστικὴ. Ἐδῶ ὁ ἀναγνώστης βιάζεται νὰ φτάσῃ στὸ τέλος πέφτοντας ἀπὸ συγκίνησι σὲ συγκίνησι.

Ἡ δ. Ἀγγελίνα Λεκαπηνού, γνωστὴ στοὺς ἀναγνώστες τῶν «Ἀκτινῶν» ἀπὸ τὴν τακτικὴν της συνεργασίαν στίς σελίδας τοῦ περιοδικοῦ μας, μὲ τὴν διαθέσιν νὰ θρῆψῃ μὲ κατὰ ὑγιᾶς καὶ ἀληθινὰ πνευματικὸν τοὺς συγχρόνους της μᾶς χάρις πράγματι ἓνα ἔργο γεμῆτον πνευματικῆς ὑγείας.

Κ. ΔΑΜ.

Dr. Johannes Hessen, Καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Κολωνίας: «Τὸ νόημα τῆς ζωῆς» μετ. Εὐαγγ. Θεωδώρου. Ἀθήναι 1954.

Ὁ σ. μετ' τὸν ὄπλισμό τῆς φιλοσοφικῆς καὶ χριστιανικῆς σκέψεως προσπαθεῖ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ φαινόμενο τῆς ζωῆς, νὰ συλλάβῃ τὸ πραγματικὸ τῆς νόημα. Τὴν ἀναντίρρητη πρότασι δτι ἡ ζωὴ ἔχει κάποιον νόημα, τὴν ἐπεξεργάζεται λογικὰ, τὴν ἀναλύει φιλοσοφικὰ.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει παρὰ νὰ στραφῇ εἰς τὴν πραγματικότητα τοῦ ἑαυτοῦ του, ποῦ εἶναι διπλῆ, ζωικὴ καὶ πνευματικὴ, νὰ τὴν ἀναπτύξῃ, νὰ τὴν διαπλάσῃ, νὰ τὴν διαμορφώσῃ ἢ αὐτοτελείως εἶναι θεμελιωδὴ ἔννοια τῆς ζωῆς· ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νὰ δώσῃ ἱκανοποίησι εἰς τὴν ἐσωτερικὴν του ἀναγκαιότητα, ὅποτε θὰ ἐδηγηθῇ εἰς τὴν πραγματικὴν τῶν ἀξιών ποῦ ἀνάμεικτά τοὺς ὑπάρχει ποιοτικὴ καὶ ἀξιολογικὴ διαβάθμισις· αὐτὲς ποῦ ἔρχονται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ζωικὴν, οἰκονομικὴν ἀνάγκην στέκουν πρὸς χαμηλὰ ἀπὸ τὴν πνευματικὴν. Ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς προσωποποίησός του πρέπει νὰ τηρήσῃ τὴ σωστὴν ἱεράρχειαν καὶ διαφοροποιήσῃ.

Ἄλλ' ἀκριβῶς αὐτὴ τὴ δυνατότητα καὶ προσπάθεια γιὰ καλύτερεσι ἀποφασίζουν ὁ ἀξιολογικὸς «σκεπτικισμὸς» καὶ ὁ νατουραλισμὸς. Οἱ ἀξίαι, λέγουσι, ἔχουν υποκειμενικὸν κῆρος καὶ ἰσχύ ἢ ἡ πραγματικότης τοὺς ἐπερνάει τὰ ὄρια τῆς βουλητικῆς δυνατότητος τοῦ ἀνθρώπου. Τέτοια ὅμως ἀντίληψις ὀδηγεῖ εἰς ἀνεπιστημονικὰ συμπεράσματα καὶ εἰς ἀπαράδεκτους δογματισμούς· ὅτι δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἐλεύθερος, ἀλλ' ἐνεργεῖ σύμφωνα μετ' τὴν ἐνοικτιώδεις ὁρμὰς καὶ ἀνάγκην του, ὅτι ἡ ζωικὴ ὁπότεσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ πραγματικὴ. Μὲ τὴν νεώτερον, φυσικὰ, ἀπόψεσιν τῆς ψυχολογίας τοῦ βάρους γιὰ τὴν τὸν ψυχικὸν παράγοντα, τῆς φυσικῆς γιὰ τὴν σχετικὴν καὶ στατιστικὴν ἰσχύ τῶν φυσικῶν νόμων, δημιουργεῖται πλέον πεδίον παραδοχῆς τῆς ἐλευθέρως βουλήσεως καὶ τῶν ἀξιών ἔξω ἀπὸ ὑποκειμενικὴν συμβατικότητες.

Ἀλλὰ γιὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ψυχικὸν του κόσμον, ὅπως εἶπαμε, ὁρισμέναι ἀξίαι ἔχουν ἰδιαιτέρον διαφέρον, σημασίαν καὶ ἀναγκαιότητα. Ἐνας μέσος ἄνθρωπος π.χ. δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ καλλιεργήσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀληθοῦς, νὰ ἀσχοληθῇ μετ' ἐπιστημονικὰς ἐρευνῆς καὶ μελέτης. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον μετ' τὴν ἀξίαν τοῦ ἀγαθοῦ. Ὁ ἄνθρωπος (ὁποιοσδήποτε ἄνθρωπος) καὶ ὑποχρεῖται καὶ ὀφείλει ἔχει, σύμφωνα μετ' τὴν φύσιν του, νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνεργῇ ἠθικὰ. Ἡ ψυχὴ ἰδιαιτέρα, σύμφωνα μετ' τὴν χριστιανικὴν θεώρησιν, πρέπει νὰ φθάσῃ καὶ νὰ καταξιώθῃ ἀπὸ τρεῖς θεμελιωδῶν ἀρετῶν· τὸ σεβασμὸν, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν ἀγάπην. Ἡ τρίτη ἀρετὴ ἀποτελεῖ τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἀληθινῆς κοινωνικότητος, τόσο σ'τὴν στυγνὴν, συναισθηματικὴν καὶ σεβουαλικὴν σχέσιν τοῦ γάμου, ὅσο καὶ εἰς τὴν εὐρύτερον τῆς συμβιωτικῆς καὶ συνεργασίας πολλῶν μαζι προσώπων.

Ἡ νῆσις αὐτὴ πρὸς τὴν τελείωσιν δὲν ὀλοκληρῶνεται, ἀν παραγνωρισθῇ τὸ σῶμα καὶ οἱ

ζωικῆς ἀξίαι· ἀντίθετον στάσι τοῦ ἀνθρώπου θὰ ὀδηγούσιν εἰς μονομέρειαν καὶ ὑπερβολὰς. Οἱ ζωικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀξίαι ἔχουν ἄρα καὶ αὐτὲς τὴν θέσιν τοὺς μέσων εἰς τὴν ἀξιολογικὴν κλίμακα, ἀρκεῖ νὰ μὴ διεκδικούσιν τὴν ἀποκλειστικότητα, ἀλλὰ νὰ ὑπηρετοῦν τὴν πνευματικότητα.

Ὁ σ. μολοντὶ καταπιάνεται μετ' τὸ βάθος τῆς ψυχικῆς ὑποστάσεως καὶ τῆς φιλοσοφικῆς θεώρησι τῶν ἀξιών, γράφει μετ' τὴν χαρακτηριστικὴν του διαύγειαν καὶ σαφήνειαν, μετ' λογικὴν καὶ πειστικὴν ἐπιτυχίαν. Οἱ φιλοσοφικῆς τὸν θέσεις εἶναι λογικῆς καὶ ὀρθῆς, τὰ συμπεράσματά του ἐγγυῶνται πνευματικὴν γνησιότητα. Μολαταῦτα ἀντιρρήσεις καὶ ἐπιφυλάξεις σ' ὀριζόμενα σημεῖα ὑπάρχουν. Τὴν ταῦτασι τοῦ χριστιανικοῦ μετ' τὸ σοσιαλιστικὸν (ἔστω καὶ μετ' εὐρεῖαν ἔννοιαν) τὴν βροσκομε πολλὴ κλειστικὴ καὶ στενὴ τὴν ὑπεραυστηρῆ ἀρνητικὴν στάσι ἀπέναντι εἰς τὸν ἀλκοὸλ τὴν χαρακτηρισμὸν ὡς ὑπερβολῆς· περιμένοντες συστηματικότερον καὶ πλατυτέρον τοποθέτησιν τῆς ἀγάπης εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ νήματος τῆς ζωῆς κ.κ. Γενικὰ ὅμως τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀξίζει νὰ μεταφρασθῇ καὶ παρουσιασθῇ εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινόν, γιὰτὶ εἶναι μετ' ἀπὸ στοχασμὸν καὶ βαθύτητα, γιὰτὶ ἀνοίγει δρόμον πρὸς τὴν ἀληθινὴν πνευματικότητα.

G. M.

Ἐἰς τὸν ἄνθρωπον Ἐρρίκου Πεσταλότσι: «Λεονάρδος καὶ Γερτρούδη» Μεταφρ. Εὐριπ. Κωνσταντινοπούλου, Ἀθήναι 1954.

Κλάμα, παράπονον καὶ ἀγάπη ἐσηπῶνται ἀπὸ τὴν σελίδαν τοῦ Λεονάρδου καὶ τῆς Γερτρούδης. Ὁ παραγκωνισμὸς καὶ πολεμικὸς Πεσταλότσι εἰς μίαν ἐποχὴν ὑπερβολικῆς λογικότητος καὶ ἐξωστρεφείας πρόβαλε τὸ συναισθηματικὸν του μήνυμα: «περιποίησιν τοῦ συναισθηματικῶν τῶν ἀνθρώπων ποῦ διαφωτίζουσι, διδάσκουσι καὶ ὀδηγοῦσι εἶναι πάντα τὸ θεμέλιον γιὰ κάθε ἀνθρώπινον οἰκοδόμημα» (σ. 192).

Ἀντίρροπὴ δύναμις εἶναι κατάχρησι τοῦ ρασιοναλισμοῦ πρέπει νὰ ἐβληθῇ ἡ ἀπαλή, ἡρμη, ἀπλή καλλιέργεια τοῦ συναισθηματικῶν, ποῦ στηρίζεται εἰς τὴν πίστιν. Ὁ πραγματικὸς παιδαγωγὸς πρέπει νὰ σταθῇ κοντὰ εἰς τὸ παιδί, νὰ τὸ ἀγαπήσῃ, νὰ τὸ βοηθήσῃ, γιὰ νὰ ἐκφράσῃ ἐμπρακτικὰ τὸν ἀληθινὸν ἑαυτό του. Τυπικὸν παραδειγμα ἀποτελεῖ ἡ ἀπολύτῃ Γερτρούδη ποῦ κοντὰ εἰς τὸν λόγον καὶ τὴν συμβουλήν χρησιμοποιοῖ τὴν πρᾶξιν· τὰ παιδιὰ τῆς ἐπηρεασμένα ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς προσωπικότητός της κάνουν καλὰς πράξεις μετ' αὐτὴν τοὺς στέργουσι.

Μετ' τὴν ἀνάπτυξιν ὅμως τοῦ συναισθηματικῶν τῆς συμπίνοιας καὶ τῆς ἀλληλεγγύης οἱ παιδαγωγικῆς ἔιδεες τοῦ Πεσταλότσι παίρνουν μεγαλύτερην ἔκτασιν καὶ εὐρύτητα, ἀπλώνονται εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον, εἰς τὰ λαϊκὰ ἰδιαιτέρα μᾶζας. Ὁ λαὸς πρέπει νὰ ἀνοφωθῇ μορφωτικὰ καὶ ἐκπαιδευθῇ ψυχικὰ. Στὴν ὑπηρεσίαν τέτοιου σκοποῦ τάσσει ὁ Πεσταλότσι τὸ βιβλίον του· ἀπλᾶ καὶ ἀπέριττα ἐξετάζει τὴν σχέσιν καὶ ἀλληλεπιδράσιν ἡγέτου (γαϊονκτῆρος, παπᾶς κλπ.) καὶ λαοῦ, οἰκογενείας καὶ παιδιοῦ, παρουσιάζοντας

διαφόρους χαρακτήρες (πού μοιάζουν αρκετά μεταξύ τους) μέ κίνησι καί θράσι μυθιστορικής μορφῆς.

Βέβαια, τό πέρασμα τοῦ χρόνου ἔχει ἀφήσει τὰ ἴχνη τῆς φθορᾶς πάνω σ' ὀρισμένες ἀντιλήψεις: ποιάς τάχα θά παραδεχόταν γιά σωστή, σύμφωνα μέ τὰ δικά μας ἠθικά κριτήρια, τῆ στάσι τοῦ ἱερέως ἀπέναντι στόν ἐπιστάτη Κοῦμελ; Ὁ ρόλος του εἶναι ἄλλοι εἰσαγγελέως. Ἄλλά ἐκτός ἀπό τὰ ἔσπερασμένα σημεῖα, ὑπάρχουν ἔκείνα πού εἶναι ἀνθεκτικά στό χρόνο καί χαράσσουν τόν παιδαγωγικό ἔρθεο. Γι' αὐτό πρέπει ἰδιαίτερα νά εὐχαριστήσουμε τόν κ. Κωνσταντόπουλο, γιὰ εἶναι ὁ πρῶτος πού ἀπεφάσισε νά παρουσιάσῃ στό ἑλληνικό βιβλίον τοῦ μεγάλου παιδαγωγοῦ.

*

Γ. Μ.

Κώστα Ν. Τριανταφύλλου, «Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Μονῆς Γηροκομίου τῶν Πατρῶν». Πάτραι 1954.

Μιά εὐσυνείδητη μελέτη ἀποτελεῖ ἡ «Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Μονῆς τῶν Πατρῶν» τοῦ κ. Κώστα Ν. Τριανταφύλλου Μέσα στίς 79 σελίδες πού ἀποτελοῦν τό βιβλίον αὐτό, μάς δίδει ὁ σ. τήν ἱστορία τῆς ἀρχαιστάτης Μονῆς τοῦ Γηροκομίου.

Ὁ σ. γνώστης τόσο τῆς ἱστορίας τῶν Πατρῶν, ὅσο καί τῶν γεγονότων, πού στρέφονται γύρω ἀπό τήν Ἱερά Μονή τοῦ Γηροκομίου, λύει πολλά ἀμφισβητούμενα προβλήματα, ὅσοι ἀφορᾶ τήν ἱστορία τῆς Μονῆς. Ἡ πλούσια βιβλιογραφία τήν ὁποία ἔχει πάντα ὄπ' ὄψεο του καί τὰ σχετικά ἔγγραφα, τόσο τοῦ Πατριαρχείου ὅσο καί τῆς Μονῆς, πού παραθέτει, εἶναι δείγμα εὐσυνείδητης μελέτης, ἀλλά πιό πολλά ἔχουν νά προσφέρουν στοὺς εἰδικούς.

Στό πρῶτο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου, πού ἀσχολεῖται μέ τήν ἵδρισι τῆς Μονῆς, λύει ὁ σ., μέ τὰ ἀυθεντικά ἔγγραφα πού παραθέτει—πατριαρχικά καί τῆς Μονῆς—τό πρόβλημα τῆς χρονολογίας ἱδρύσεώς τῆς.

Στή συνέχεια μιλάει γιά τοὺς ἀγῶνες τῆς Μονῆς κατά τῶν Φράγκων καί τῶν Σταυροφόρων καί τῆς προσπάθειάς των γιά τόν ἐκπαιτισμό τῶν Ἑλλήνων, πού τόσο οἰκτρα ἀπέτυχε, πρὸς μεγάλη νίκη τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀκολουθοῦν τὰ κεφάλαια: «Ἐπὶ τῶν ἐπαναστάσεων 1770 καί 1821» πού μιλάει γιά τή συμμετοχή τῶν μοναχῶν στοὺς ἱερούς ἀγῶνες, «Μάχη εἰς τὸ Γηροκομίου 1821 καί 1822», «Μετὰ τῶν ἐπαναστάσεων 1821» μιλώντας γιά τὸ ρόλο πού ἔπαιξε ἡ Μονή σ' ὅλες τίς κρίσιμες αὐτὲς στιγμὲς τοῦ Γένους, γιά νά φτάσῃ ὡς τῆ σημερινῆ ἐποχῆ καί νά ἐξετάσῃ τήν σημερινὴ ἀποστολή τῆς.

Ἐν τούτοις ὁ σ. δὲν ἀναφέρεται καθόλου στήν ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Μονῆς καί ἐλάχιστα μάς λέ-

γει γιά τὰ βυζαντινά της (πού εἶναι τόσο πλούσια καί πολλά θά εἶχε νά πῆ κανεῖς) καί αὐτὸ ἀναμφισβητήτως ἀποτελεῖ σημαντικὴ παράλειψι. Πάντως, ὡς πρὸς τὰ ἄλλα σημεῖα, τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κώστα Ν. Τριανταφύλλου εἶναι ἀξιόλογο καί προσεγμένο.

Ἄλλὰ γιὰ αὐτὴ ἡ ἀτεγκτος καθαρεύουσα; Ν. Α.

*

Νικολάου Α. Ἀφεντάκη, Ἐπάρχου: «Ὁ Ρωγῶν Ἰωσήφ, ὁ ἐπίσκοπος τῶν ἐλευθέρων πολιορκημένων». Ἀθήναι 1954.

Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι ἡ ἐκκλησία καί ὁ κλήρος ἔπαιξαν σπουδαῖο ρόλο στὸν ἀγῶνα τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας. Ἐπρωτοστάτησαν σὲ θυσίας γιά τήν ἐλευθερία. Μὲ πολὺ αἶμα πότισαν τὸ δέντρο τῆς. Μὲ τῆ χριστιανικῆ γαλήνη πού χαρίζε: πάντα στήν ψυχὴ τῶν μαρτύρων ἡ συνείδηση τοῦ ἱεροῦ χρέους, ἀντιμετώπιζαν τὸ θάνατο κι' ὅλες τίς σκληρὲς δοκιμασίες τοῦ ἀγωνιζομένου ἔθνους, ἐμψυχώνοντας τὸ λαὸ καί θερμαίνοντας τὴν φιλοπατρία του γιά τὴν ἀποτίναξη τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ. Μιά μεγάλῃ μορφῇ τῆς Ἐκκλησίας, πού ἐπρωτοστάτησε στὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα τοῦ γένους, εἶναι καί ὁ Ἐπίσκοπος Ρωγῶν Ἰωσήφ. Ἐνας φλογερὸς ἱεράρχης μέ βαθεῖα καί παλλόμενη ἀπὸ ἐσωτερικὴ δόνηση φωνῆ, πού ἔδειξε ἀθάνατο ἥρωισμό στήν πολιορκία καί στήν ἔξοδο τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου πιστευόμενος στό θρίαμβο τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνα τῆς φυλῆς.

Ἐνας εἰσάρετος πνευματικὸς ἄνθρωπος καί λόγιος, ὁ κ. Νίκος Α. Ἀφεντάκης, μελετητῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, εἶχε τὴν ἐμπνευση νά μᾶς θῶσῃ μιά πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἱστορικὴ μονογραφία γιά τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἐπισκόπου Ρωγῶν Ἰωσήφ, σ' ἓνα καλαίσθητο βιβλίον πού πού κυκλοφόρησε τελευταῖα μέ τὸν τίτλο «Ὁ Ρωγῶν Ἰωσήφ, ὁ ἐπίσκοπος τῶν ἐλευθέρων πολιορκημένων». Μέσα σ' αὐτὸ ὁ κ. Ἀφεντάκης περιγράφει μέ λογοτεχνικὴ χάρη, μέ ζωνηρὴ ἔξαρση, μέ γλαφυρότητα καί μέ βαθυστόχαστη κρίση, τῆ φωτεινῆ φυσιογνωμία τοῦ Ρωγῶν Ἰωσήφ, τῆ δράση του, τοὺς ἀγῶνες, τὴν μεγάλη φιλοπατρία του καί τὸ μαρτυρικὸ τοῦ θάνατο στήν ἐκατόμη τοῦ Μεσολογγίου, δίνοντάς μας μιά ὀλοζώντανη περιγραφή τῶν γεγονότων, ὥστε ἡ μελέτη αὐτὴ νά εἶναι μαζί καί χρονικὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασης. Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Ἀφεντάκη εἶναι ἀπὸ τίς σοβαρότερες καί τίς πιό ἀξιοπρόσεχτες, γιὰ τὴ περιέχει πολὺτιμα στοιχεῖα, ἀφθορο καί χρησιμώτατο ἱστορικὸ ὀλικό, ὥστε νά ἐξασφαλίσῃ μιά ἐσχωριστὴ θέση στήν ἐκκλησιαστικὴ μας βιβλιογραφία. Εἶναι μιά προσφορά εὐγνωμοσύνης στὸν ἀγωνιστὴ καί ἐθνομάρτυρα ἐπίσκοπο.

ΑΝΤ. ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἐκδόσις Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύστη 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35-023.—Θεσ/νικῆς: Ἄγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Φίλωνος 34α.—Ἰγυθίωνος: Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Ἀριστοφάνους 10, Ἀθήναι (1).—Ἐτησίᾳ συνδρομὴ δρχ. 25, ἔξωτερ. δολλ. 3.—Πρῶτος τυπογραφεῖος: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομιχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.